

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Samlet oversikt

Satsing på barn og ungdom

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2010

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Samlet oversikt

Satsing på barn og ungdom

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2010

PUBLIKASJONEN INNEHOLDER BUDSJETTINFORMASJON FRA:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD):

Arbeidsdepartementet (AD):

Justis- og politidepartementet (JD):

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD):

Kulturdepartementet (KUD):

Kunnskapsdepartementet (KD):

Landbruks- og matdepartementet (LMD):

Miljøverndepartementet (MD):

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD):

Samferdselsdepartementet (SD):

Utenriksdepartementet (UD):

www.regjeringen.no/bld

www.regjeringen.no/ad

www.regjeringen.no/jd

www.regjeringen.no/hod

www.regjeringen.no/kud

www.regjeringen.no/kd

www.regjeringen.no/lmd

www.regjeringen.no/md

www.regjeringen.no/fad

www.regjeringen.no/sd

www.regjeringen.no/ud

Publikasjonen erstatter ikke de enkelte fagdepartementenes budsjettproposisjoner, men omtaler de viktigste innsatsområdene for barn og ungdom på tvers av departementenes arbeidsområder.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Barne- og ungdomsavdelingen
Postboks 8036 Dep, 0030 Oslo

Publikasjonen kan siteres fritt
med tydelig angivelse av kilde.

INNHold

FORORD	9
KAPITTEL 1	
KUNNSKAP, RETTIGHETER OG INNFLYTELSE	11
1.1 FORSKNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING	12
1.2 BARN OG UNGES RETTIGHETER	12
FNs konvensjon om barnets rettigheter	13
Barneombudet	14
Menneskerettigheter i opplæringen	14
Rettigheter i arbeidslivet	15
1.3 BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I SAMFUNNET	16
Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i lokalsamfunnet	16
Offentlig informasjon, medier og IKT	18
Bevisste forbrukere	20
KAPITTEL 2	
FAMILIE OG OMSORG	23
2.1 ØKONOMISKE VILKÅR FOR BARNEFAMILIENE	24
Barnetrygd	24
Kontantstøtte	24
Foreldrepenger	25
Adopsjonsstøtte	26
Bostøtte	26
2.2 STØTTE I SAMLIV OG I OMSORGS- OG OPPDRAGERROLLEN	27
Samlivstiltak og foreldreveiledning	27
Familievern	28
KAPITTEL 3	
OPPLÆRING OG UTDANNING	31
3.1 BARNEHAGE	32
Driftstilskudd til barnehager	32
Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage	34
Investeringsstilskudd og lån	34
Et mangfoldig barnehagetilbud	35
3.2 GRUNNSKOLE OG VIDEREgåENDE OPPLÆRING – GRUNNOPPLÆRINGEN	36
En tilpasset opplæring	37
Tema- og fagspesifikke satsinger	39
En helhetlig skoledag	41
3.3 MINORITETER I UTDANNINGSSYSTEMET	42
Språklige minoriteter i skole og utdanning	43
Samiske barn og unges opplæringstilbud	43

3.4	HØYERE UTDANNING, VOKSENOPPLÆRING OG STUDIEFINANSIERING	44
	Høyere utdanning	44
	Voksenopplæring	44
	Studiefinansiering	45
■	KAPITTEL 4	
	FRIVILLIG ENGASJEMENT, KULTUR OG IDRETT	47
4.1	FRIVILLIG ENGASJEMENT OG EN MANGFOLDIG BARNE- OG UNGDOMSKULTUR	48
	Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner	48
	Kunst og kulturopplevelser	51
	Barne- og ungdomsarbeid i Den norske kirke	56
	Mangfold og minoriteter	57
4.2	IDRETT, FYSISK AKTIVITET, FRILUFTSLIV OG MILJØENGASJEMENT	59
	Idrett og fysisk aktivitet	59
	Friluftsliv og miljø	62
■	KAPITTEL 5	
	NÆRMILJØ OG INKLUDERING	65
5.1	ET SOSIALT OG INKLUDERENDE OPPVEKSTMILJØ	66
	Inkludering av utsatt ungdom	66
	Et godt skolemiljø	67
	Innsats mot mobbing	68
5.2	INNSATS MOT RUSMIDDELPROBLEMER	69
	Opptrappingsplan for rusfeltet	69
	Lokalt rusforebyggende arbeid	71
5.3	INNSATS MOT KRIMINALITET	72
	Kriminalitetsforebyggende handlingsplan Gode krefter	73
	Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT)	73
	Barn og unge i rettssystemet	73
5.4	INNSATS MOT RASISME OG DISKRIMINERING	75
	Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering	76
	Holdningsskapende arbeid i skolen mot rasisme og diskriminering	76
	Bedre livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	77
	Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda	77
■	KAPITTEL 6	
	HELSE OG SOSIALE FORHOLD	79
6.1	HELSEFREMMENDE OG FOREBYGGENDE ARBEID	80
	Folkehelse	80
	Forebygging av uønsket svangerskap og abort	84
	Trafikksikkerhet	84
6.2	INNSATS OVERFOR UTSATTE BARN, UNGDOM OG FAMILIER	86

Statlig forvaltning av barnevernet	86
Tiltak i barne- og ungdomsvernet	87
Innsats mot barnefattigdom	91
Mindreårige asylsøkere og flyktningbarn	94
6.3 ARBEID MOT VOLD, OVERGREP OG UTNYTTING AV BARN OG UNGE	97
Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner	97
Arbeid mot vold, seksuelle overgrep og utnyttning av barn og unge	97
Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse	99
Tiltak mot menneskehandel	100
6.4 STYRKING AV PSYKISK HELSEARBEID	101
Kommunale tjenester	101
Tiltak for kompetanseheving om psykisk helse	102
Innsats mot selvmord	102
6.5 BARN OG UNGDOM MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE	103
Universell utforming og økt tilgjengelighet	103
Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler	105
KAPITTEL 7	
ETABLERING, BOLIG OG ARBEID	107
Entreprenørskap og etablering	108
Boligetablering	109
Alle skal gis mulighet til å komme i arbeid	110
KAPITTEL 8	
INTERNASJONALT SAMARBEID, KONTAKT OG BISTAND	113
8.1 INTERNASJONALT BARNE- OG UNGDOMSSAMARBEID	114
Samarbeid i Norden og nærområdene	114
Samarbeid i EU/EØS-området	115
Internasjonalt organisasjons- og solidaritetsarbeid	117
8.2 UTDANNINGSSAMARBEID	118
Nordisk utdanningssamarbeid	118
Europeisk utdanningssamarbeid	119
Internasjonalt utdanningssamarbeid gjennom FN	121
8.3 BISTAND TIL BARN I NORSK UTVIKLINGSSAMARBEID	122
Barn og ungdoms rettigheter	123
Utdanning	124
Barne-, mødre- og kvinnehelse	124
Beskyttelse av barn	125
VEDLEGG	
KORTVERSJON AV FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER	129
ÅRETS BARNE- OG UNGDOMSKOMMUNE	132

FORORD

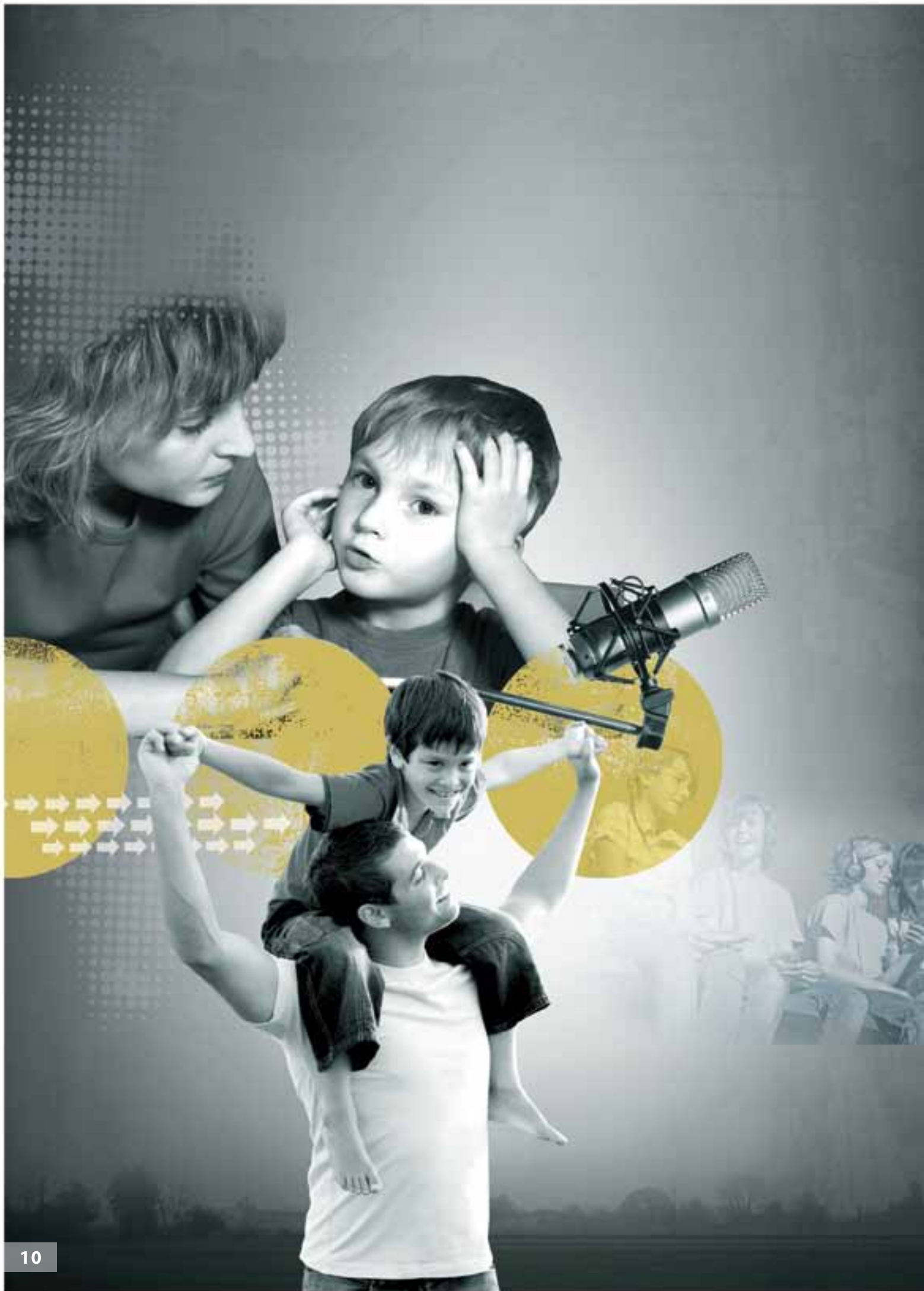
Alle barn og unge skal sikres en god oppvekst. De skal oppleve at de får god oppfølging på skolen eller i barnehagen, at de kan velge i morsomme fritidstilbud og at de har innflytelse over sin egen hverdag. For å få til dette må vi legge til rette for at barn og ungdom får delta på en måte som gjør at de også får makt over samfunnsutviklingen. Barn og ungdom har rett til å bli hørt og deres synspunkter skal tillegges vekt. Barn og unges menneskerettigheter, slik de er uttrykt i FNs barnekonvensjon skal prege og gjennomsyre alle beslutninger og all virksomhet.

Barn og unge er den viktigste ressursen vi har for framtida. Satser vi på barn og unge kan vi komme nærmere å løse utfordringer som samfunnet vårt står overfor knyttet til blant annet inkludering, miljø og kriminalitet. Måltsettet innsats og gode fellesskapsløsninger er avgjørende for et godt og inkluderende oppvekstmiljø. Premissene for barn og unges levekår legges på mange ulike arenaer. For at alle skal få like gode muligheter må vi sørge for at alle som har et ansvar i forhold til barn og unges oppvekstmiljø arbeider i samme retning. Innsatsen vi retter mot barn og unge må være helhetlig og godt samordnet.

Denne publikasjonen er en samlet oversikt over regjeringens innsatsområder i 2010, og synliggjør en helhetlig satsing på barn og ungdom. Her finnes nyttig informasjon som kommunene kan bruke i sitt arbeid med å utvikle en enda bedre politikk for barn og ungdom. Kommunene kjenner sine barn og ungdommer best, og må gjøre prioriteringer tilpasset sine lokale forhold.

Lykke til med planleggingen for og med barn og unge!

Audun Lysbakken
Barne-, likestillings- og inkluderingsminister

Kapittel 1

KUNNSKAP, RETTIGHETER OG INNFLYTELSE

En god barne- og ungdomspolitik er basert på kunnskap om barn og unges utvikling, behov og interesser. Gjennom forskning frambringes kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår. Å sikre et godt oppvekstmiljø handler om å utvikle fysiske, sosiale og kulturelle kvaliteter som er i samsvar med kunnskap om barn og unge.

Barn har gjennom FNs konvensjon om barnets rettigheter rett til liv og helse, skolegang og utvikling, deltakelse og innflytelse og omsorg og beskyttelse. Regjeringen jobber aktivt med å sikre og styrke barns rettigheter gjennom overvåking av barnekonvensjonen.

Regjeringen vil legge til rette for at barn og unge i økende grad blir hørt i saker som angår dem. Barn og ungdom er selvstendige individer som skal behandles med respekt. Rettigheter gitt i FNs barnekonvensjon understreker deres rolle som medborgere i samfunnet. Barn og unges erfaringer og synspunkter må høres og legges til grunn for politikken på alle forvaltningsnivå.

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 3:

TIL BARNETS BESTE

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

1.1 FORSKNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING

For å sikre et godt arbeid på barne- og ungdomsområdet er det viktig med forskning og forskningsrelatert virksomhet. Forskning skal bidra til å framskaffe kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår, og gi et sikrere grunnlag for politiske og faglige beslutninger. Både grunnforskning, oppdragsforskning og utviklingsarbeid er nødvendig for å ivareta behovene.

Forskning legger viktige grunnlag både for politikkutforming, offentlig arbeid og frivillig engasjement i forhold til barn og unge. Det er av betydning at alle som har ansvar i forhold til barn og ungdoms oppvekstmiljø, enten det er på statlig, regionalt eller kommunalt nivå, får anledning til å nyttiggjøre seg forskningskunnskap i sitt arbeid. For at forskningen skal ha samfunnsmessig betydning er det viktig med god forskningsformidling som når bredt ut.

Regjeringen ser det som viktig å ivareta og utvikle et langsiktig perspektiv på forskning om barn og ungdom. En rekke departement og direktorat gir støtte til barne- og ungdomsforskning. Det gis støtte både til programvirksomheten innenfor Norges forskningsråd og direkte støtte til enkeltprosjekt, evalueringer og utviklingsarbeid. Videre gis det støtte til utvikling av statistikk om barn og ungdom, som blant annet kommuner og fylker kan nyttiggjøre seg av i sitt arbeid.

Regjeringen vil også i 2010 stimulere til en bred anlagt barne- og ungdomsforskning, både gjennom forskningsbevilgninger og gjennom kontakt og dialog med forskningsmiljøene. Siktemålet er å få til en god barne- og ungdomsforskning, som kan legge grunnlag for utvikling av en enda bedre politikk.

Mer informasjon

- www.forskningsradet.no
- www.forskning.no
- www.ssb.no/barnogunge

1.2 BARN OG UNGES RETTIGHETER

FNs konvensjon om barnets rettigheter ble inkorporert i norsk lov 1. oktober 2003. Konvensjonen er føyd til listen av menneskerettighetskonvensjoner som etter menneskerettsloven skal gjelde som norsk lov. Regjeringen jobber aktivt med å sikre og styrke barns rettigheter.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har et overvåkings- og pådriveransvar når det gjelder implementering av barnekonvensjonen. Regjeringen sikrer også barns rettigheter gjennom barneombudsordningen og opplæring om menneskerettigheter i skolen.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 4:

STATENS ANSVAR

Det er statens ansvar å sette barnerettighetene ut i livet.

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

FNs barnekonvensjon er en internasjonal avtale som gir barn og unge under 18 år et særskilt menneskerettighetsvern. Konvensjonen inneholder følgende hovedprinsipper:

- Hensynet til barnets beste
- Barnets rett til medbestemmelse
- Prinsippet om ikke-diskriminering
- Barnets rett til liv, overlevelse og optimal utvikling, som innebærer:
 - Rett til helsetilbud
 - Rett til omsorg og beskyttelse
 - Rett til sosial trygghet og tilstrekkelig levestandard
 - Rett til utdanning
 - Rett til hvile og fritid

Barnets menneskerettigheter, slik de er uttrykt i barnekonvensjonen, skal prege og gjennomsyre alle beslutninger og all offentlig virksomhet.

Barnekonvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 1989. Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1991, og har dermed en folkerettslig forpliktelse til å oppfylle alle bestemmelsene i konvensjonen. Som følge av ratifiseringen må Norge rapportere til FN hvert 5. år om vår oppfølging av konvensjonen. Norges 4. rapport ble sendt til barnekomiteen i februar 2008. Rapporten ble utarbeidet av Barne- og likestillingsdepartementet i samarbeid med berørte departement. Vedlagt Norges 4. rapport var rapporten *Barn og unge rapporterer til FN om rettighetene sine*. I denne rapporten videreformidles barn og unges egne synspunkter på hvordan det er å vokse opp i Norge til FN. Norske myndigheter ble eksaminert av FNs barnekomité i januar 2010.

I 2003 ble barnekonvensjonen inkorporert i norsk rett. Det betyr blant annet at konvensjonen skal ha forrang dersom det oppstår motstrid mellom konvensjonen og annen norsk lovgivning. Gjennom inkorporeringen har konvensjonen fått en sterk stilling i norsk rett. Ved å gjøre barnekonvensjonen til en del av den nasjonale retten, har staten også sikret at alle myndigheter, enkeltpersoner og organisasjoner er direkte forpliktet av konvensjonens bestemmelser.

Regjeringen har styrket overvåkings- og pådriveransvaret i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet når det gjelder implementeringen av FNs barnekonvensjon. Det er satt i gang og gjennomført tiltak som kontaktforum mellom departementene, dialogforum mellom barne- og likestillingsministeren og ungdomsrepresentanter, kartlegging av opplæringstilbud om barnekonvensjonen i aktuelle utdanninger, juridisk utredning om barnekonvensjonen, informasjons- og kompetanseutviklingstiltak i barnerettigheter for departementene/statlig sektor, informasjonsstrategi for barnekonvensjonen i Norge, konferanse om barnekonvensjonen og synliggjøring av bevilgninger til barn og unge i statsbudsjettene.

Mer informasjon

- *FNs barnekonvensjon – fra visjon til kommunal virkelighet*, Q-1078 B
- Plakat med informasjon beregnet på barn og ungdom, Q-1095 B (bokmål), Q-1095 N (nynorsk) og Q-1095 S (samisk)
- Hefte med selve konvensjonsteksten og tilleggsprotokollene, Q-0648 B (bokmål), Q-0648 N (nynorsk), Q-0648 S (samisk)
- Norges første rapport til FN om barnekonvensjonen, Q-0827 B (bokmål), Q-0827 E (engelsk)
- Norges andre, tredje og fjerde rapport, avsluttende merknader fra FNs komité for barns rettigheter til Norges tredje rapport og informasjon om FNs Spesialsesjon om barn, www.regjeringen.no/bld
- www.unicef.no

Andre konvensjoner:

Norge ratifiserte i 1980 International Labour Organisation, ILOs Minstealderkonvensjon (nr. 138), hvor den generelle aldersgrensen er satt til 15 år, men 18 år for spesielt farlig arbeid. Konvensjonen er innarbeidet i norsk rett.

Sommeren 1999 vedtok ILO en ny konvensjon om avskaffelse av de verste former for barnearbeid for barn under 18 år (nr.182) som supplerer minstealderkonvensjonen.

BARNEOMBUDET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 850 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
10 346	10 309	12 423

Barneombudet er et uavhengig, selvstendig og partipolitisk nøytralt organ, opprettet gjennom en egen lov (Lov om barneombud av 6. mars 1981 nr. 5). Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser overfor det offentlige og private og å følge med i utviklingen av barns oppvekstvilkår. Som talsperson for barn og unge søker barneombudet å omforme barn og unges erfaringer og kunnskap til politisk og praktisk handling.

I 2010 vil følgende hovedområder være sentrale i barneombudets arbeid:

- Trygghet for barn og unge

- Tilgang på tjenester i samfunnet
- Deltakelse og innflytelse fra barn og unge

Barneombudet vil i 2010 ha en sentral oppgave med å overvåke oppfølgingen av rapportering til FNs Barnerettskomité og å følge opp Barnekonvensjonens bruksområde som rettskilde. Barneombudet vil i 2010 fortsette sitt nære samarbeid med de europeiske barneombudene i European Network of Ombudspeople for Children og videreføre annet internasjonalt barnerettsarbeid deriblant menneskerettighetsdialogene med Kina. Barneombudet vil fortsatt arbeide for å fremme rettighetene til samiske barn og unge og forholdene til barn og unge med minoritetsbakgrunn, herunder barnevernets oppfølging og ansvar for mindreårige asylsøkere og deres familier. Innholdet i og organiseringen av skolen vil stå sentralt i ombudets arbeid også i 2010.

Mer informasjon

- www.barneombudet.no

MENNESKERETTIGHETER I OPPLÆRINGEN

Kunnskapsdepartementet

Opplæring i menneskerettighetene er forankret i læreplanverkets generelle del som skisserer den verdimeslige, kulturelle og kunnskapsmessige overbygningen for grunnskole og videregående opplæring (grunnopplæringen).

Menneskerettigheter er også forankret i læreplaner for fag i Kunnskapsløftet. For grunnskolen gjelder dette særlig i samfunnsfag og i faget religion, livssyn og etikk. I videregående opplæring er menneskerettigheter særlig forankret i faget politikk og menneskerettigheter, et eget programfag i videregående opplæring som har et omfang på 140 årstimer. I tillegg er menneskerettigheter forankret i lærerplanene til

fagene samfunnsfag, rettslære, sosiologi og i helsearbeiderfaget. Menneskerettigheter er også et obligatorisk emne i *Rammeplanen for barnehager*. Wergelandsenteret er et senter for opplæring til interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap. Wergelandsenteret skal tilby etter- og videreutdanning og støtte for lærere og lærerutdannere om interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.government.no/wergelandcentre

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 2:

INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

RETTIGHETER I ARBEIDSLIVET

Arbeidsdepartementet

Arbeidsmiljøloven har et eget kapittel om arbeid av barn og ungdom, med tilhørende forskrift, som gir regler om vern av unge personer på arbeidsplassen. Bestemmelsene håndheves av Arbeidstilsynet.

Hovedregelen er at barnearbeid er forbudt. Under forutsetning av at arbeidet ikke påvirker barnets sikkerhet, helse eller utvikling på en uheldig måte, og ikke går utover skolegang, kan barn som har fylt 13 år likevel utføre lett arbeid. På samme vilkår kan barn som har fylt 14 år være i arbeid som ledd i barnets skolegang/praktiske yrkesorientering. Barn under 15 år, eller som er skolepliktige, kan utføre kulturelt, kunstnerisk, sportslig eller reklamemessig arbeid. Foreldrene må samtykke før skolepliktige barn eller barn under 15 år settes til arbeid. Utfyllende opplysninger finnes i lov og forskrift.

Økt arbeidsmiljøkunnskap hos unge arbeidstakere

Dette er ett av Arbeidstilsynets hovedsatsingsområder i perioden 2008–2011. Målet for satsingen er økt kunnskap hos unge arbeidstakere og deres arbeidsgivere, slik at de unge får best mulig forutsetning for en god start i arbeidslivet.

Arbeidstilsynet vil i 2010 prioritere:

- Målrettet informasjons- og veiledningsarbeid og tilsyn i utvalgte bransjer
- Tiltak med sikte på at helse, miljø og sikkerhet (HMS) tas inn i de unges utdanning

Mer informasjon

- www.lovdatab.no (Forskrift nr 551 om arbeid av barn og ungdom av 30. april 1998)
- www.arbeidstilsynet.no/ung
- www.regelhjelp.no
- Arbeidstilsynets svartjeneste tlf 815 48 222

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 32:

BARNEARBEID

Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnytting i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.

1.3 BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I SAMFUNNET

Barn og ungdom skal ha reell innflytelse over barne- og ungdomspolitikken. Deres ressurser og kunnskap er viktige bidrag i utforming og gjennomføring av politiske prioriteringer. Regjeringen ser det som viktig at barn og unge får økt innflytelse i saker som berører dem og deres hverdagsliv.

Barnas kommunestyre, lokale ungdomsråd, ungdommens fylkesting og andre tiltak som involverer barn og ungdom i lokalpolitiske prosesser, viser at det satses på medvirkning fra barn og ungdom i mange kommuner. Barn og ungdom må likevel i større grad enn i dag få tid og rom for deltagelse på egne premisser, og gis reelle muligheter for politisk påvirkning. I den nye plandelen av plan- og bygningsloven, som ble iverksatt i juni 2009, gis kommunene et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra barn og unge i planleggingen.

STYRKE BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I LOKALSAMFUNNET

Barn og ungdom i kommunene

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har i 2009 mottatt utredningen fra en ekspertgruppe som ble nedsatt i 2008. Ekspertgruppen har utredet hvordan kommuner best kan legge til rette for positive fritidstilbud for ungdomsgruppen, og har drøftet ulike spørsmål knyttet til ungdoms demokrati, deltagelse og innflytelse lokalt.

I 2010 vil Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet også følge opp en kartlegging av arbeidet med innflytelsesorgan og representasjonsordninger for barn og ungdom i alle landets kommuner. Prosjektet er gjennomført ved Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR). Denne kartleggingen ser nærmere på hva som hindrer og hva som fremmer god deltagelse og innflytelse fra barn og ungdom. Funnene i denne kartleggingen vil danne grunnlag for videre arbeid med styrking av barn og ungdoms deltagelse og innflytelse i kommunene.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil fortsette sin informasjonsvirksomhet overfor kommunene. Departementet vil bidra til idé- og erfaringsutveksling blant annet gjennom kåring av *Årets barne- og ungdomskommune* og ved at temaet drøftes på konferanser, samlinger og andre kontaktmøter.

Mer informasjon

- www.ung.no
- *Mer innflytelse til barn og ungdom – eksempler fra arbeidet i kommuner og fylker*, Q-0302
- *Deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom – informasjon og veiledning for arbeidet i kommunene*, rundskriv Q-27/2006 B
- Håndbok for ungdomsråd, Q-1122
- *Ungdoms Fritidsmiljø- Ungdom, demokratisk deltagelse og innflytelse*, Q-1154
- www.nibr.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 12:

Å SI SIN MENING OG BLI HØRT

Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

Kommunal planlegging for og med barn og ungdom

Miljøverndepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

I formålsparagrafen til ny plandel i plan- og bygningsloven, som ble iverksatt 1. juli 2009 står det at hensynet til barn og unges oppvekstvilkår skal ivaretas i planleggingen. Det er nytt at barn og unge nevnes i formålsparagrafen. I rundskriv T-2/08 *Om barn og planlegging* fremheves kommunenes ansvar for å sørge for aktiv medvirkning. Rundskrivet gir veiledning i hvordan retningslinjene skal håndheves og praktiseres.

I den nye plandelen pålegges kommunene å sørge for en ordning som skal ha særlig ansvar for å se til at kommunen ivaretar barns interesser i planleggingen. Ordningen følger opp intensjonene i barnerepresentantordningen. Kommunen står fritt til å velge type ordning, men de skal rapportere til sin respektive fylkesmann om hvilken ordning de velger og hvem som innehar ordningen. Miljøverndepartementet vil også i 2010 bidra til kompetanseheving og nettverksbygging for barnerepresentantene i de største byene og deres veiledere hos fylkemennene og i fylkeskommunene.

Mer informasjon

- Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge
- Temaveileder fra Miljøverndepartementet: *Barn og unge og planlegging etter plan- og bygningsloven*
- *Barn og planlegging*, rundskriv T-2/08
- www.planlegging.no
- www.dirnat.no/bu
- www.miljolare.no

Deltakelse og innflytelse i skole og opplæring

Kunnskapsdepartementet

Læringsplakaten, som er en del av lærerplanverket for Kunnskapsløftet, omfatter prinsipper for opplæringen. Læringsplakaten pålegger at skolen og lærebedriften skal legge til

rette for elevmedvirkning og for at elevene og lærlingene/lære kandidatene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og fremtidig arbeid.

Elever og lærlingers medvirkning i skolen er lovfestet i opplæringsloven § 11-2 blant annet med krav om elevråd ved skolen fra 5. årstrinn. Det er utviklet en egen læreplan i elevrådsarbeid og alle elever skal ha opplæring i faget på ungdomstrinnet. Forskriften om miljørettet helsevern i skole og barnehage trådte i kraft i 1996 og kan betraktes som et gjennombrudd for å bedre det fysiske arbeidsmiljøet for barn og unge. Opplæringslovens kapittel 9a *Elevene sitt skolemiljø*, trådte i kraft i 2003 og bidrar til å sikre også det psykososiale miljøet. Kapitlet blir ofte betegnet som «elevenes arbeidsmiljølov». Opplæringslovens § 11-1a *Skolemiljøutvalg ved grunnskoler* og § 11-5a *Skolemiljøutvalg ved videregående skoler* trådte i kraft i 2005. Hensikten med skolemiljøutvalget er å sikre deltakelse fra elevene, foreldrene, skolen og de tilsatte i arbeidet med skolemiljøet.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.lovdata.no

Ungdom og lokaldemokrati

Kommunal- og regionaldepartementet

I st.meld. nr. 33 (2007–2008) *Eit sterkt lokaldemokrati* fremmer Kommunal- og regionaldepartementet forslag om en forsøksordning med stemmerett for 16-åringer ved kommunestyrevalget i 2011. 20 kommuner og Longyearbyen lokalstyre får delta i forsøket med stemmerett for 16- og 17-åringer ved kommunestyrevalget i 2011. I utvelingen er det lagt vekt på variasjon i størrelse, geografi, sentralitet, politisk sammensetning i kommunestyret og variasjon i alderssammensetningen. Et forskingsmiljø vil etter konkurranse bli valgt ut til å følge forsøket fra oppstarten i 2010.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 13:

FÅ OG GI INFORMASJON

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av alle slag og på alle måter.

OFFENTLIG INFORMASJON, MEDIER OG IKT

Offentlig informasjon er viktig for å kunne delta og øve innflytelse i samfunnet. Barn og unges bruk av Internett gir offentlige myndigheter bedre muligheter enn noen gang til å nå frem med informasjon og tilrettelegge for kommunikasjon med barn og unge.

Medie- og IKT-utviklingen representerer muligheter, men også utfordringer som det er riktig og viktig at voksensamfunnet tar grep om. Barn og unge skal sikres tilgang til gode medie-

tilbud, deres behov for informasjon og ytringsmuligheter skal ivaretas og de skal beskyttes mot skadelig medieinnhold.

Barn og unge er aktive forbrukere av ulike typer medier og ny teknologi, og kan i stor grad dra nytte av den raske teknologiske utviklingen for å dekke sine behov for musikk, film, spill, underholdning og for kommunikasjon. I denne situasjonen er det viktig at de nye mediene inngår som en naturlig del av undervisningen i skolen, slik at barna lærer å navigere på en god måte gjennom informasjonsflommen de møter i hverdagen.

Ung.no

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barn og unge skal sikres offentlig informasjon og gode muligheter for kommunikasjon om rettigheter, muligheter og plikter. Nettstedet www.ung.no, som Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har ansvaret for, står sentralt i regjeringens helhetlige informasjonsarbeid rettet mot barn og unge. Bufdir vil i 2010 samarbeide med aktuelle instanser om videreutvikling av offentlig informasjonsarbeid rettet mot barn og unge. Ung.no tar brukervennlighet på alvor, nettstedet er bevisst sin målgruppe gjennom design og språk, og involverer brukeren i undersøkelser, spørsmål og debatt.

Mer informasjon

- www.ung.no

Film og medier

Kulturdepartementet

Det er en viktig statlig oppgave å sørge for at barn og unge i Norge også har tilgang til medieinnhold på norsk som er av god kvalitet, både språklig og innholdsmessig. Et av målene i St. meld. nr. 22 (2006–2007) *Veiviseren*, er at film skal ha en sterk posisjon blant barn og unge som publikum og utøver i skole og fritid.

I tråd med meldingen er ansvaret for statlige filmkulturelle tiltak styrket og bedre koordinert. Organisasjonen Film &

Kino har hovedansvaret for filmtiltak rettet mot barn og unge, deriblant ansvaret bl.a. for aktiviteter rettet mot kinoer, skoler og barnehager. Norsk filminstitutt (NFI) har ansvar for bl.a. tilskudd til produksjon av barne- og ungdomsfilm, formidling av film til barn og barn og unges egen produksjon.

Norsk filminstitutt og Film & Kino utarbeidet i 2009 en handlingsplan for den videre filmsatsingen for barn og unge, og 2010 vil bli et viktig år for å realisere innholdet i planen. Handlingsplanen er godkjent av Kulturdepartementet. Filmsatsingen i planen skal nå barn og unge over hele landet i et samarbeid mellom nasjonale og lokale aktører. Handlingsplanen er tilgjengelig på nettsidene til Film & Kino og Norsk filminstitutt.

Mer informasjon

- www.filmweb.no/filmogkino/barnefilm
- www.nfi.no/barnunge

Barn, unge og Internett

Kulturdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Kunnskapsdepartementet, Samferdselsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Tilgjengeligheten til Internett kombinert med billig forbruker-teknologi har åpnet for nye utfordringer i forhold til ytringsfrihet og personvern. Barn og unge blir i økende grad utsatt for mobbing, sjikanering og krenkende innhold på nettet.

Norge deltar i EU-programmet *Safer Internet* som skal legge til rette for tryggere bruk av Internett, spesielt for barn. Programmet skal også bidra til å motvirke ulovlig og skadelig innhold, og innhold som er uønsket av brukerne. Gjennom støtte fra programmet har Medietilsynet etablert *Trygg bruk*-prosjektet, (tidligere SAFT-prosjektet), som er det nasjonale koordineringsorganet for arbeidet med trygg bruk av digitale medier for barn og unge i Norge. Departementenes tiltaksplan *Barn, unge og Internett* vil i tilknytning til *Trygg bruk*-prosjektet bli videreutviklet for å sikre oppdatert kunnskap, kvalitets-sikret informasjon, opplæringsressurser og veiledningsressurser. Informasjonen rettes mot barn, ungdom, foreldre og fagpersoner som arbeider med barn og ungdom.

Mer informasjon

- www.tryggbruk.no
- www.medietilsynet.no

Personvern i grunnskolen

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet kap 1570, post 1 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
0	900	1 800

Prosjektet søker først og fremst å kartlegge de personvern-messige utfordringene som ligger i skolen. Før ytterligere tiltak settes i verk, må omfanget av dagens utfordringer kartlegges, og det må vurderes på hvilke områder person-vern er under sterkest press. På lengre sikt er målet med prosjektet å bedre beskyttelsen av barns personvern i grunn-skolen, slik at de får nyte den rett til privatliv og person-opplysningsvern som de har i kraft av både internasjonale og

nasjonale reguleringer. Prosjektet skal gjennomføres i samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Datatilsynet.

Du bestemmer-kampanjen

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet /Datatilsynet kap 1570, post 1 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Utviklingskostnader i 2008 og 2009:
1 200	1 500	*

* Kostnaden i 2010 avhenger av hvor mange som benytter seg av kampanjen

Du bestemmer-kampanjen ble startet opp i 2007 i samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Teknologirådet. Kampanjen innebærer et undervisningsopplegg der barna tar aktiv del i undervisningen. Målet med kampanjen er å skape bevissthet rundt ulike personvernrelaterte problemstillinger ved bruk av digitale medier. Kampanjen førte også med seg en film-produksjon rettet mot personvernrelaterte problemstillinger blant barn og unge, der ungdommen selv fikk lage filmene. Det ble til sammen produsert 12 filmer om personvern knyttet til kampanjen.

Kampanjen har i 2009 blitt utvidet til også å omfatte elever i 5.–7. klasse. Det nye materialet berører temaer som er særlig relevant for denne aldersgruppen, blant annet digital mobbing. Regjeringen ønsker en fortsatt satsing på ekstra kommunikasjonsiltak for å skape oppmerksomhet om person-vern og øke kunnskapen om plikter og rettigheter etter lovgivningen og god skikk og bruk ved bruk av digitale medier. Satsingen på kampanjen videreføres.

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER Artikkel 17:

MASSEMEDIA

Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap, sosiale ferdigheter og velvære, til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

Mer informasjon

- www.dubestemmer.no
- www.datatilsynet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no

Tiltak mot voldelige dataspill

Kulturdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og politidepartementet

Regjeringen støtter den europeiske merkeordningen for dataspill: The Pan-European Game Information (PEGI). Ordningen, som er initiert av spillbransjen selv, vil følges for å sikre at intensjonene bak denne overholdes.

Mer informasjon

- www.pegi.info

BEVISSTE FORBRUKERE

Undervisning i forbrukeremner

Kunnskapsdepartementet og Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet

Det er et mål at barn og unge skal tilegne seg holdninger, kunnskap og ferdigheter slik at de kan opptre som bevisste og selvstendige forbrukere. Forbrukeremner inngår i Kunnskapsløftet og dekker forbrukerrettigheter og plikter, personlig økonomi, reklame, digital forbrukerkompetanse og bærekraftig forbruk. Til grunn for undervisningen i 2010 ligger også OECDs nye anbefaling om forbrukerundervisning.

Utdanningsdirektoratet har laget veiledninger for skolene for opplæring til et solidarisk og klokt forbruksmønster. Opplæringen skal bidra til økt bevissthet om at forbruksmønster påvirker bruk av jordas naturressurser. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet samarbeider med utdanningssektoren for å styrke forbrukeremnene i undervisningen både i grunnskolen og videregående opplæring.

Mange foreldre trenger å bevisstgjøres om det kommersielle trykket som barna møter blant annet gjennom media. Det er på denne bakgrunn utviklet et diskusjonsopplegg for foreldremøter, *Foreldrepraten*, som har som mål å skape diskusjon og refleksjon om barn og unges forbruk, reklame og mediebruk.

Mer informasjon

- www.skolenettet.no
- www.forbrukerportalen.no
- www.miljolare.no/forbruk
- www.forbrukerombudet.no
- www.foreldrepraten.no
- www.utdanningsdirektoratet.no

FNs tiår for opplæring for bærekraftig utvikling 2005–2014

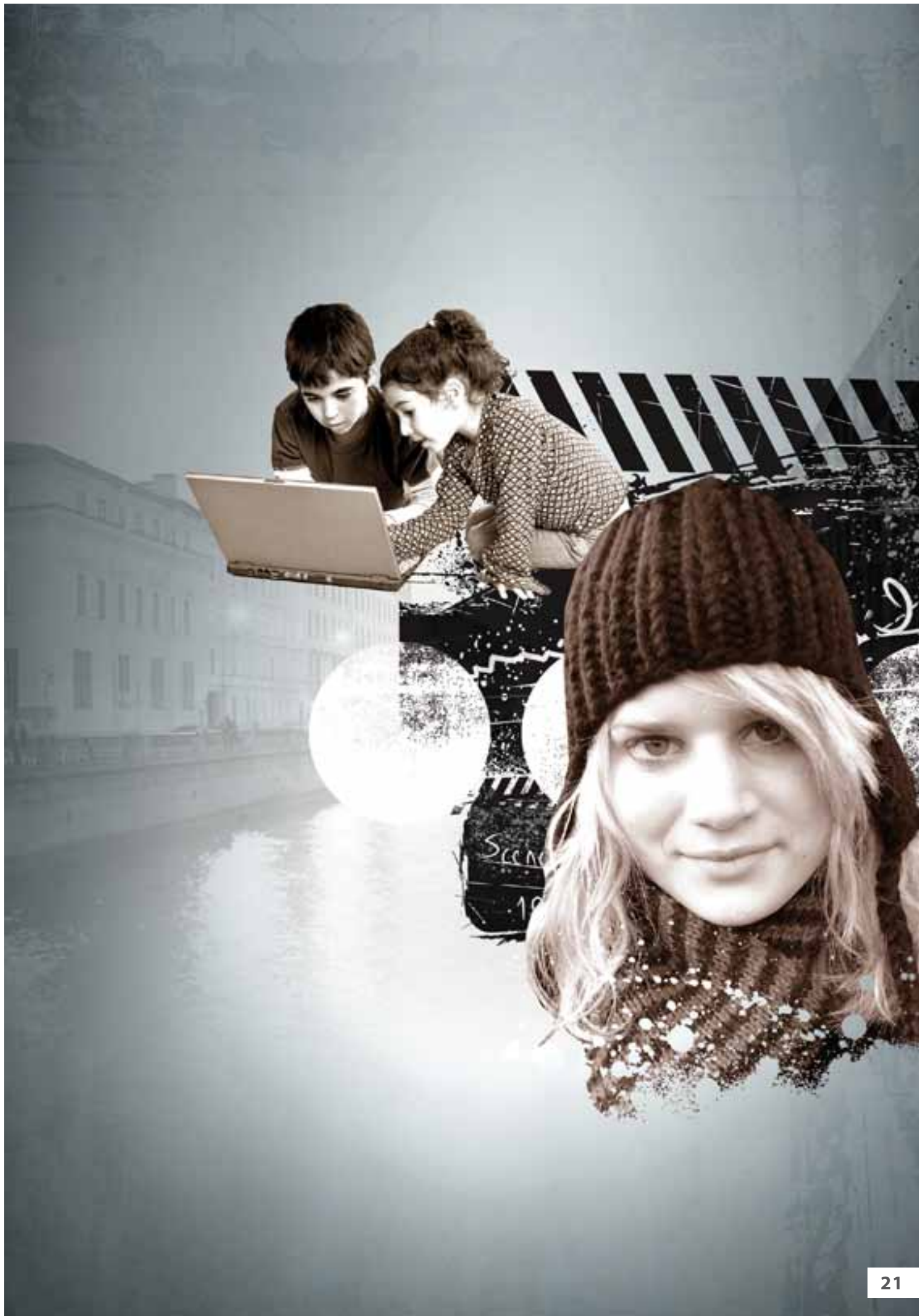
Kunnskapsdepartementet

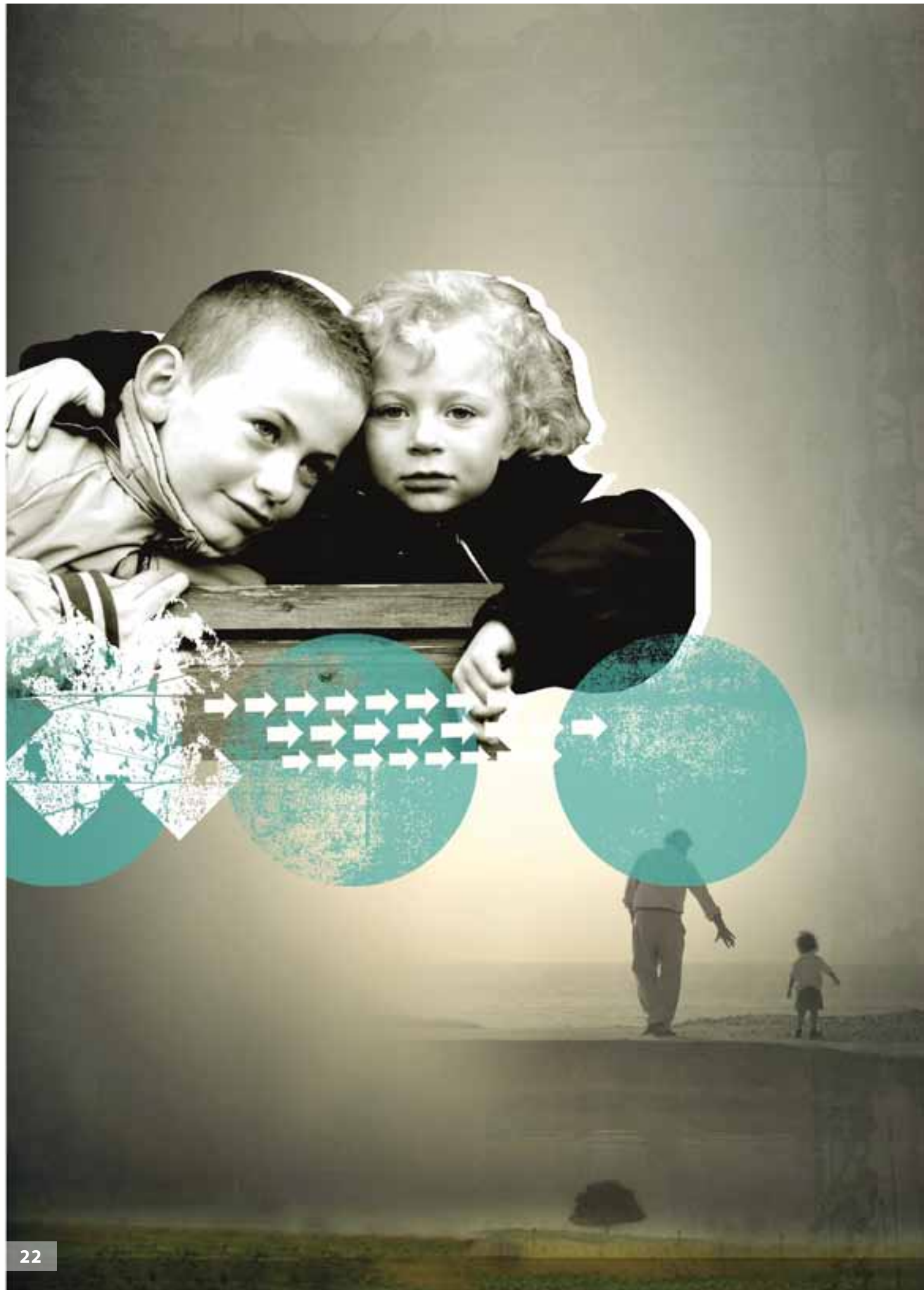
FNs generalforsamling har proklamert 2005–2014 til *FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling*. UNESCO har fått i oppdrag å koordinere tiåret. Målet med FNs tiår er å forsterke individenes og samfunnets kapasitet til å vurdere og foreta valg til fordel for en bærekraftig utvikling. Perspektivet bærekraftig utvikling er tverrfaglig og inkluderer både naturmiljø, sosialt miljø og kulturelt miljø. Fokus rettes ofte mot bruken av naturressurser og viktigheten av fornybarhet (bærekraft). UNESCO understreker at mange tema gir bærekraftig utvikling et innhold, blant annet kampen mot fattigdom, demokrati, menneskerettigheter, fred, miljøvern, forvaltning av naturressurser, produksjons- og konsumpsjonsmønstre, likestilling og kulturelt mangfold. I forbindelse med åpningen av FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling 2005–2014, ble *Nettverk for miljølære* relansert i mars 2005 med flere nye tema, som forbruk, ressurser og fordeling, demokrati og deltakelse mm.

I 2009 har Miljøverndepartementet og Kunnskapsdepartementet i samarbeid lansert *Den naturlige skolesekken* i grunnopplæringen, der læreplaner i fag knyttes til bærekraftig utvikling og uteskole.

Mer informasjon

- www.unesco.no
- www.miljolare.no
- www.naturesekken.no

Kapittel 2

FAMILIE OG OMSORG

En viktig oppgave for regjeringen er å legge til rette for en trygg økonomisk og sosial situasjon for barn, ungdom og deres familier. En politikk som satser på å styrke familiens omsorgsfunksjon vil også bidra til å gjøre storsamfunnet bedre å leve i, og vil medvirke til å sikre den nye generasjonen et trygt oppvekstmiljø. Økonomisk handlefrihet og mulighet for både mor og far til å tilpasse sin tid til barnas behov er en forutsetning for gode oppvekstvilkår.

Barnelovutvalget som ble oppnevnt i statsråd i januar 2007, la frem NOU 2008:9 *Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær* i april 2007. Et viktig fokus i arbeidet er å sikre barn kontakt med begge foreldre når de bor hver for seg. Regjeringen la frem forslaget til lovendring i juni 2009, og Stortinget skal behandle forslaget i mars 2010.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 27:

LEVESTANDARD

Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de levevilkår som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.

2.1 ØKONOMISKE VILKÅR FOR BARNEFAMILIENE

Regjeringen ønsker å skape gode materielle vilkår for barnefamilieene slik at omsorgen for barn og unge kan ivaretas på best mulig måte. Barnetrygden skal fortsatt være den viktigste kontantytelsen til familier med barn. Gode permisjonsordninger sikrer god kontakt mellom barn og foreldre i barnets første leveår og gjør det mulig for foreldrene å beholde tilknytning til arbeidslivet. Regjeringen vil styrke fedrenes foreldrepengerettigheter ved å gi rett til fedrekvote i alle tilfeller der både far og mor har opptjent rett til foreldrepenger.

BARNETRYGD

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 845 post 70 (i 1 000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
14 558 364	14 590 000	14 820 000

Barnetrygd er en kontantoverføring som skal bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn.

Barnetrygd ytes for alle barn under 18 år som er bosatt i Norge. Den som har barnet boende fast hos seg, har rett til barnetrygd. Det foreligger rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall når foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning. Retten

til utvidet barnetrygd faller bort dersom den enslige forsørgeren gifter seg eller lever i et stabilt samboerskap.

Satsen i 2010 er 11 640 kroner per barn årlig. Det utbetales et småbarnstillegg til enslige forsørgere som har barn i alderen 0–3 år og som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven. Tillegget utgjør 7 920 kroner per år. Det gis ett tillegg per enslig forsørger. Familier i Finnmark og Nord-Troms og på Svalbard får et tillegg i barnetrygden på 3 840 kroner per barn årlig.

Mer informasjon

- www.nav.no

KONTANTSTØTTE

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 844 post 70 (i 1 000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
1 690 236	1 472 000	1 418 000

Kontantstøtten skal bidra til at familiene får mer tid til selv å ta omsorgen for egne barn, at familiene gis reell valgfrihet når det gjelder omsorgsform for barn, og at det blir mer likhet i overføringene den enkelte familie mottar til barneomsorg fra staten.

Kontantstøtte gis for ett- og toåringer som ikke har fulltids barnehageplass. De som har en deltids plass i barnehage, kan få redusert kontantstøtte. Full kontantstøtte er 39 636 kroner per barn per år i 2010.

Mer informasjon

- www.nav.no

Fra 1. januar 2010 gjelder følgende satser

Avtalt oppholdstid i barnehage	Kontantstøtte i prosent av full ytelse	Utbetaling
0–8 timer	9 090	17 210
9–16 timer	18 370	34 675
17–24 timer	27 905	52 270
25–32 timer	37 360	69 905
33–40 timer	40 180	74 795
41 timer og mer	50 525	90 360

33 timer eller mer per uke gir ikke rett til kontantstøtte

FORELDREPENGER

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 2530 (i 1 000 kroner):

Post	Regnskap 2008 :	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
70 Foreldrepenger ved fødsel	11 576 808	12 011 500	13 351 500
71 Engangsstønad ved fødsel og adopsjon	392 296	400 000	409 500
72 Feriepenger av foreldrepenger	312 659	345 000	380 000
73 Foreldrepenger ved adopsjon	85 058	100 000	75 000

Formålet med foreldrepengeordningen er å sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon av barn under 15 år.

For å ha rett til foreldrepenger må man ha vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til. Foreldrepengene beregnes på grunnlag av egen inntekt, og er begrenset oppad til en årsinntekt som svarer til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp (437 286 kroner fra 1. mai 2009). Stønadsperioden ved fødsel er 46 uker med 100 prosent inntektskompensasjon eller 56 uker med 80 prosent.

Foreldrene har anledning til å dele stønadsperioden hvis begge har opptjent rett til foreldrepenger. Dersom morens yrkesaktivitet i opptjeningstiden har svart til minst halv stilling,

er ti uker av stønadsperioden forbeholdt far (fedrekvote). For barn født fra og med 1. juli 2010 vil far få rett til fedrekvote i alle tilfeller der begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger, selv om mor har arbeidet mindre enn halv stilling.

Far kan for øvrig motta foreldrepenger hvis mor etter fødselen eller adopsjonen går ut i arbeid, tar offentlig godkjent utdanning, deltar i introduksjons- eller kvalifiseringsprogram eller er for syk til å ta seg av barnet.

Kvinner som ikke fyller vilkårene for rett til foreldrepenger, får en engangsstønad ved fødsel eller adopsjon. Stønaden er 35 263 kroner i 2010.

Mer informasjon

- www.nav.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 26:

SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

ADOPSJONSSTØTTE

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 852, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
12 531	20 045	16 677

Adopsjon av barn fra utlandet medfører store kostnader for familien. Formålet med tilskuddsordningen er å motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjoner knyttet til foreldrenes økonomi på grunn av de høye kostnadene. Adoptivforeldrene må på forhånd ha innhentet norske myndigheters samtykke til adopsjon fra utlandet. Adopsjonen må enten være gjennomført i Norge, eller den må være gjennomført i utlandet og

registrert i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets (Bufdir) register. Som vilkår for ytelsen stilles det videre krav om at adoptivforeldrene faktisk var bosatt i Norge da de fikk barnet i sin omsorg og da adopsjonen ble gjennomført eller registrert her i landet. Ordningen med at staten er med på å dekke en del av utgiftene har eksistert siden 1992. I 2010 utgjør tilskuddet 41 280 kroner per barn. Tilskuddsordningen forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet etter retningslinjer om tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

BOSTØTTE

Kommunal- og regionaldepartementet

kap. 580, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
2 420 940	2 953 600	3 592 200

Bostøtte er et sentralt økonomisk virkemiddel i det bolig-sosiale arbeidet, og det er en viktig ordning for å bekjempe fattigdom. Bostøtten skal hjelpe husstander med lave inntekter og høye boutgifter til egen leid eller eid bolig. Bostøtte er ikke spesielt rettet mot barn og barnefamilier, men mot husstander med lave inntekter og høye boutgifter.

1. juli 2009 ble det innført en ny bostøtteordning. Bostøtten ble forenklet og forbedret og om lag 50 000 nye husstander skal kunne motta bostøtte på sikt, hvor om lag 10 000 av disse husstandene er barnefamilier. Inntektsgrensen har blitt hevet slik at flere kan få rett til bostøtte.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

2.2 STØTTE I SAMLIV OG I OMSORGS- OG OPPDRAGERROLLEN

Familien er den viktigste rammen om et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Hovedoppgaven for det offentlige er å sørge for gode rammebetingelser for familiens omsorgsoppgaver, samtidig som hjelpetiltak settes inn når familieomsorgen svikter. Støtte til samlivstiltak, foreldreveiledning og styrking av kompetanse og kapasitet i familievernet er sentrale tiltak i dette. Samtidig er regjeringen opptatt av at den videre utviklingen av disse tiltakene må ta utgangspunkt i de endringer som har skjedd i familiestrukturen og i samlivsmønsteret de seneste år. Stortinget vedtok 12. mai 2009 Stortingsmelding nr. 8 *Om menn, mannsroller og likestilling* (2008–2009). Meldingen inneholder en rekke tiltak rettet mot gutter, særlig på barnehage- og skoleområdet.

SAMLIVSTILTAK OG FORELDREVEILEDNING

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har hovedansvaret for implementering og videreutvikling av Program for foreldreveiledning, og skal sørge for at det er veileder- og trenerkompetanse i alle regioner. Foreldreveiledningsprogrammet er tilpasset spesielle målgrupper.

Mer informasjon

- www.bufetat.no/foreldreveiledning
- www.fug.no
- www.foreldrenettet.no

Samlivstiltak

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet gir støtte til lokale samlivskurs og midler til utviklingsarbeid på området. Tiltakene er primært rettet mot voksne (foreldre), som ved å styrke kvaliteten i samliv også vil være en del av satsingen overfor barn og unge. *Godt samliv* er et gratis parkurs for førstegangsforeldre som skal gi inspirasjon og støtte i en periode med store utfordringer i parforholdet. Kurstilbudet *Hva med oss?* er et landsdekkende tiltak for samlivsveiledning for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne.

Bevilgningen til samlivstiltak tas over kap. 0842 post 1 og 21, og kap. 0858 post 1.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 5:

FORELDREANSVARET

Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne utøve konvensjonens rettigheter.

FAMILIEVERN

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 842 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
299 459	315 017	324 563

Familievern er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt og omfatter 64 familievernkontorer på landsbasis. Familievernkontorene skal gi tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien og foreta mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Dette er et gratis lavterskeltilbud.

Likeverdig foreldreskap og godt samarbeid til beste for barna i delte familier er et viktig mål for regjeringen. Gifte foreldre som har barn under 16 år må møte til mekling før bevilling til separasjon kan gis. Også samboere med barn under 16 år må mekle når de flytter fra hverandre. Foreldre som skal reise sak vedrørende barna for retten, må møte til mekling før sak kan reises. Formålet med meklingen er at foreldrene skal komme frem til en avtale om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og hvilken samværsordning som skal gjelde. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har som mål at det ikke skal være mer enn tre ukers ventetid for å komme til mekling.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Tiltak etter samlivsbrudd for barn i konfliktfylte familier

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 841 post 71 (i 1000 kroner):

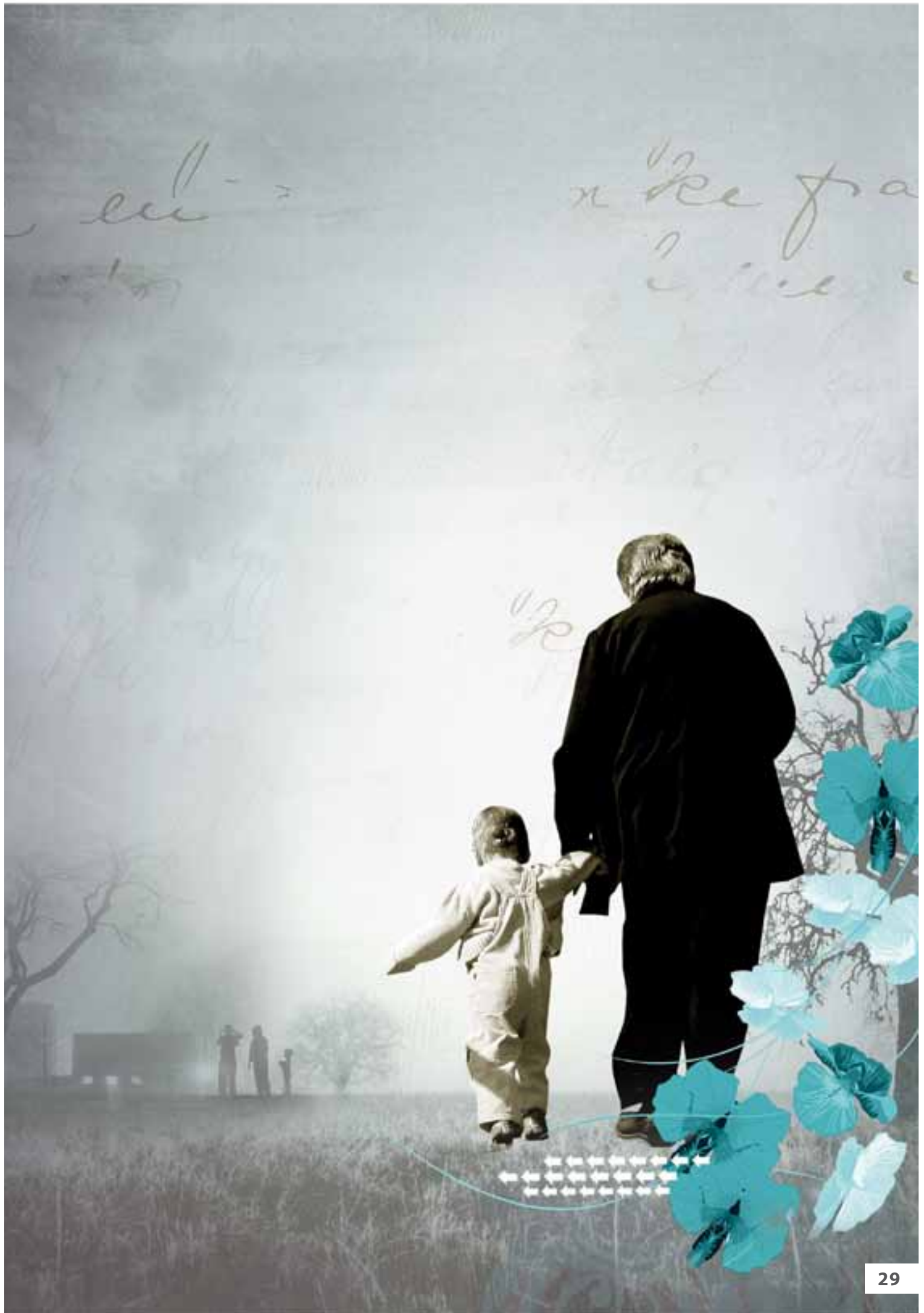
Saldert budsjett 2010 (posten er ny):	3 000
---------------------------------------	-------

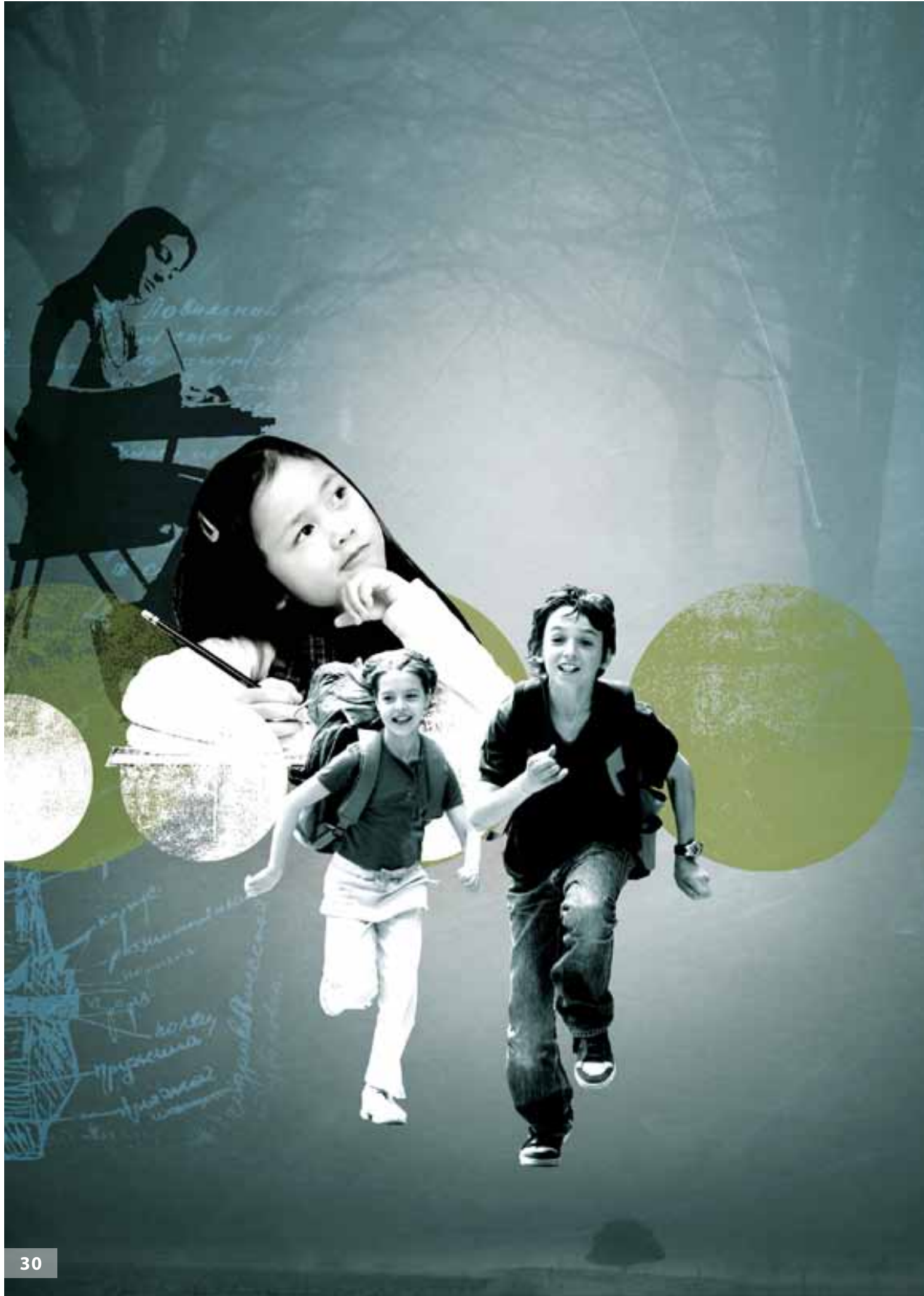
Det er i statsbudsjettet for 2010 avsatt 3 millioner kroner for å styrke tilbudet til barn som opplever sterke konflikter mellom foreldrene etter samlivsbrudd. Blant annet skal midlene bidra til å styrke tilbudet om samtalegrupper for barn og unge som opplever samlivsbrudd.

Midlene skal også benyttes til å stimulere til økt tverrfaglig samarbeid mellom kommunale tjenester for barn og unge og til å fange opp barn og unge som får det vanskelig ut fra høy konflikt mellom foreldrene etter samlivsbrudd.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Kapittel 3

OPPLÆRING OG UTDANNING

Utdanning og kunnskap er høyt prioritert av regjeringen. Gjennom sosial læring, utdanning, dannelse og medvirkning skal barn og unge tilegne seg kunnskap og ferdigheter, lære å få ansvar, vise omsorg, utvikle kritisk sans og selvtillit.

Førskolealderen er en læringsintensiv periode, og barnehage er både et pedagogisk tilbud og et omsorgstilbud for barn. Full barnehagedekning, høy kvalitet og lav pris er prioriterte mål og satsingsområder for regjeringens barnehagepolitikk. Regjeringen vil derfor etablere flere studieplasser innenfor førskolelærerutdanningen. Videre økes bevilgningen til barnehagene, slik at prisen for en heltids barnehageplass vil være på samme nominelle nivå som i 2008.

I St.meld. nr. 31 (2007–2008) *Kvalitet i skolen* setter regjeringen følgende mål for grunnopplæringen:

1. Alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv
2. Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet
3. Alle elever og lærlinger skal inkluderes og oppleve mestring

Målet er at alle elever skal kunne fullføre grunnopplæringen, og arbeidet mot frafall blir videre styrket i 2010. Regjeringens mål er en helhetlig skoledag med tid til læring, fysisk aktivitet hver dag, og tid til lekser. Arbeidet mot mobbing og for et godt læringsmiljø skal intensiveres blant annet gjennom satsingene *Bedre læringsmiljø* og *Manifest mot mobbing*.

Et viktig fokusområde er å få flere godt kvalifiserte lærere inn i skolen. Regjeringen vil satse på rekruttering av lærere, og samtidig fortsette å bygge opp lærernes kompetanse gjennom en omlegging av lærerutdanningen og kompetanseutvikling for lærere som arbeider i skolen i dag. Regjeringen vil styrke forholdet mellom forsknings- og utviklingsarbeid, utdanning og profesjonsutøvelse. Det skal utarbeides en ny handlingsplan for dette i 2010.

For å styrke kvalitet og relevans i lærerutdanningen blir det etablert ny grunnskolelærerutdanning fra høsten 2010. Utdanningen vil ha to differensierte løp, for undervisning i henholdsvis trinnene 1 til 7 og for 5 til 10. Det er foreslått etablert *Sentre for fremragende utdanning* innenfor grunnskolelærerutdanning i 2010.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 29:

MÅLET MED UTDANNING

Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.

3.1 BARNEHAGE

I statsbudsjettet for 2010 er det avsatt 108,1 millioner kroner til kvalitetsutvikling i barnehagesektoren. Midlene skal i hovedsak benyttes til å følge opp forslag i St.meld. nr 41 (2008–2009) *Kvalitet i barnehagen* og videreføring av allerede igangsatte tiltak.

Fra 1. januar 2009 innførte regjeringen en lovfestet rett til barnehageplass for alle barn som fyller ett år innen utgangen av august det året det blir søkt om plass. For 2010 er målet å sikre at kommunene fortsatt kan innfri retten til barnehageplass. I statsbudsjettet for 2010 er det bevilgningsmessig lagt til rette for en utbygging av 2 150 nye heltidsplasser i barnehage. Det er et mål at alle som ønsker barnehageplass skal ha råd til å betale for det. Maksimalgrensen for foreldrebetaling blir videreført på samme nominelle nivå som i 2009.

DRIFTSTILSKUDD TIL BARNEHAGER

Kunnskapsdepartementet

*Kunnskapsdepartementet kap. 231, post 60 (i 1000 kroner):**

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
15 899 618	18 120 880	19 677 908

*Bevilgningen dekker fire tilskudd til ordinær barnehagedrift: Ordinært driftstilskudd til barnehager, tilskudd til drift av barnehager på Svalbard og tilskudd som dekker lønnstillegg for førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms. Videre gis det tilskudd over posten til tiltak for barn av nyankomne flyktninger.

Driftstilskuddet skal bidra til å sikre full barnehagedekning (herunder innfri retten til barnehageplass), lav foreldrebetaling og høy kvalitet i barnehagene. Tilskuddet er øremerket og gis til alle godkjente barnehager – både offentlige og private.

Tilskuddet til ordinære barnehager og familiebarnehager utbetales etter satser som varierer etter barnas alder og ukentlige oppholdstid. Tilskuddet er differensiert mellom private og offentlige barnehager. Åpne barnehager får tilskuddet beregnet etter egne satser.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 18:

FORELDREANSVARET

Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også ta hensyn til utarbeidende foreldre.

Satser for statlige tilskudd til offentlige ordinære barnehager og familiebarnehager for 2010

(i kroner per år)

Oppholdstid per uke	Barn født 2006 og tidligere	Barn født 2007 og senere
0–8 timer	9 490	17 870
9–16 timer	19 195	36 025
17–24 timer	29 185	54 330
25–32 timer	39 085	72 675
33–40 timer	42 145	77 865
41 timer eller mer	52 965	94 075

Satser for statlig driftstilskudd til ordinære barnehager og familiebarnehager for 2010, private barnehager

(i kroner per år)

Oppholdstid per uke	Barn født 2006 og tidligere	Barn født 2007 og senere
0–8 timer	10 470	19 900
9–16 timer	21 195	40 055
17–24 timer	32 120	60 400
25–32 timer	43 040	80 745
33–40 timer	46 240	86 370
41 timer eller mer	58 170	104 305

Satser for statlig driftstilskudd til åpne barnehager for 2010

(i kroner per år)

Oppholdstid per uke	Tilskuddssats
6–15 timer	8 275
16 timer eller mer	15 155

Tilskudd til drift av barnehager på Svalbard

Kunnskapsdepartementet

Formålet med tilskuddet er å bidra til at barnehageeiere på Svalbard kan gi et kvalitativt godt tilbud med lav foreldrebetaling til de som ønsker barnehageplass. Det utbetales tilskudd til drift av barnehager på Svalbard etter samme satser som gjelder for barnehager på fastlandet. Barnehageloven gjelder ikke for Svalbard. Driftstilskuddet utløses derfor ikke automatisk som for barnehager på fastlandet, men etter departementets vedtak i hvert enkelt tilfelle.

Mer informasjon

- Statstilskudd til drift av barnehager, rundskriv F-02-10

Lønnstillegg for førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms

Kunnskapsdepartementet

Formålet med dette tilskuddet er å bedre og opprettholde en god tilgang på førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms. Nærmere informasjon om mål, tildelingskriterier, saksbehandlingsregler, tidsfrister og klageadgang for statlige tilskudd til barnehager finnes i rundskrivet.

Mer informasjon

- Statstilskudd til drift av barnehager, rundskriv F-02-10

TILSKUDD TIL TILTAK FOR BARN MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE I BARNEHAGE

Kunnskapsdepartementet

kap. 231, post 62 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
794 769	829 674	855 724

Tilskuddet skal bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne skal kunne dra nytte av opphold i barnehage. Barn med nedsatt funksjonsevne kan trenge ekstra tilrettelegging av fysiske og personalmessige forhold i barnehagen. En slik tilrettelegging vil ofte medføre ekstrakostnader for barnehageeier. Det gis derfor et tilskudd fra staten som er øremerket. Barnehageloven § 13 gir barn med nedsatt funksjonsevne prioritet ved opptak til barnehage. Kommunene har ansvar for at denne fortrinnsretten til barnehageplass blir etterfulgt i kommunale og private barnehager.

Mer informasjon

- *Statstilskudd til drift av barnehager*, rundskriv F-02-10

INVESTERINGSTILSKUDD OG LÅN

Investeringstilskudd

Kunnskapsdepartementet

kap. 231, post 61 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
228 882	173 000	189 600

Tilskuddsordningen er et viktig virkemiddel for å sikre fortsatt full barnehagedekning. Investeringstilskuddet er et engangstilskudd til nyetablerte barnehageplasser. Tilskuddet skal dekke deler av anleggskostnadene (tomte- og byggekostnader) ved nybygg, tilbygg eller ombygging. Maksimalsatsene for investeringsstilskuddet blir videreført på samme nominelle nivå som i 2009.

Mer informasjon

- *Investeringstilskudd til nye barnehageplasser*, rundskriv F-04-10

Skjønnsmidler til barnehager

Kunnskapsdepartementet

kap. 231, post 65 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
4 009 779	4 938 731	5 805 706

Skjønnsmidlene skal kompensere for kommunenes økte netto merutgifter som følge av maksimalpris, kommunal plikt til likeverdig behandling av alle godkjente barnehager og drift av nye barnehageplasser. Skjønnsmidlene er statlige midler som blir overført kommunene og er øremerket barnehagedrift.

Mer informasjon

- *Skjønnsmidler til drift av barnehager*, rundskriv F-11-10

Tilskudd til midlertidige lokaler

Kunnskapsdepartementet

kap. 231, post 64 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
39 400	33 000	42 000

Tilskudd til etablering av faste barnehageplasser i midlertidige lokaler inntil permanente barnehagebygg er ferdig, er et virkemiddel for å øke kapasiteten i barnehagesektoren. Tilskuddsordningen er midlertidig og skal stimulere barnehageeiere til å legge til rette for lokaler som gir barn fast plass i en barnehage før den planlagte barnehagen er på plass. Det forutsettes at barnehagene i midlertidige lokaler skal tilfredsstille de samme kravene til kvalitet og innhold som permanente barnehager. Tilskuddssatsene er på kr 20 000 per barn som får heltidsplass (33 timer eller mer per uke) og kr 10 000 per barn som får deltidsplass (under 33 timer per uke).

Mer informasjon

- *Tilskudd til faste plasser i midlertidige barnehagelokaler*, rundskriv F-03-10

Lån til barnehager fra Husbanken

Kommunal- og regionaldepartementet

Lånet gis til kommuner, enkeltpersoner, selskaper, stiftelser o.l. til bygging, kjøp og utbedring av barnehager. Lån kan gis hvis lokalene benyttes til formålet i minst 20 timer i uken. Det gis ikke lån til barnehager som eies av statlige institusjoner, etater og forvaltningsbedrifter. Barnehagen må tilfredsstill

barnehagelovens krav. Lånet kan utmåles med inntil 100 prosent av godkjente kostnader inklusive merverdiavgift. Søknadsskjema får en ved å henvende seg til Husbanken. Kommunen må anbefale prosjektet.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

ET MANGFOLDIG BARNEHAGETILBUD

Gratis kjernetid i barnehage

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 821, post 62 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
50 000	50 000	60 000

Denne tilskuddsordningen utgjør en del av en større bevilgning til *Kommunale innvandrertiltak* på til sammen 86,193 millioner kroner i 2010. Denne delen, *Gratis kjernetid i barnehage*, er direkte innrettet mot barn i førskolealder. Formålet er, gjennom økt deltakelse i barnehage, å forberede barna på skolestart, å bidra til sosialiseringen generelt og å bedre norskkunnskapene for minoritetsspråklige barn. En målrettet oppfølging av foresatte vil også sikres, slik at disse kan bidra til at barna kan følge ordinær undervisning på skolen.

Ordningen gjennomføres i de fire bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand bydel i Oslo og omfatter alle fire- og femåringene i disse bydelene. Ordningen for fire- og femåringer videreføres i disse områdene i 2010. I tillegg inviteres Drammen kommune og Oslo kommune med områder i indre øst til å delta i en utvidelse av ordningen gjennom et forsøk for treåringer i 2010.

Mer informasjon

- Prop. 1 S (2009–2010) for Arbeidsdepartementet del III *Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen*

Tilskudd til tiltak for nyankomne flyktningers barn

Kunnskapsdepartementet

Målet med tilskuddet til barnehager for nyankomne flyktninger er at kommuner og private barnehageeiere skal kunne gi barn av nyankomne flyktninger et barnehagetilbud når familien skal etablere seg i bosettingskommunen etter opphold i mottak. Ordningen gjelder også for barn av personer som har fått opphold på humanitært grunnlag. Barn av asylsøkere omfattes ikke av ordningen. Tilskuddet gis for tilbud på inntil 15 timer per uke i 8 måneder.

Mer informasjon

- *Skjønnsmidler til drift av barnehager*, rundskriv F–11–10

Tilskudd til samiske barnehagetilbud

Kunnskapsdepartementet

kap. 231, post 50 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
12 380	12 925	13 339

Formålet med tilskuddet er å tilrettelegge for at samiske barn skal få utvikle sitt språk og sin kulturbakgrunn i barnehagen. Tilskuddet blir forvaltet av Sametinget og omfatter tilskudd til samiske barnehager, samiske barn i norske barnehager og midler til informasjons- og utviklingsarbeid.

Mer informasjon

- www.samediggi.no

Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder

Kunnskapsdepartementet
kap. 231, post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
106 752	111 529	115 098

Tilskuddet gis til tiltak i kommunene for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Ordningen har to delmål, å bidra til at minoritetsspråklige

barn går i barnehage, og å bidra til at kommunene utarbeider helhetlige tiltak på tvers av tjenestetilbudene. Tilskuddet tildeles kommunene ut fra antall minoritetsspråklige barn som går i barnehage. Tilskuddet følger ikke barnet, og kommunene kan nytte tilskuddet fleksibelt og utforme tiltak ut fra lokale variasjoner, ressurser og behov.

Mer informasjon

- *Statstilskudd til drift av barnehager*, rundskriv F-02-10

3.2 GRUNNSKOLE OG VIDEREGÅENDE OPPLÆRING – GRUNNOPPLÆRINGEN

Grunnopplæringen består av 10-årig grunnskole og 3-årig videregående opplæring, eventuelt to år i skole og to år i lærebedrift. Opplæringsløpet skal gjøre elever og lærlinger kvalifisert for enten videre studier eller et yrke, og motivere for livslang læring. Grunnopplæringen blir finansiert gjennom statlige rammetilskudd og skatteinntekter til kommuner og fylkeskommuner. I tillegg kommer tilskudd til frittstående skoler og til særskilte tiltak i grunnopplæringen.

Grunnopplæringen bygger på prinsippet om likeverdig og tilpasset opplæring for alle i en inkluderende fellesskole. Gjennom innføring av Kunnskapsløftet har alle klassetrinn nye læreplaner med klare kompetansemål. I læreplanen er det lagt vekt på grunnleggende ferdigheter i å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, i lesing, i regning og i å bruke digitale verktøy. Gjennom tett oppfølging og høy kvalitet i opplæringen skal alle være godt rustet når de går ut av grunnskolen, slik at de kan fullføre en videregående opplæring.

Kravet om at opplæringen skal være tilpasset elevenes, lærlingenes og lærekandidatenes evner og forutsetninger er nedfelt i opplæringslovens § 1–3. Elever som ikke har eller kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, har rett til spesialundervisning, jfr. opplæringsloven § 5–1. Barn under skolepliktig alder kan også ha rett til spesialpedagogisk hjelp, jfr. opplæringsloven § 5–7. Spesialpedagogisk hjelp før opplæringspliktig alder skal omfatte tilbud om foreldrerådgivning.

Kunnskapsløftet

Kunnskapsdepartementet

Opplæringsreformen *Kunnskapsløftet* er fra skoleåret 2009–2010 innført for hele grunnopplæringen.

Dette er de viktigste endringene i grunnopplæringen som følge av Kunnskapsløftet:

- Grunnleggende ferdigheter styrkes
- Lese- og skriveopplæring vektlegges fra de første årstrinnene
- Nye læreplaner i alle fag, med tydelige mål for elevenes og lærerens kompetanse
- Faget utdanningsvalg og prosjekt til fordypning
- Ny fag- og timefordeling
- Ny tilbudsstruktur i videregående opplæring

- Lokal valgfrihet når det gjelder arbeidsformer, lærestoff og organisering av opplæringen

Regjeringen vil videreføre arbeidet med å prøve ut nye evaluerings- og eksamensformer, forbedre vurderingssystemet og lærernes kompetanse til å vurdere. Målsettingen er å sikre en mer rettferdig og fagrelevant tilbakemelding til eleven for å fremme læring.

Kunnskapsløftet – Samisk

Utgangspunktet for opplæringen for samiske elever skal være reell likeverdighet. Det er to likeverdige læreplanverk for grunnopplæringen: Kunnskapsløftet og Kunnskapsløftet Samisk. Sametinget har utarbeidet og fastsatt læreplaner for flere ulike fag, i samsvar med § 6–4 i opplæringsloven.

EN TILPASSET OPPLÆRING

Statlig spesialpedagogisk støttesystem (Statped)

Kunnskapsdepartementet

Statped er et nasjonalt nettverk av spesialpedagogiske kompetansesentre, styrt av Utdanningsdirektoratet. Sentrene gir tjenester til kommunene i deres arbeid med å realisere opplæringslovens mål om likeverdig, tilpasset og inkluderende opplæring for barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov. Statped skal bidra til å videreutvikle spesialpedagogisk kompetanse for lærere og andre fagfolk i skoleverket. Statped skal sikre heltids skole- og miljøtilbud for hørselshemmede elever i grunnskole og videregående opplæring.

Et bredt sammensatt utvalg, Midtlyngutvalget, har vurdert i hvilken grad vi har et statlig spesialpedagogisk støttesystem som sikrer tidlig innsats til førskolebarn, elever og læringer med særlige opplæringsbehov. Utvalget har lagt fram konkrete forslag til bedre organisering og effektiv ressursbruk for en fremtidig helhetlig tiltakskjede for barn, unge og voksne med behov for spesialpedagogisk støtte.

Mer informasjon

- www.statped.no
- www.skolenettet.no
- www.utedningsdirektoratet.no

Læremidler

Kunnskapsdepartementet

Utdanningsdirektoratet har ansvaret for utvikling og produksjon av læremidler for elevgrupper som ikke ivaretas i det kommersielle markedet. Dette gjelder læremidler for barn, unge og voksne med behov for særskilte tilrettelegginger, minoritetsspråklige elever i grunnopplæringen (omfatter også voksne innvandrere), og læremidler for smale fag / små elevgrupper, særlig innen yrkesfag. Midlene tildeles på grunnlag av offentlige kunngjøringer. Læremidlene utvikles av forlag og andre kompetansemiljøer. Læremidler for synshemmede utvikles ved Huseby og Tambartun kompetansesenter, og for hørselshemmede ved Møller kompetansesenter. Huseby kompetansesenter har også ansvar for lydbøker for elever med lese- og skrivevansker.

Mer informasjon

- www.utedningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no/laremidler
- www.skolenettet.no/lexin
- www.morsmal.no
- www.statped.no

Oppfølgingstjenesten

Kunnskapsdepartementet, Arbeidsdepartementet

Fylkeskommunens *Oppfølgingstjeneste* har en lovfestet plikt til å følge opp ungdom mellom 16 og fylte 21 år som ikke er under opplæring eller i arbeid;

Oppfølgingstjenesten har primært tre oppgaver:

- ha oversikt over ungdom som til en hver tid befinner seg utenfor videregående opplæring
- ha kontakt med disse ungdommene
- tilby veiledning og/eller formidle dem til et egnet opplærings- og eller arbeidstilbud. Det er et mål at tilbudene fører til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller kompetanse på lavere nivå.

Oppfølgingstjenesten skal sikre tverretattlig samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og de statlige instanser som har ansvar for målgruppen. Et nærmere samarbeid mellom skolen og Oppfølgingstjenesten vil kunne forebygge avbrudd i opplæringen i større grad enn i dag. Rådgivningstjenesten og NAV-kontorene er sentrale samarbeidspartnere i arbeidet med målgruppen.

Kunnskapsdepartementet, Arbeidsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet samarbeider om utvikling av Oppfølgingstjenesten og ungdomsgarantien som er pålagt NAV. Les mer om ungdomsgarantien i kapittel 7.

Mer informasjon

- *Satsing mot frafall i videregående opplæring*, NIBR-rapport 2004:19
- *Organisering av Oppfølgingstjenesten – sluttrapport fra kartleggingen*, SINTEF Teknologiledelse, 2004.
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no

Rådgiving i skolen

Kunnskapsdepartementet

Elever i grunnopplæringen har lovfestet rett til sosialpedagogisk rådgiving samt utdannings- og yrkesrådgiving. Denne delingen presiserer og tydeliggjør elevenes individuelle rett til to forskjellige former for rådgiving, men innebærer ikke føringer

for hvordan organisering av rådgivningen skal gjennomføres. Det er utarbeidet veiledende kompetansekriterier for begge former for rådgiving. Det er viktig å understreke at sosialpedagogisk rådgiving og utdannings- og yrkesrådgiving er hele skolens ansvar. De ulike rådgivningsformene skal ses i sammenheng og utgjøre et helhetlig tilbud til eleven. For å sikre dette presiserer departementet blant annet at rådgivingen bør skje i samarbeid andre instanser både i og utenfor skolen – for eksempel Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), skolehelsetjenesten, oppfølgingstjenesten, andre utdanningsnivåer og lokalt næringsliv. Forsøk med en individuell utviklingsplan for utdannings- og yrkesrådgiving er i gang, og det skal vurderes om en slik plan skal implementeres i skolen for alle elever.

Økt fullføring

Kunnskapsdepartementet

Fullført videregående opplæring er en viktig plattform for å stå rustet til arbeidsliv og eventuell videre utdanning. Frafall og sosiale skjevheter er et problem på alle nivåer i utdannings-systemet. I dag oppnår rundt 70 prosent av elevene studie- eller yrkeskompetanse etter fem år i videregående opplæring.

Arbeidet med å øke gjennomføringen i videregående opplæring vil fortsette. Det er et mål å styrke dette arbeidet i 2010 og målrette tiltakene slik at de særlig retter seg mot de elevene som står i fare for å falle ut av opplæringen. Regjeringen har bevilget 53 millioner kroner over kapittel 226 i 2010 til tiltak for å øke gjennomføringen i videregående opplæring. Midlene skal blant annet brukes til tettere oppfølging av elever med svake resultat på kartleggingsprøvene. Dette er en videreføring av tilskuddet til fylkeskommunene som ble gitt i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett i 2009. Midlene skal også finansiere utprøving av et nytt praktisk arbeidslivsfag på ungdomstrinnet i utvalgte kommuner. I tillegg skal det utføres utviklingsarbeid for bedre oppfølging av ungdom som står utenfor opplæring og arbeid.

Mer informasjon

- *...og ingen stod igjen*. Tidlig innsats for livslang læring, 2006–2007, st. meld. 16
- *Kvalitet i skolen* 2007–2008, st. meld. 31
- *Utdanningslinja* 2008–2009, st. meld. 44

Tilskudd til lærebedrifter

Kunnskapsdepartementet
kap. 225 Post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
12 323	8 698	18 976

Det midlertidige tiltaket med økt tilskudd til lærebedrifter vil bli videreført. Det blir åpnet for at dette tillegget til det ordinære tilskuddet til lærebedrifter i 2010, kan bli brukt til å stimulere enkeltbransjer eller enkeltbedrifter som har konjunkturproblemer til å videreføre eksisterende lærekontrakter og til å stimulere nye bedrifter til å ta inn lærlinger. Økningen i bevilgningen til lærlinger med særskilte behov vil også bli videreført med 10 millioner kroner i 2010.

IKT i opplæring og utdanning

Kunnskapsdepartementet

For å samordne innsatsen blir *Senter for IKT i utdanningen* opprettet 1. januar 2010. Senteret har sitt hovedkontor i Tromsø samt en avdeling i Oslo. Senteret bygger på en sammenslåing

av UNINETT ABC, Utdanning.no og ITU (Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning), og har ansvar for IKT i barnehage, grunnpoplæring og lærer- og førskolelærerutdanningen.

I læreplanene for Kunnskapsløftet er bruk av digitale verktøy en av fem grunnleggende ferdigheter som er integrert i mål i alle fag både i grunnskolen og i videregående opplæring. Bruk av IKT i fagene er et av de prioriterte områdene for etterutdanning i kompetanseutviklingsstrategien *Kompetanse for kvalitet*. Utdanningsportalene skolenettet.no og utdanning.no tilbyr variert innhold rettet direkte mot utdanningssektoren. UNINETT ABC har utarbeidet en rekke veiledninger om IKT og teknologivalg, som kan være nyttige i planleggingen av teknologivalg. Skoleledere kan finne støtte i arbeidet med digital kompetanse på ITU Mentor.

Mer informasjon

- www.skolenettet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no/grep
- www.utdanning.no
- www.uninettabc.no
- www.itumentor.no

TEMA- OG FAGSPESIFIKKE SATSINGER

Det har de senere årene blitt satt i gang ulike tema- og/eller fagspesifikke satsinger innen grunnpoplæringen:

Utvidelse av timetallet. Timetallet i matematikk, engelsk og norsk er utvidet for 1.–4. trinn fra skoleåret 2008/09. For skoleåret 2009/10 er det også innført 2 ekstratimer med fysisk aktivitet for 5.–7. trinn. Regjeringen har også foreslått å utvide timetallet med én time fra og med skoleåret 2010/11. Timen skal brukes ut fra lokale behov. For å øke lærernes kompetanse i opplæring i matematikk og norsk/samisk er det utviklet fleksible og praksisnære etter- og videreutdanningstilbud.

Nasjonale kvalitetsvurderingssystem. Det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet vil bli utviklet videre. Det skal blant annet innføres et kvalitetssystem for fag- og yrkesopplæringen. Systemet skal utarbeides i samråd med partene i arbeidslivet

og fylkeskommunene og skal blant annet omfatte en undersøkelse av lærlingers overgang til arbeidslivet og eventuell videre utdanning. Undersøkelsen skal gjennomføres jevnlig. *Skoleporten* skal også utvides med flere indikatorer og en egen modul for fag- og yrkesopplæringen.

Nasjonale prøver og kartleggingsprøver. I skoleåret 2008–2009 er det gjennomført nasjonale prøver på 5. og 8. trinn i lesing på norsk, matte og engelsk. Det er videreført obligatoriske kartleggingsprøver i matte og lesing på 2. trinn, i lesing på 1. trinn og obligatorisk kartleggingsprøve i regning som grunnleggende ferdighet på Vg1. Fra 2010 vil det også bli obligatoriske kartleggingsprøver i lesing på 1. trinn i videregående opplæring. I tillegg til de obligatoriske kartleggingsprøvene har Utdanningsdirektoratet utviklet flere kartleggingsprøver som skolen og kommunen kan bruke fritt.

Formålet med obligatoriske kartleggingsprøver og annet prøve- og kartleggingsmaterieell er å avdekke behov for individuell oppfølging og tilrettelegging på individnivå. Kartleggingsmaterieellet må sees i sammenheng med andre vurderingsformer i det sammenhengende prøve- og vurderingssystemet.

PIRLS og PISA. Med utgangspunkt i de svake resultatene i de internasjonale undersøkelsene PIRLS og PISA besluttet Kunnskapsdepartementet i 2008 å gjennomføre en nasjonal satsing på lesing. Timetallet i norskfaget ble utvidet for 1.–4. trinn fra skoleåret 2008/09 og læreplanen i norsk ble samtidig justert for å tydeliggjøre leseopplæring og lesestrategier. Utdanningsdirektoratets nettbaserte veiledning til læreplanen i norsk fra 2009 gir eksempler på hvordan opplæring i lesestrategier kan gjennomføres i praksis. For å øke lærernes kompetanse i lesing som grunnleggende ferdighet i fag gjennomføres det i 2009–2010 praksisnære etterutdannings-tilbud rettet mot grunnskolen 5.–10. trinn og videregående opplæring. Nasjonale prøver i lesing innføres i videregående opplæring fra 2010. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning har utviklet materieell for leseopplæring og lesestrategier til bruk i både grunnopplæringen og i skolefritidsordningen.

Skapende læring – Strategi for kunst og kultur i opplæringen 2007–2010. Planens overordnede målsetting er å utvikle kunst- og kulturfaglig, estetisk og skapende kompetanse hos barn, elever og ansatte i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning. Planen inneholder 27 tiltak som skal bidra til å utvikle og integrere kunst- og kulturuttrykk innenfor opplæringen. Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen ble etablert i Bodø i januar 2007, og har det overordnede ansvaret for strategiplanen.

Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008–2010. Planen har tre prioriterte områder: Læringsmiljø og læringsutbytte, valg av utdanning og yrker – med et spesielt fokus på fag- og yrkesopplæringen og rekruttering av jenter til realfag, samt rekruttering av menn til arbeid i barnehage og grunnskole. Viktige aktører for arbeidet med målene i denne strategien er derfor de som har direkte kontakt med barn og unge i barnehage og grunnopplæring; ledere, lærere og annet pedagogisk personell. Lærerutdanningene er også sentrale aktører i oppfølgingen av strategien. Det er Utdan-

ningsdirektoratet som koordinerer planen, i samarbeid med barnehageavdelingen i Kunnskapsdepartementet.

Handlingsplanen Entreprenørskap i utdanningen – fra grunnskole til høyere utdanning 2009–2014. Planen viderefører og styrker satsingen på entreprenørskap i utdanningen som ble gjort gjennom strategiplanen *Se mulighetene og gjør noe med dem!*. Formålet med den nye handlingsplanen er å tydeliggjøre entreprenørskap som utdanningsmål og opplæringsstrategi. Norge skal være ledende internasjonalt innenfor entreprenørskap i utdanningen. Videre er det en målsetting at utdanningssystemet skal bidra til verdiskaping, nyetableringer og innovasjon.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no
- www.kunstkultursenteret.no
- www.utdanningsdirektoratet.no/grep
- www.fremmedspraksenteret.no
- www.naturfagsenteret.no
- www.matematikkssenteret.no
- www.lesesenteret.no

Smakens uke

Landbruks- og matdepartementet

Formål med tiltaket *Smakens uke* er å øke matgleden, den gode smaken, tradisjon og kvalitet. Smakens uke har vært arrangert i Norge siden 2004. Smakens uke er en årlig begivenhet med arrangementer mange steder i landet. Som en del av arrangementet tilbyr Landbruks- og matdepartementet et eget undervisningsopplegg for 6. klassetrinn.

Mer informasjon

- www.smakensuke.no

Fysisk aktivitet og måltider i skolen

Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet

Fysisk aktivitet og sunne skolemåltider er viktige komponenter i et helhetlig helseperspektiv og skal sikre alle elevers rett til et læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Helsemyndighetenes retningslinjer for skolemåltidet og anbefaling om 1 time daglig fysisk aktivitet ligger til grunn for arbeidet.

Formålet med prosjektet *Fysisk aktivitet og måltider i skolen* har vært å utvikle modeller der daglig fysisk aktivitet og gode rammer for sunne måltid er integrert i skolehverdagen. Som resultat av prosjektet *Fysisk aktivitet og måltider i skolen* er det modellskoler i alle fylker. En veileder som beskriver modeller og tiltak er sammen med en DVD sendt alle skoler.

Fra skoleåret 2009/2010 er det innført to nye uketimer på barnetrinnet til fysisk aktivitet. Timetallsutvidelsen til fysisk

aktivitet er lagt til 5. 6. og 7.klassetrinn og kommer i tillegg til kroppsoving. Det er utarbeidet en idé- og ressursbank til hjelp for skolens arbeid med satsning på økt fysisk aktivitet.

Mer informasjon

- www.skolenettet.no/lom
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.helsedirektoratet.no

EN HELHETLIG SKOLEDAG

Kunnskapsdepartementet

En helhetlig skoledag skal inkludere elementer som læring, fysisk aktivitet hver dag, et kulturtilbud og tid til lekser og bidra til å utjevne forskjeller.

Bevilgningene vil bli økt med til sammen 241 millioner kroner som et ledd i å innføre en helhetlig skoledag for elever på 1.–7. trinn. I dette ligger det blant annet en utvidelse av undervisningstimetallet og innføring av leksehjelp. Det skal legges ekstra vekt på tidlig innsats, både ved at det satses ekstra på de laveste klassetrinn, og ved at det tas raskt tak i problemer som oppstår gjennom skolegang.

Det bevilges også 40 millioner kroner til kulturskoler som en del av Kulturløftet II. En del av midlene skal brukes til modellforsøk der kommuner og organisasjoner skal kunne søke om midler for å legge til rette for et mangfoldig kulturtilbud for elever fra 1.–4. trinn. Videre skal kommuner, aktuelle organisasjoner og institusjoner kunne søke midler til utvikling av ulike prosjekt.

Skolefritidsordningen

Kunnskapsdepartementet

Skolefritidsordningen (SFO) skal være et frivillig tilbud til barn på 1.–4. klassetrinn, som trenger omsorg og tilsyn utenom skoletiden og til barn med særlige behov på 1.–7. klassetrinn.

SFO skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser. Alle

kommuner skal ha et tilbud om SFO før og etter skoletid. SFO omfattes av opplæringsloven, jf. opplæringsloven § 13–7.

Utdanningsdirektoratet har fra 2009–2012 igangsatt et prosjekt for å utvikle og utprøve tre modeller for en skoledag med bedre sammenheng mellom SFO og skole, hvor daglig fysisk aktivitet, skolemåltid og leksehjelp er viktige elementer. Utdanningsdirektoratet har også her et nært samarbeid med Helsedirektoratet.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no
- www.skolenettet.no/fysiskaktivitet

Opplæring innenfor kriminalomsorgen

Kunnskapsdepartementet

kap. 225. Post 68 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
175 611	183 338	216 404

Oppfølgingen av St. meld. nr. 27 (2004–2005) *Enda en vår, Om opplæringen innenfor kriminalomsorgen*, er fortsatt et sentralt element i arbeidet med å forbedre opplæringen og sikre at kvaliteten er av samme kvalitet som ellers i samfunnet. Sentrale områder for kvalitetsforbedring er bedre tilpasset opplæring, bedre tilbud om yrkesfaglige utdanningsprogram på videregående nivå, videreutviklingen av arbeidsdriften i

anstaltene, økt bruk av realkompetansevurdering, bedre norskopplæring for innsatte med minoritetsbakgrunn, tilrettelegging for bruk av IKT i opplæringen og opplæring gjennom hele kalenderåret. Når det gjelder bruk av IKT i opplæringen for innsatte, vil IFI-løsningen (internett for innsatte) være på plass i alle fengsler i løpet av 2010.

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring har i samarbeid med Grønland voksenopplæringssenter ved Oslo fengsel og Jessheim videregående skole – avdeling Ullersmo gjennomført utviklingsprosjekter ved skolene. Det er utarbeidet veiledningsmaterieell om en del av prosjektet.

Mer informasjon

- *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*, St.meld. nr 37 (2007–2008)
- Plan for oppfølging av St.meld. nr. 27 (2004–2005), *Om opplæringen innenfor kriminalomsorgen*
- *Om forvaltningssamarbeid mellom opplæringssektoren og kriminalomsorgen*, rundskriv G–1/2008
- *Opplæring innenfor kriminalomsorga 2008*, utgitt av Fylkesmannen i Hordaland

3.3 MINORITETER I UTDANNINGSSYSTEMET

En god offentlig skole, der elever med ulik bakgrunn får et likeverdig opplæringstilbud, er et viktig bidrag til et framtidig inkluderende samfunn. Grunnlaget som blir lagt i barnehage og skole har store konsekvenser for videre utdanning og muligheter i samfunnet. Skolen står overfor store utfordringer i å gi et fullverdig tilbud og tilpasset opplæring til alle barn, også de med annen språklig bakgrunn enn norsk.

Innvandrerer kommer til Norge med ulik bakgrunn og kompetanse, og ulike forutsetninger og behov. En sterk velferdsstat skal gi et godt grunnlag for integrering. Dette inkluderer blant annet barnehageplass til alle og en god offentlig fellesskole. Et viktig fokusområde for 2010 er å forhindre at så mange gutter med minoritetsbakgrunn faller ut av utdanningssystemet.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 30:

MINORITETER OG URBEBOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

SPRÅKLIGE MINORITETER I SKOLE OG UTDANNING

Kunnskapsdepartementet

Opplæringsloven og privatskoleloven har med virkning fra 1. august 2009 blitt endret slik at skoleeier er pliktig å kartlegge norskkunnskaper, før det blir gjort vedtak om særskilt norskundervisning. Det er utviklet læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter og i morsmål. I tillegg er det utviklet kartleggingsverktøy, veiledningsmateriell og etterutdanning for lærere som skal undervise i grunnleggende norsk.

Ekstra språkopplæring for språklige minoriteter i videregående opplæring er fra 2009 tatt med i rammetilskuddet. Regjeringen oppnevnte i 2008 et offentlig utvalg, Østbergutvalget, som skal se på opplæringstilbudet til minoritets-språklige barn, unge og voksne. Utvalget skal levere sin endelige innstilling innen 1. juni 2010.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.hio.no/nafo
- NAFO – kartleggingsmateriell *Nyankomne minoritetsspråklige ungdommer*
- www.vox.no
- www.fug.no

Tilskudd til barn og unge i asylmottak eller på omsorgssentre

Kunnskapsdepartementet

kap. 225, post 64 Barn og unge i statlige asylmottak (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
60 867*	188 379	261 618

*Tilskuddet til særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring for barn med annet morsmål enn norsk er innlemmet i rammetilskuddet til kommunene fra 2007

Formålet med tilskuddet er å medvirke til finansiering slik at barn og unge i asylmottak/omsorgssentre får grunnskoleopplæring så snart som mulig etter at de har kommet til landet. Målgruppen er barn og unge asylsøkere i grunnskolealder som har rettigheter etter § 2-1 i opplæringsloven og ungdom i alderen 16–18 år som ikke har utdanning tilsvarende norsk grunnskole, og som bor i asylmottak eller i omsorgssentre.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no

SAMISKE BARN OG UNGES OPPLÆRINGSTILBUD

Kunnskapsdepartementet

kap. 225 post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
44 527	47 505	49 787

Det er et mål å styrke samiske barn og unges identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet, og utvikle oppvekstmiljøer der samisk og norsk kultur i størst mulig grad oppleves som likeverdige. Formålet med tilskuddsordningen er derfor å styrke kommunenes evne til å finansiere opplæring i og på samisk. Tilskuddet går også til styrking av lærernes kompetanse i samisk språk og kultur.

Alle elever i grunnskolen i samiske distrikt har i henhold til opplæringsloven rett til å få opplæring i og på samisk. Utenfor

samisk distrikt har en gruppe på minst ti elever som ønsker det i en kommune, samme rett. Samiske barn og unge utenfor samiske distrikt har rett til opplæring i samisk. Dersom denne opplæringen ikke kan gis av egne lærere ved skolen, kan alternative opplæringsformer tas i bruk. Fjernundervisningstilbudene i sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk dekker hele landet. I videregående opplæring har samer rett til opplæring i samisk.

Sametinget forvalter en stipendordning for å stimulere samisk ungdom til å velge samisk som fag i videregående skole. Årlig avsettes det 1,1 millioner kroner til denne ordningen. Maksimalt stipend som kan tildeles per elev per år er 10 000 kroner.

3.4 HØYERE UTDANNING, VOKSENOPLÆRING OG STUDIEFINANSIERING

Størrelsen på ungdomskullene vil øke betydelig i årene framover. Ifølge framskrivninger fra Statistisk sentralbyrå vil det være over 150 000 flere i aldersgruppen 19–30 år i 2020 sammenliknet med 2008, en økning på over 20 prosent. Kunnskapsdepartementet har gjennom St.meld. nr. 44 (2008–2009) *Utdanningslinja* vist hvordan utfordringene med antatt økt etterspørsel etter høyere utdanning kan løses. Løsningene ligger både i økt kapasitet, økt gjennomstrømning, redusert frafall og styrking av relevansen, gjennom mer samarbeid med arbeidslivet.

Det vil også være behov for å videreutvikle et høyere utdanningssystem som sikrer høy kvalitet og tilgang på høyere utdanning i alle deler av landet. I 2010 er det satt av 50 millioner kroner for å stimulere universiteter og høyskoler til samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon.

HØYERE UTDANNING

Kunnskapsdepartementet

kap. 260–281 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
22 593 879	23 901 160	24 489 617

Med iverksetting av Kvalitetsreformen høsten 2003 er høyere utdanning i hovedsak organisert med en gradsstruktur med 3-årig bachelorgrad, 2-årig mastergrad og 3-årig doktorgrad (ph.d.). De første kullene med kandidater fra de nye studieprogrammene er nå uteksaminert.

Et offentlig oppnevnt utvalg (Stjernøutvalget) la i januar 2008 fram sin innstilling om struktur for universiteter og høyskoler i et tidsperspektiv på 10–20 år. Utvalget viser til at Norge har en godt utbygd struktur av universiteter og høyskoler, som på en vellykket måte har sikret alle deler av landet tilgang til høyere utdanning, og at arbeidslivet har fått gode kandidater.

Imidlertid har mange studiesteder sviktende rekruttering, det er mange små og sårbare fagmiljøer og høyskoler, og nasjonale evalueringer har vist til dels mangelfull kvalitet i enkelte viktige utdanninger. Kunnskapsdepartementet vurderer derfor nå hvilke tiltak som kan settes i verk for å stimulere til samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon, for å sikre og videreutvikle kvaliteten i norsk høyere utdanning og forskning.

De siste årene har det vært en stadig økende andel kvinner blant studentene. Prioriterte områder innen likestilling i høyere utdanning er nå å få flere menn til å ta høyere utdanning, å få flere kvinner til å studere teknologiske fag og realfag og øke andelen kvinner i faste vitenskapelige stillinger, især toppstillinger.

Mer informasjon

- www.samordnaopptak.no

VOKSENOPLÆRING

Kunnskapsdepartementet

kap 254 Post 70/71/72/73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
192 365	198 969	205 335

Voksenopplæring/kompetanseutvikling for voksne skal kvalifisere for arbeidslivet, og legge et grunnlag for kulturell og demokratisk kompetanse og for deltakelse i kultur- og samfunnsliv. Målet er å bidra til et inkluderende kunnskaps-samfunn og et arbeidsliv med rom for alle.

Tiltakene har ulike nedre aldersgrenser. Personer uten fullført grunnskoleopplæring har individuell rett til slik opplæring fra fylte 16 år. Personer over 25 år har rett til videregående opplæring, dersom de ikke har fullført slik opplæring. Hovedsatsingsområdene i Kompetansereformen, som gjelder voksnes rett til opplæring og utdanning, er blant annet å tilpasse opplæringstilbudene bedre til ulike gruppers behov og å legge rammevilkårene best mulig til rette for kompetanseutvikling for den enkelte. Det er utviklet ordninger for at voksne skal få vurdert sin realkompetanse i forhold til videregående opplæring, og det er åpnet for at studieløpet kan avkortes på bakgrunn av realkompetanse. Lov om universitet og høyskoler

åpner for at søkere over 25 år uten videregående opplæring kan komme inn på universitet eller høyskole, dersom deres realkompetanse for vedkommende studium blir godkjent.

Regjeringen viderefører *Program for basiskompetanse i arbeidslivet*, som ble etablert i 2006. Programmet er rettet mot de gruppene som mangler den grunnleggende kompetansen de trenger for å fungere godt i arbeids- og samfunnslivet.

Mer informasjon

- www.vox.no

STUDIEFINANSIERING

Statens Lånekasse for utdanning Kunnskapsdepartementet kap 2410, (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
28 809 165	30 176 694	26 071 415*

*I summen oppgitt i kap. 2410 inngår post 90 som er lån til Statens lånekasse for utdanning. Reduksjonen i bevilgningen på kap. 2410 post 90 skyldes tekniske endringer i budsjetteringsprinsipper, endringer i rentenivå m.m., som ikke innebærer reduksjon i nivået på støtten til elever og studenter.

Lånekassen administrerer de stipend- og låneordninger som er opprettet med hjemmel i lov om utdanningsstøtte. Det gis blant annet stipend og lån til elever i videregående opplæring, studenter på fagskoler og i høyere utdanning, samt til folkehøgskoleelever.

I 2010 viderefører regjeringen ordningen med gratis læremidler for unge elever i videregående opplæring. En komponent i ordningen er et ikke-behovsprøvd utstyrsstipend som gis gjennom Lånekassen. Rådgivere i videregående opplæring kan gi informasjon om lånekassens regler.

Alle satser i utdanningsstøtteordningene er økt med 1,6 prosent for undervisningsåret 2010/11. Justeringen innebærer at basisstøtten for studenter i høyere utdanning m.m. økes fra 87 600 kroner i undervisningsåret 2009–10 til 89 000 kroner i under-

visningsåret 2010–11. Regjeringen ønsker å øke mobiliteten blant norske elever og studenter og det foreslås derfor tiltak som skal redusere barrierene for å ta utdanning i utlandet. Det etableres også en ny ordning med startstipend for kvote-studenter som kommer til Norge for å studere. Dette skal sikre raskere utbetaling av midler til en gruppe studenter som i dag er i en vanskelig situasjon fordi de har lite egne midler.

Mer informasjon

- www.lanekassen.no

Økonomisk trygghet til studenter som blir alvorlig syke

Arbeidsdepartementet

Det kan gis rehabiliteringspenger til studenter som er under 26 år og som har vært sammenhengende arbeidsufør i minst 20 uker på grunn av alvorlig sykdom. Minste årlige ytelse pr. student er 1,97G, dvs. tilsvarende 143 576 kroner per år (per 1. mai 2009). Rehabiliteringspenger blir fra 1. mai 2010 erstattet av arbeidsavklaringspenger. Arbeidsavklaringspenger skal kunne gis til studenter som har behov for aktiv behandling for å kunne gjenoppta studiene forutsatt at de fyller de øvrige vilkårene for å motta ytelsen. Minste årlige ytelse vil være 1,97G og vil fra 1. mai 2010 øke til 2G.

Mer informasjon

- www.nav.no

Kapittel 4

FRIVILLIG ENGASJEMENT, KULTUR OG IDRETT

Lokalsamfunnet er rammen for barn og ungdoms oppvekst. Skolen og fritidsaktivitetene er hovedarenaer for deltakelse. Frivillig engasjement og deltakelse er bevisstgjørende, bygger identitet og skaper kreativitet. Det er derfor viktig for regjeringen å gi alle barn og unge de samme mulighetene til å delta i meningsfylte kultur- og fritidsaktiviteter uavhengig av familiens bakgrunn eller den enkeltes kvalifikasjoner.

Gjennom frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner stimuleres barn og unge til aktivitet og engasjement på både lokalt, nasjonalt og internasjonalt plan. Organisasjonene er en viktig læringsarena for demokratiske spilleregler og en kanal for å bli hørt. Sist, men ikke minst er det en sosial møteplass hvor barn og unge kan drive med aktiviteter som de har interesse for. Den frivillige aktiviteten er også av stor betydning for å skape trivsel i lokalsamfunnet og for å få løst mange samfunnsoppgaver.

Aktiv deltakelse i kunst- og kulturaktiviteter blant barn og unge er en sentral del av kulturpolitikken. Den frivillige kulturvirksomheten spiller en sentral rolle i tillegg til at skolen er en viktig kulturformidler. Skolen gir unike muligheter for å nå alle barn og ungdom med et likeverdig kulturtilbud, uavhengig av sosiale, geografiske eller etniske ulikheter. Kulturelle aktiviteter i skolesammenheng er viktig for å stimulere interesse, forståelse og toleranse. Bibliotekene har også et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom, både som litteratur- og kulturformidler, som lokalt møtested og som læringsarena.

Det offentlige legger også til rette for et allsidig tilbud av idrett, friluftsliv og annen fysisk aktivitet for barn og unge i fritiden. En aktiv hverdag kan danne grunnlag for økt livskvalitet, bedre helse og forståelse for behovet for en bærekraftig utvikling.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 31:

LEK OG FRITID

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

4.1 FRIVILLIG ENGASJEMENT OG EN MANGFOLDIG BARNE- OG UNGDOMSKULTUR

Det er avgjørende at det legges til rette for et bredt kulturtilbud som sikrer et mangfoldig organisasjonslandskap og legger til rette for at barn og ungdom kan delta i ulike aktiviteter ut fra egne behov, forutsetninger og interesser.

I frivillighetspolitikken er det viktig med gode rammevilkår slik at de frivillige organisasjonene kan bruke tiden sin på aktivitet og ikke på byråkrati. Regjeringen ser på de frivillige organisasjonenes virksomhet som vesentlig for trivsel, tilhørighet og aktiv deltakelse i lokalsamfunnet. Barne- og ungdomsorganisasjoner representerer et mangfold av aktiviteter for og med barn og ungdom, og gjennom frivillig engasjement gis barn og unge fullverdige muligheter til å delta i og bestemme over egne aktiviteter.

Hovedmålsettingen med regjeringens kulturpolitikk er at barn og ungdom får oppleve og aktivt ta del i ulike former for kunst og kultur, både i skolen og på fritiden. For å nå dette målet har regjeringen ulike ordninger som blant annet *Den kulturelle skolesekken*, Rikskonsertene, de kommunale kulturskolene og Ungdommens kulturmønstring. Utvidelsen av *Den kulturelle skolesekken* til videregående opplæring er i full gang, og elever i videregående skole i de fleste fylker får nå et profesjonelt kulturtilbud i skolehverdagen.

FRIVILLIGE BARNE- OG UNGDOMSORGANISASJONER

Tilskudd til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
kap. 857, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
89 627	95 539	97 596

Bevilgningen til organisasjonenes internasjonale arbeid tas over kap. 857 post 79.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gir nasjonal og internasjonal grunnstøtte til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Formålet med tilskuddsordningen er å legge til rette for barn og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Tilskuddsordningen skal stimulere organisasjonene til engasjement og medansvar nasjonalt og internasjonalt, og sikre organisasjonene som arena for medbestemmelse og demokrati. Ordningen reguleres av en egen forskrift og forvaltes av Fordelingsutvalget som har sitt sekretariat i Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. Frist for å sende inn søknad om støtte er 15. september året før tilskuddsåret.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 15:

ORGANISASJONSFRIHET
Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gir også nasjonalt driftstilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Unge funksjonshemmede og Ungdom & Fritid. I tillegg kan de samme paraplyorganisasjonene søke om internasjonalt driftstilskudd. Begge disse tilskuddene forvaltes av Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet.

Mer informasjon

- www.fordelingsutvalget.no
- www.lnu.no
- www.ungefunksjonshemmede.no
- www.ungogfri.no

Tilskudd til de politiske partienes sentrale ungdomsorganisasjoner

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet
kap 1530, post 76 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
6 311	6 649	6 862

Tilskudd til de politiske partienes fylkesungdomsorganisasjoner

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet
kap 1530, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
16 067	17 797	18 367

Bevilgningen til de politiske partienes ungdomsorganisasjoner gis til de organisasjoner hvor moderpartiet er et registrert politisk parti iht. partiloven (lov 17.6.2005 nr. 102) kapittel 2. Støtten gis som en fast sats per stemme moderpartiet oppnådde ved sist foregående fylkestings- og stortingsvalg.

Frifond – frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt

Kulturdepartementet
kap.315, post 72 (i 1000 kroner):

Tilskudd til frivillig virksomhet

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
30 000	43 000	44 376

Tildeling av spillemidler ifølge overskuddsprognose

Tildelt 2008:	Tildelt 2009:	Prognose 2010:
125 000	125 000	125 000

Frifond er en tilskuddsordning som skal stimulere barn og unges aktivitet og deltakelse på lokalt nivå. Det er et mål at ordningen skal nå ut til et bredt spekter av organisasjoner, frittstående grupper og foreninger med ulike formål og aktivitetsgrunnlag. Tilskuddsordningen har blitt styrket blant annet for å stimulere til økt innsats i arbeidet med integrering og inkludering.

Midlene fordeles gjennom de tre paraplyorganisasjonene Norsk musikkråd, Norsk teaterråd og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Det er ikke fastsatt detaljerte kriterier for den videre fordelingen utover de generelle føringene som departementet gir i sine tilsagnsbrev. Paraplyorganisasjonene har ansvar for å fordele midlene videre, behandle eventuelle klager, samt å rapportere til departementet om bruk av midlene på lokalt nivå. Ordningen er ment å være enkel og ubyråkratisk, tilpasset lokal frivillig aktivitet.

Mer informasjon

- www.frifond.no

Støtte til Natur og Ungdom og Miljøagentene

Miljøverndepartementet

Natur og ungdom

kap. 1400, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
1 326	1 384	1 428

Miljøagentene

kap. 1400, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
1 069	1 116	1 152

Tilskuddsordningene har som mål å bidra til å opprettholde en bredde av demokratisk oppbygde, landsomfattende miljøvern-organisasjoner for å sikre frivillig engasjement og styrke medvirkningen i miljøvernspørsmål lokalt og sentralt, basert på faglig innsikt.

Flere av organisasjonene som får støtte over dette kapitlet arbeider for å stimulere barn og unge til et aktivt miljøvern-engasjement. Friluftslivets fellesorganisasjon har fire barne- og ungdomsorganisasjoner som medlemmer. Miljøagentene og Natur og Ungdom er de eneste barne- og ungdomsorganisasjonene med miljøvern som hovedformål.

Fastsetting av størrelsen på driftstilskuddene bygger blant annet på en vurdering av organisasjonenes aktivitetsnivå sentralt og lokalt, deres økonomi og alternative finansieringsmuligheter, og ikke på medlemstall alene. Det gis ikke driftsstøtte til private stiftelser over denne posten.

Mer informasjon

- www.nu.no
- www.miljoagentene.no

Støtte til Norges Bygdeungdomslag, Natur og Ungdom og Dyreverng Ung

Landbruks- og matdepartementet

kap. 1138, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
400	400	400

Landbruks- og matdepartementet støtter en rekke ulike organisasjoner som arbeider innenfor landbruks- og matpolitiske satsingsområder, deriblant flere ungdomsorganisasjoner.

Mer informasjon

- www.nbu.no
- www.nu.no
- www.dyreverng-ung.no

Støtte til 4H Norge

Landbruks- og matdepartementet

kap. 1138, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
6 800	6 800	6 800

Landbruks- og matdepartementet støtter Norsk 4H for at organisasjonen skal fortsette sin aktivitet i opplæring innen naturbruk, jord- og skogbruk. Målet er å bedre barn og voksnes forståelse og interesse for naturen, dyrene og gårdene våre. 4H Norge skal skolere medlemmene i organisasjonsarbeid og demokratiske prosesser, drive opplæring i entreprenørskap og etablering av 4H-ungdomsbedrifter, medvirke til livskraftige bygder gjennom å motivere til utdanning og yrkesvalg knyttet til naturbruk og distriktene.

Mer informasjon

- www.4h.no

Tilskudd til kjøp av musikkinstrumenter til skolekorps

Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
7 500	10 000	10 000

Ordningen for tilskudd til kjøp av musikkinstrumenter for skolekorps ble opprettet i 2006. I budsjettet for 2010 er det satt av 10 millioner kroner til ordningen. Ordningen forvaltes av Norsk kulturråd, men utbetales til Norges Musikkorps Forbund som fordeler tilskuddet etter søknad til skolekorps, uavhengig av organisasjonstilknytning.

Mer informasjon

- www.musikkorps.no

Tilskuddsordning for musikkutstyr

Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
0	36 500	30 000

Formålet med ordningen er å sikre tilgang til øvingslokaler over hele landet og gode tekniske vilkår for framføring av rytmisk musikk. Ordningen forvaltes av Norsk kulturråd og fordeles av organisasjonen Musikkutstysordningen til framføringsutstyr, øvingsutstyr, akustiske tiltak og musikkbinge. En særskilt satsing på musikkbinge ble gjennomført i 2009 med 10 millioner kroner.

Mer informasjon

- www.musikkutstysordningen.no

KUNST OG KULTUROPPLEVELSER

Ungdommens kulturmonstring

Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
6 882	7 382	7 882

Ungdommens kulturmonstring er et landsomfattende kulturtiltak for barn og ungdom fra 10 år og oppover. Gjennom små og store lokale og regionale kulturmonstringer får deltakerne opptre med ulike innslag og treffe andre kulturinteresserte ungdommer. Juryene velger ut vinnere fra de lokale og regionale monstringene på grunnlag av originalitet, kreativitet, publikumskontakt og kvalitet. Det legges også vekt på at de utvalgte deltakerne skal speile bredden i monstringen. Premien for de som går videre er å få stå på en enda større scene under landsmonstringen og få treffe ungdom fra hele Norge.

Mer informasjon

- www.ukm.no

Kommunale musikk- og kulturskoler

Kunnskapsdepartementet

Kulturskolene skal gi barn og unge et tilbud om opplæring i skapende og utøvende musikk og andre kunstformer i tillegg til den obligatoriske opplæringen på skolen. Det er et mål at alle barn som ønsker det, skal få et kulturskoletilbud av god kvalitet og til god pris. For å styrke kulturskoletilbudet er det i statsbudsjettet for 2010 foreslått å bevilge 40 millioner kroner fra Kulturløftet II som et øremerket, statlig stimuleringsstilskudd til kulturskoler og kulturaktiviteter i skolen. Målet her er å stimulere tiltak som medvirker til kvalitetsutvikling av kulturtilbudet/kulturskoletilbudet til barn og unge.

I strategien for kunst og kultur i opplæring 2007–2010, *Skapende læring*, er flere tiltak direkte knyttet til kulturskolenes tilbud. Høsten 2009 kom en veiledning om utvikling av de kommunale kulturskolene som gode lokale ressursentre. Veiledningen er utarbeidet i samarbeid mellom Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen og Norsk kulturskoleråd.

Høsten 2009 ble det oppnevnt et utvalg som skal se på hvordan skole, SFO og kulturskole kan samarbeide og sørge for bedre utnyttelse av den samlede faglige kompetansen som finnes.

Mer informasjon

- www.kunstkultursenteret.no
- www.kulturskolen.no

Kulturkort for ungdom

Kulturdepartementet
kap. 320, post 78 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
3 900	3 900	3 900

Formålet med kulturkort for ungdom er å få ungdom til å benytte seg oftere av kulturtilbudene og å rekruttere nye publikummere. Kulturkortet skal gi ungdom billigere billetter til et bredt spekter av kulturarrangementer. Prøveordningen med kulturkort for ungdom ble etablert i 2006 da 10 fylkeskommuner ble innlemmet i ordningen. For 2010 er bevilgningen på 3,9 millioner kroner fordelt på de 10 fylkeskommunene videreført (Rogaland, Østfold, Buskerud, Aust-Agder, Vest-Agder, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland). IRIS – International Research Institute of Stavanger – har på vegne av Kulturdepartementet kartlagt og evaluert prøveordningen med kulturkort for ungdom. Evalueringen vil bli fulgt opp i 2010.

Mer informasjon

- www.iris.no

Norsk kulturråd

Kulturdepartementet
kap. 320, post 55 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
13 780	14 780	15 790

Norsk kulturråd forvalter Norsk kulturfond. Fondet har som formål å stimulere skapende virksomhet innenfor litteratur og kunst, verne om kulturarven og formidle kulturgodene til så

mange som mulig. Barne- og ungdomskultur er et prioritert område for Norsk kulturråd og omfatter både voksenproduserte kunst og kulturtiltak og barn og ungdoms egne kulturuttrykk.

Kulturrådet avsetter midler til barne- og ungdomskulturførmål, både som særskilt avsetning og under de ulike fagområdene innenfor rådets ordinære virksomhet. Norsk kulturråd forvalter blant annet innkjøpsordninger for barne- og ungdomslitteratur. Kulturrådet har også produksjonsstøtte for bildebøker og tegneserier. Den særskilte avsetningen til barne- og ungdomskultur er økt med 1 millioner kroner for 2010.

Mer informasjon

- www.kulturrad.no

Fond for lyd og bilde

Kulturdepartementet
kap. 320, post 51 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
26 075	27 222	28 722

Fond for lyd og bilde er en kollektiv kompensasjon til rettighetshavere for den lovlige kopiering av rettighetshavers verker som skjer til privat bruk. Fondets midler skal nyttes til å fremme produksjon og formidling av innspillinger i lyd og/eller bilde og skal fordeles til beste for rettighetshavere innenfor musikk, scene og film. Ny forskrift som trer i kraft 1. januar 2010 vil dessuten innebære at rettighetshavere til tekst, foto og billedkunst blir omfattet av ordningen på lik linje med andre rettighetshavere. Tiltak som stimulerer en levende barne- og ungdomskultur og kulturelt mangfold skal vektlegges ved tildelinger fra fondet.

Mer informasjon

- www.fondforlydogbilde.no

Musikkformål

Kulturdepartementet kap. 323 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
708 472	807 070	901 686

*Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

De statsstøttede musikk institusjonene har en viktig oppgave i å presentere og utvikle et tilbud av musikk som er tilpasset barn og unge i alle aldre. Et av hovedmålene er å gjøre musikk av høy kunstnerisk kvalitet tilgjengelig til et bredt publikum. Å utvikle forestillingsformer og formidlingstiltak, særlig overfor barn og unge, er et av Kulturdepartementets resultatmål for musikkområdet. Foruten Rikskonsertene, som er omtalt under eget punkt, omfatter ordningen symfoniorkestre, festspill og festivaler, Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge, en rekke faste tiltak og avsetning til musikk under Norsk kulturfond.

Mer informasjon

- www.nto.no
- www.rikskonsertene.no
- www.kulturrad.no

Rikskonsertene

Kulturdepartementet kap. 323, post 01 (i 1000 kroner)*:

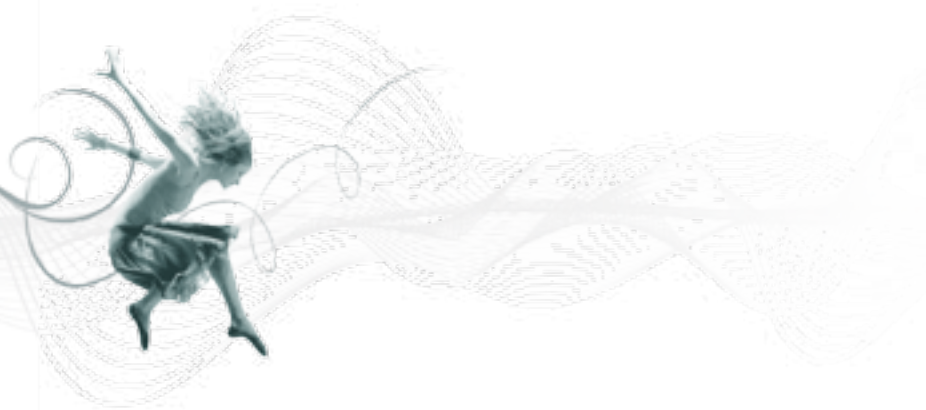
Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
137 465	156 942	159 297

* Bevilgningen gjelder Rikskonsertenes totale virksomhet. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Rikskonsertene har i samarbeid med fylkeskommunene ansvaret for skolekonsertordningen. Skolekonsertene skal ivareta tradisjonsmusikken samtidig som nye musikkuttrykk formidles. Alle kommuner får tilbud om skolekonserter for sine grunnskoleelever. Rikskonsertene samarbeider også med 10–12 fylkeskommuner om konserter for barn i førskolealder.

Mer informasjon

- www.rikskonsertene.no

Scenekunstformål

Kulturdepartementet

kap. 324 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
1 254 679	1 358 133	1 524 623

Scenekunstformål omfatter teater, opera og dans innenfor institusjoner og fri scenekunst. De statsstøttede scenekunstinstitusjonene har en viktig oppgave i å presentere og utvikle et tilbud som er tilpasset barn og unge i alle aldre. Gjennom denne bevilgningen skal et profesjonelt tilbud av teater-, opera-, danseforestillinger og andre scenekunstuttrykk nå ut til hele befolkningen. De skal ha høy kvalitet gjennom fornyelse, bidra til større mangfold og effektiv ressursutnyttelse.

Mer informasjon

- www.nto.no
- www.danseogteatersentrum.no
- www.scenekunstbruket.no

Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom

Kulturdepartementet

kap. 322 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
343 189	378 892	407 799

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. I tillegg kommer tilskudd til flere kunstmuseer under KUDs kap.328 Museums- og andre kulturvernformål.

Et av målene for 2010 er å sikre at flest mulig skal få tilgang til, forståelse for og opplevelse av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design av god kvalitet. Det skal utvikles former og formidlingstiltak særlig rettet mot barn og unge.

Nasjonalmuseet har ansvaret for formidling av skoleutstillinger over hele landet og kunstmuseene må vektlegge utstillings-tilbud for barn og unge. Oppgavene blir ivaretatt innenfor en handlingsplan for landsdekkende formidling av billedkunst.

Norsk Form har som langsiktig strategi å arbeide med utvikling av lokalmiljø og offentlig rom, der det bl.a. legges vekt på barn og unges rolle. Institusjonen bidrar til nyskapende løsninger for skoler ved sitt arbeid med arkitektur og design og bidrar til å styrke formundervisningen i grunnskole og videregående opplæring. Gjennom prosjektet *Digitalt barne-tråkk* integrerer Norsk Form barns perspektiv som brukere av nærmiljøet i kommuneplanleggingen. Norsk Form driver i tillegg et arkitektur- og designverksted for barn og unge, FormLab, og arrangerer sommerleir for barn i alderen 8–12 år.

Mer informasjon

- www.nasjonalmuseet.no
- www.norskform.no

Språk, litteratur og bibliotek

Kulturdepartementet

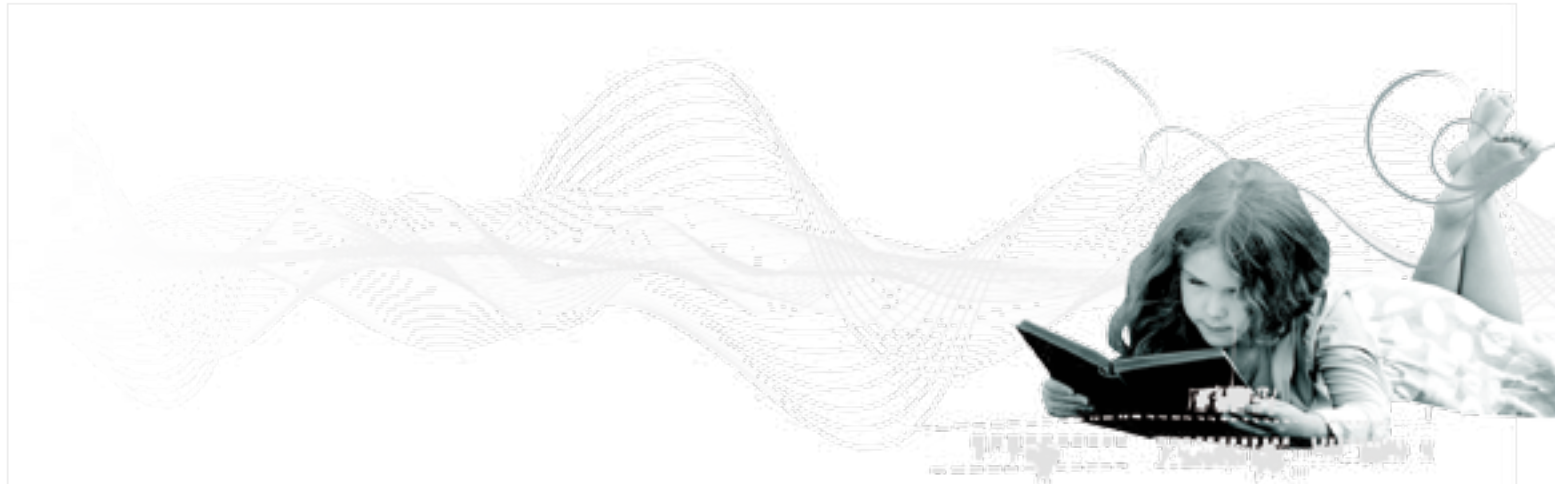
kap. 326 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
651 284	705 594	755 739

Bibliotekene har et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom, både som litteratur- og kulturformidler, som lokalt møtested og som læringsarena. Ved siden av utlån av litteratur, musikk og film gjør bibliotekene et omfattende arbeid med litteraturformidling til skoleelever, barnehager og andre grupper, ofte som samarbeidsarrangementer med skolene gjennom *Den kulturelle skolesekken*. Kulturdepartementet bidrar med tilskudd til institusjoner og organisasjoner som arbeider med å stimulere leseinteressen blant barn og unge. Norsk Barnebokinstitut er et spesialbibliotek for barne- og ungdomslitteratur. Norsk kulturråds innkjøpsordninger for ny norsk skjønn- og faglitteratur for barn- og unge og produksjonsstøtte til bildebøker for barn og unge, skal bidra til at det skapes og spres gode norske bøker innen disse sjangrene.

Mer informasjon

- www.kulturnett.no
- www.abm-utvikling.no
- www.barnebokinstitutet.no
- www.foreningenles.no
- www.forfattersentrum.no
- www.kulturrad.no

Skolebibliotek

Kunnskapsdepartementet

Alle barn og unge har lovfestet tilgang til skolebibliotek. Kunnskapsdepartementet iverksatte i 2009 et 4-årig program for skolebibliotekutvikling i grunnskolen. Hensikten med programmet er å utvikle skolebiblioteket både som kulturbærer og som allsidig og tverrfaglig læringsarena. 34 skoler deltar i utviklingsarbeid og etterutdanning skoleåret 2009/2010. Utdanningsdirektoratet har inngått avtale med Universitetet i Agder som gjennomfører programmet. Det blir en ny søknadsrunde i februar/mars 2010 for skoleåret 2010/2011. Universitetet i Agder lager en nettbasert idésamling for informasjonskompetanse for elever og lærere på alle årstrinn. Informasjonskompetanse (*information literacy*) omfatter evne til å erkjenne behovet for informasjon og evne til å søke, lokalisere, vurdere og bearbeide informasjon fra trykte og digitale kilder på en effektiv måte. Kritisk bruk av kilder er også en del av denne kompetansen.

Mer informasjon

- www.skolebibliotek.uia.no

Den kulturelle skolesekken

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2008:	Tildelt 2009:	Prognose 2010:
167 000	167 000	167 000*

*Avsetningen for 2010 vil fastsettes ved hovedfordelingen av spillemidlene medio april 2010.

Den kulturelle skolesekken (DKS) skal gi barn og ungdom i grunnskolen, og på sikt i videregående opplæring, et profesjonelt kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet. *Den kulturelle skolesekken* skal bidra til en helhetlig innlemmelse av kunst- og kulturuttrykk i realiseringen av skolens læringsmål både i generell del av læreplanverket og i de ulike læreplanene. Satsingen er et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

Arbeidet med DKS skal forankres i skolens ordinære virksomhet i et godt samarbeid mellom opplærings- og kultursektoren på

alle nivå. St.meld. nr. 8 (2007–2008) *Kulturell skolesekk for framtida*, som omhandler den videre utviklingen av ordningen i årene fremover, åpnet blant annet for å utvide DKS til videregående opplæring. Stortinget ga i 2008 tilslutning til forslaget og *Den kulturelle skolesekken* skal fases inn i videregående opplæring i løpet av tre år. Fylkeskommunene får ansvaret for ordningen i videregående opplæring, og vil få tilført flere spillemidler til formålet. I 2009 har 18 av 19 fylker mottatt spillemidler til *Den kulturelle skolesekken* i videregående opplæring.

Som en del av kulturløftet 2.0 skal *Den kulturelle skolesekken* styrkes blant annet gjennom økt satsing på forskning og ved igangsetting av et pilotprosjekt med et skolesekktilbud i barnehagen.

Mer informasjon

- www.denkulturelleskolesekken.no

Museer og andre kulturvernformål

Kulturdepartementet

kap 328, post 70 og 78 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
756 494	809 353	862 394

Hovedformålet til museene er å skape kunnskap om, forståelse for og opplevelse av natur, kultur og samfunn. Departementet legger til grunn at museene skal legge vekt på formidling til barn og unge og videreføre arbeidet med å utvikle innholdet i *Den kulturelle skolesekken*. Dette innebærer å prøve ut nye formidlingsmetoder i samarbeid med skoleverket og etablere et utvidet samarbeid med ulike aktører innenfor kulturvernet og andre deler av kulturfeltet. Flere museer fungerer som vitensentre. Disse fremmer en formidlingsmetode som bygger på interaktivitet, deltakelse, opplevelse og læring.

Mer informasjon

- www.digitaltmuseum.no
- www.abm-utvikling.no
- www.kulturnett.no

Tilskudd til kulturbygg

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
124 700	124 700	125 000*

* Avsetningen for 2010 er avhengig av Norsk Tipping AS' overskudd fra 2009.

Formålet med ordningene er å bidra til hensiktsmessige lokaler for kulturell virksomhet. Det gis tilskudd til kulturbygg gjennom to tilskuddsordninger:

- Desentralisert ordning for tilskudd til kulturhus
- Ordning for tilskudd til regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur

Forvaltning av den desentraliserte tilskuddsordningen for kulturhus er delegert til fylkeskommunen. Midlene kan benyttes til nybygg, ombygging og modernisering, men ikke til vedlikehold eller drift. Kulturbyggene skal være åpne for alle og for all lovlig kultur- og organisasjonsvirksomhet. Barn og ungdom er viktige målgrupper. Mange steder er kultur-

byggene bygget sammen med skole, barnehage eller egnede ungdomslokaler, og inngår som del av det daglige oppvekstmiljøet for barn og ungdom.

Ordningen for tilskudd til regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur forvaltes av Kulturdepartementet. Fra 2010 gis det ikke tilskudd til nye prosjekter under denne ordningen.

Som en del av forvaltningsreformen, jf. St.meld. nr 12 (2006–2007) *Regionale fortrinn – regional framtid*, skal fylkeskommunene fra 2010 få et utvidet ansvar for forvaltningen av spillemidler til kulturbygg. Departementet vil likevel etter 1. januar 2010 ha ansvaret for forvaltning av spillemidler til byggeprosjekter som har fått tilsagn før 1. januar 2010 om tilskudd fra ordningen for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur. Etter hvert som midlene som er knyttet opp til tilskuddsordningen for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur fristilles fra pågående prosjekter, vil midlene fra 2010 og senere år bli kanalisert inn i den desentraliserte ordningen for kulturhus, slik at fylkeskommunene dermed får det samlede forvaltningsansvaret for spillemidler til kulturbygg.

BARNE- OG UNGDOMSARBEID I DEN NORSKE KIRKE

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Tilskudd til diakoni, undervisning og kirkemusikk
kap. 1590, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
103 072	107 800	111 250

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Tilskudd til trosopplæring
kap. 1590, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
111 957	150 000	170 000

Tilskuddene skal stimulere menighetene i Den norske kirke til innsats overfor barn og unge gjennom kirkelig undervisning, trosopplæring, og ulike aktivitets- og miljømessige tiltak.

I landets 1 300 menigheter er det de fleste steder ulike tilbud til barn og unge i form av kor- og klubbvirksomhet, lederopplæring m.m. Enkelte tiltak foregår i samarbeid med offentlige og frivillige organisasjoner, for eksempel nettverksbygging for småbarnsforeldre i samarbeid med helsestasjonene og barne- og ungdomsarbeid knyttet til solidaritets-, misjons- og miljøorganisasjoner. Kirkens undervisningsprogram er også knyttet til kulturelle og miljømessige tiltak, som drama, konsertvirksomhet, leirer og lignende. Trosopp-læringsreformen i Den norske kirke ble igangsatt fra 2004. Reformen har som mål at alle barn og unge skal få tilbud om systematisk og sammenhengende opplæring i kirkens tro fram til de er fylt 18 år.

Mer informasjon

- www.kirken.no

MANGFOLD OG MINORITETER

Støtteordningen Mangfold og inkludering

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Tilskuddsordningen gir støtte til prosjekter med fokus på mangfold, holdninger og deltakelse. Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, fritidsklubber, ungdomshus eller lokale ungdomsmiljø, kan søke om støtte. Formålet er å stimulere barn og unge til å vise at mangfold er et positivt element i samfunnet, bidra til økt kunnskap og mangfold, holdninger og deltakelse, samt å utvikle og videreformidle nye metoder og aktiviteter for inkludering. Prosjekter som tar et oppgjør med fordommer og/eller diskriminering på bakgrunn av etnisitet, funksjonsevne og seksuell orientering vil bli prioritert. Det samme vil samarbeidsprosjekter mellom flere aktører og prosjekter som er nyskapende og som tar sikte på å dele kunnskaper og erfaringer. I 2009 var rammen for denne bevilgningen på 1,25 millioner kroner.

Støtteordningen forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) og har tre søknadsfrister i året; 1. mars, 1. juni og 1. september.

Mer informasjon

- www.lnu.no

Støtte til innvandrersorganisasjoner og frivillig virksomhet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 821, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
10 000	10 000	10 000

Denne tilskuddsordningen med en total bevilgning på 47,188 millioner kroner i 2010 er delt i fire. En del, *Frivillige organisasjoners holdningsskapende/forebyggende arbeid mot tvangsekteskap*, er direkte innrettet mot tiltak for barn og ungdom og har en bevilgning på 10 millioner kroner. Formålet med tiltaket er å mobilisere frivillige til å forebygge tvangsekteskap gjennom å motarbeide undertrykkende holdninger og praksis i aktuelle miljøer, og dermed styrke de unges muligheter til å ta selvstendige valg.

Målgruppen for tilskudd har primært vært eksisterende nasjonale og andre frivillige organisasjoner med kompetanse og nettverk i aktuelle miljøer. Ordningen er et tiltak i *Handlingsplan mot tvangsekteskap* (2008–2011).

Mer informasjon

- www.imdi.no
- Prop. 1 S (2009–2010) for Arbeidsdepartementet del III *Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen*.

Oppvekstvilkår for samiske barn og unge

Kunnskapsdepartementet, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Gode oppvekstvilkår for samiske barn og unge er et prioritert område for regjeringen og Sametinget. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil fremme utviklingen av tilbud i kommunene som styrker samisk identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet. Utforming og oppfølging av barne- og ungdomspolitikken for samiske barn og ungdom må ha som mål å skape oppvekstmiljøer for barn der samisk og norsk kultur i størst mulig grad har samme status og oppleves som likeverdige.

Samiske barn og unge må sikres et trygt grunnlag for utvikling av språk, kultur og identitet. Det er også viktig for utviklingen av den samiske kulturen og det samiske samfunnet. I *Handlingsplan for samisk språk* vil Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i samarbeid med berørte departementer og Sametinget sette søkelyset på *språk-arena-prosjekter* på kultur- og fritidsområdet. Som et samarbeid mellom Fylkesmannen i Nordland og det tidligere Arbeids- og inkluderingsdepartementet, er det i 2009 satt i gang arbeid med sør- og lulesamiske språkleire. Hensikten er å styrke språkutviklingen i disse områdene.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) får bevilgning over Sametingets budsjett. Midlene på kulturområdet retter seg også mot ungdom. Det gjelder særlig aktiviteter knyttet til samiske kultur- og språksentra, midler til samiske festivaler og til samisk idrett. Midler til samiske publikasjoner omfatter

også midler til barne- og ungdomsmagasiner. Samiske ungdomsorganisasjoner er tilskuddsberettiget i forhold til midler til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Det stilles krav til organisasjonenes størrelse og utbredelse, men det er tatt hensyn til de forhold og muligheter som gjelder samiske organisasjoner. Sametingets ungdomspolitiske utvalg vil spille en sentral rolle i utviklingen av ungdomssamarbeidet i Barentsregionen. Barents Regionale Ungdomsråd (BRYC) har representanter fra urfolksungdom. Forumet vil få en rolle som pådriver og initiativtaker til videre utvikling av samarbeid i regionen. Prosjektet *Samiske veivisere* blir videreført som en permanent ordning.

Mer informasjon

- *Samisk oppvekst – om tilbud til samiske barn og ungdom*, veiledningsbrosjyre Q-1066 B + S
- *Handlingsplan for samiske språk*, A-0024 B
- www.samediggi.no
- www.same.net
- www.barneombudet.no
- www.infonuorra.no

Barn og ungdom fra nasjonale minoriteter

Kunnskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

De nasjonale minoriteter i Norge er jøder, kvener, rom (sigøynere), romanifolket (tatere/reisende) og skogfinner. Gjennom ratifisering av Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter har Norge forpliktet seg til å gjennomføre de forutsetninger som er nødvendig for at personer som tilhører nasjonale minoriteter kan bevare og utvikle sin kultur, samt bevare sin identitet, dvs. religion, språk, tradisjoner og kulturarv. Dette følger også av FNs konvensjon om barnets rettigheter, artikkel 30.

Prosjektet *Taterfolket fra barn til voksen* i regi av Dronning Mauds minne – Høgskole for førskolelærerutdanning, ble avsluttet i 2009. Kunnskapsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet arbeider for å finne en permanent ordning for videre oppfølging av dette arbeidet. Prosjektet er et utviklingsprosjekt i barnehage og skole. Det har som siktemål å få fram taterkulturen i barnehagens og skolens virksomhet. Utdanningsdirektoratet ga i 2009 ut et nettbasert temahefte om dette.

Det er satt i gang tiltak for rom (sigøynere) som blant annet omfatter et voksenopplæringsprosjekt for unge voksne rom. Formålet er å bidra til større skolemotivasjon blant romgruppen. I tillegg gis det midler som skal nyttes til å etablere et samlingssted for gruppen. I 2009 ble det utarbeidet en handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo. Det arbeides med igangsetting av tiltakene omtalt i planen, bl.a. skal det foretas et utredningsarbeid for nærmere å avklare forholdet mellom norsk og internasjonal rett på området.

Europarådet har utviklet en såkalt «teaching kit» for romførskolebarn. Kunnskapsdepartementet vil få oversatt denne til norsk, og sørge for distribusjon til aktuelle instanser. Kunnskapsdepartementet vil sammen med Oslo kommune spre informasjon om romkulturen til aktuelle barnehager, både gjennom kompetanseheving for ansatte, og tilbud om kulturaktiviteter i barnehage. Det foreligger læreplaner for finsk som 2. språk i skolen.

Mer informasjon

- www.dmmh.no
- www.samfunnsforskning.no
- *Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo*, A-0027
- www.utdanningsdirektoratet.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 30:

MINORITETER OG URBEBOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

4.2 IDRETT, FYSISK AKTIVITET, FRILUFTSLIV OG MILJØENGASJEMENT

Barn og ungdom er den viktigste målgruppen i den statlige idrettspolitikken. Gjennom støtte til den frivillige medlemsbaserte idretten kan idrettsorganisasjonene opprettholde og utvikle et omfattende og godt aktivitetstilbud. Det er først og fremst gjennom tilskudd til ulike anleggstyper, både i nærmiljøet og i lokalmiljøet for øvrig, at det legges til rette for at flest mulig barn og ungdom kan være aktive gjennom egeninitiert aktivitet og i organisert idrett.

Fysisk aktivitet i fritiden er av stor betydning for barn og ungdoms trivsel, helse og sosiale samvær. Nærmiljø med tilgang på grønne arealer og trygge områder for ulike typer aktiviteter er en forutsetning for lek og fysisk utfoldelse, sosialt samvær og god helse.

Barn og unge må få oppleve naturglede, få kunnskap om og respekt for naturen. Gjennom friluftsliv dannes et grunnlag for miljøvernengasjement, bedre helse og en bærekraftig utvikling.

IDRETT OG FYSISK AKTIVITET

Kulturdepartementets tilskudd til idrettsformål kommer fra overskuddet til Norsk Tipping AS. Spillemidlene til idrettsformål bevilges ikke over statsbudsjettet, men blir fordelt av Kongen i statsråd. Midlene fordeles hovedsaklig til idrettsanlegg i kommunene og til fysisk aktivitet gjennom Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) og som tilskudd til lokale idrettslag.

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2008:	Avsetning 2009:	Avsetning 2010:
471 500 **	542 000	*

* Avsetningen for 2010 vil fastsettes i april 2010 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

** Endring i tallet fra 2008 utgaven skyldes tilførsel av overgangsmidler.

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) får hvert år statlig tilskudd fra spillemidlene. Det overordnede målet med det samlede tilskuddet til NIF er å bidra til å opprettholde og utvikle NIF som en frivillig, med-

lemsbasert organisasjon, å bidra til å opprettholde og utvikle et godt aktivitetstilbud gjennom den organiserte idretten, samt å bidra til å sikre NIF som en åpen og inkluderende organisasjon og til at idrettslagene framstår som arenaer for meningsdannelse og verdifulle rammer for sosialt fellesskap.

En del av spillemidlene til NIF går direkte til aktivitetstiltak for barn og ungdom (6–19 år). Det overordnede målet med denne delen av tilskuddet er å bidra til et godt tilbud for barn og ungdom innefor den frivillige, medlemsbaserte idretten og bidra til gode rammebetingelser for de lokale idrettslagene.

Innenfor rammen av føringer i Budsjett-innst. S. nr. 11 (2008–2009) er Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) i tillegg gitt et tilskudd på 10,5 millioner kroner over kap 719, post 73 til forebyggende helsearbeid gjennom fysisk aktivitet i regi av norsk idrett. Satsingen videreføres og styrkes i 2010 og midlene skal gå til aktivisering av fysisk inaktive barn og unge som faller utenfor de ordinære idretts-tilbudene.

Mer informasjon

- www.nif.no

Tilskudd til lokale idrettslag og foreninger

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2008:	Avsetning 2009:	Avsetning 2010:
175 500 **	180 000	*

* Avsetningen for 2010 vil fastsettes i april 2010 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

** Endring i tallet fra 2008 utgaven skyldes tilførsel av overgangsmidler.

Målet for tilskuddsordningen er å bidra til aktivitet og deltakelse i medlemsbaserte foreninger som driver med idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom (6–19 år). Det er lagenes primæraktiviteter som skal støttes, og det er et mål å understøtte den frivillige innsatsen i lagene.

Idrettsrådene står for fordelingen av midlene i sin kommune. Summen det enkelte idrettsråd har til fordeling bestemmes av antallet innbyggere i kommunen i aldersgruppen 6–19 år. Midlene skal i sin helhet tilfalle lagene, og ikke nyttes til administrasjon av ordningen. Frivillige medlemsbaserte lokallag, som har idrett som hovedaktivitet, kan motta støtte gjennom tilskuddsordningen. Det enkelte idrettsråd skal påse at midlene benyttes til aktivitet for barn og ungdom. Fordelingen skal gjøres på bakgrunn av lokale behov og anbefalinger fra Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité.

Mer informasjon

- www.nif.no

Idrettsanlegg i kommunene

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2008:	Avsetning 2009:	Avsetning 2010:
625 000	676 600	*

* Avsetningen for 2010 vil fastsettes i april 2010 ved hovedfordelingen av spillemidlene.

Tilskudd til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg i kommunene skal bidra til en infrastruktur som gir befolkningen

mulighet til å drive både egenorganisert aktivitet og aktivitet i regi av den frivillige, medlemsbaserte idretten.

Kommuner, fylkeskommuner, idrettslag/organisasjonsledd i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) og andre sammenslutninger kan søke om spillemidler til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg som er åpne for allmenn, idrettslig aktivitet. Anlegg for barn og ungdom (6–19 år), samt anlegg med stort brukspotensial, vil bli prioritert. For å bli tildelt spillemidler må anleggene inngå i en kommunal plan. Det er fylkeskommunene som står for detaljfordelingen av tilskudd til idrettsanlegg i kommunene. Tilskudd til nærmiljøanlegg inngår i denne tilskuddsordningen.

Mer informasjon

- *Om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet – 2009*, V-0732 B

Rentekompensasjonsordningen for skole- og svømmeanlegg

Kunnskapsdepartementet

I tillegg til bygging av nye skoleanlegg og rehabilitering og opprustning av eksisterende skoleanlegg, skal ordningen omfatte svømmeanlegg som brukes i opplæringsøyemed. Regelverket for ordningen vil bli endret slik at det åpnes for at kommuner og fylkeskommuner kan søke om rentekompensasjon til rehabilitering (evt. vedlikehold) av skolebygg på vegne av private grunnskoler og private videregående skoler med rett til statstilskudd innenfor sin tildelte ramme. Det vil fases inn ytterligere midler i ordningen, og budsjett-effekten vil dermed bli 28 millioner kroner i 2010.

Toppidrettskoler

Kunnskapsdepartementet

Det ønskes å legge til rette for at private toppidrettsgymnas skal kunne gi et tilbud om særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett. Det er i den anledning bevilget 10 millioner kroner ekstra i toppidrettstilskudd.

Nærmiljøanlegg

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2008:	Avsetning 2009:	Avsetning 2010:
70 000	75 000	*

* Avsetningen for 2010 vil fastsettes ved hovedfordelingen av spillemidlene i april 2010.

Nærmiljøanlegg er enkle anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsakelig beliggende i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder. De 75 millioner kroner som er avsatt til nærmiljøordningen er midler fra tilskuddsordningen Idrettsanlegg i kommunene.

Nærmiljøanlegg skal være allment tilgjengelige og beregnet på egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom (6–19 år), men også lokalbefolkningen for øvrig. Nærmiljøanlegg skal ikke dekke behovet for anlegg til organisert idrettslig aktivitet eller ordinære konkurranser i idrett. Det kan søkes om spillemidler til nærmiljøanlegg i tilknytning til skolens uterom. Innenfor rammen av de 75 millioner kronene som ble avsatt til nærmiljøanlegg, ble det avsatt 10 millioner kroner til forenklet ordning knyttet til mindre kostnads-krevende nærmiljøanlegg.

Mer informasjon

- *Bestemmelser om tilskudd av spillemidlene til anlegg for idrett og fysisk aktivitet – 2009, V-0732 B*

Anleggspolitisk program

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2008:	Avsetning 2009:	Avsetning 2010:
54 000	65 000	*

* Avsetningen for 2010 vil fastsettes i april 2010 ved hovedfordelingen av spillemidlene.

Kulturdepartementets anleggspolitiske program skal forbedre rammebetingelsene for barn og ungdom (6–19 år) som driver idrett og fysisk aktivitet ved å stimulere til mer og bedre anleggsutbygging i befolkningstette områder.

Det anleggspolitiske programmet for perioden 2007–2010 har tiltak delt inn i ulike grupper: 1) tilskudd til utstyr, 2) tilskudd til kostnadskrevende anlegg og 3) tilskudd til pressområder der det er en underdekning av idrettsanlegg. Programmet gir mulighet til målrettet innsats på prioriterte områder, både med hensyn til dekningsgrad og geografisk/demografisk spredning.

Tilskudd til inkludering i idrettslag

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2008:	Avsetning 2009:	Avsetning 2010:
8 000	8 000	*

* Avsetningen for 2010 vil fastsettes i april 2010 ved hovedfordelingen av spillemidlene.

Gjennom dette tilskuddet ønsker regjeringen å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for å delta i organisert idrettsaktivitet. Tilskuddet skal benyttes til tiltak rettet mot barn (6–12 år) og ungdom (13–19 år) med innvandrerbakgrunn – med særlig vekt på jenter, og barn og ungdom fra familier med lav betalingsevne. Midlene som avsettes til dette formålet fordeles gjennom Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF). Tilskudd skal gå til prosjekter og tiltak i regi av idrettslag i relevante bydeler i de største byene, herunder relevante områder i randkommuner til Oslo hvor en relativt stor andel av befolkningen har innvandrerbakgrunn. Det er et krav at tiltakene skal innebære fysisk aktivitet for deltakerne.

Fysisk aktivitet i grunnsopplæringen

Kunnskapsdepartementet

Mål for grunnsopplæringen er å sikre at det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring, jf. læringsplakaten som inngår i læreplanverket. Det er etablert modellskoler i hvert fylke som kan vise gode eksempler på gjennomføring av fysisk aktivitet inkludert friluftsliv. Det er også utviklet en veileder om fysisk aktivitet i skolen som er tilgjengelig på internett.

Fra 2009–2012 er det igangsatt et nytt forsøk med utvikling av modeller for en helhetlig skoledag med bedre sammenheng mellom SFO og skole, og med daglig fysisk aktivitet for alle. Fra og med skoleåret 2009 er skoletiden økt med to timer til fysisk aktivitet fordelt på 5. til 7. trinn. Timene ligger utenom kroppsøvingstimene og er obligatoriske. I den sammenheng har Utdanningsdirektoratet utviklet en idé- og ressursbank

(på skolenettet.no) for fysisk aktivitet som hjelp i tilrettelegging og gjennomføring av daglig fysisk aktivitet.

Mer informasjon

- www.skolenettet.no/fysiskaktivitet
- www.miljolare.no/friluftsliv
- www.utdanningsdirektoratet.no/laringsmiljo
- www.skolenettet.no

FRILUFTSLIV OG MILJØ

Friluftsliv

Miljøverndepartementet
kap. 1427, post 74, (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
14 520	17 520	20 693

Forvaltes av Direktoratet for naturforvaltning.
Post 74 Tilskudd til friluftslivstiltak, kan overføres.

Målet med tilskuddsordningen er å medvirke til stimulerings-tiltak og holdningsskapende arbeid for friluftsliv, herunder tiltak som styrker allmennheten sine interesser. Målgruppe for ordningen er lokale lag og organisasjoner, Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO), interkommunale friluftstråd og andre landsdekkende organisasjoner med friluftsliv som arbeidsområde. Ordningen skal gi barn og unge, funksjonshemmede og barn av annen etnisk opprinnelse positive naturopplevelser og gode miljø- og helsevaner. Midlene skal fremme glede og mestring gjennom tilbud om fysisk aktivitet i natur.

Posten er økt med 3 millioner kroner for å styrke ordningen med de regionale nettverkene *Forum for natur og friluftsliv* (FNF). Som følge av regionreformen vil en del av bevilgningen f.o.m. 2010 bli fordelt av fylkeskommunene.

Mer informasjon

- www.fnf-nett.no

Friluftstiltak for barn og ungdom

Kulturdepartementet
Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2008:	Avsetning 2009:	Avsetning 2010:
5 600	10 000	*

* Avsetningen for 2010 vil fastsettes i april 2010 ved hovedfordelingen av spillemidlene.

Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) og Friluftsrådenes Landsforbund (FL) mottar midler fra spillemidlene til Friluftstiltak for barn og ungdom (6–19 år). Aktivitetsstøtten skal brukes til iverksetting og gjennomføring av tiltak og prosjekter som har til hensikt å øke omfanget av friluftslivsaktiviteter blant barn og ungdom. Prosjektene skal gi grunnlag for at barn og ungdom blir stimulert og motivert til fysisk aktivitet gjennom friluftaktiviteter.

Mer informasjon

- www.frifo.no
- www.friluftsrad.no

Friluftsliv i grunnopplæringen

Kunnskapsdepartementet

Den naturlige skolesekken er et prosjekt for satsing på natur, miljø og bærekraftig utvikling i grunnskolen. Den naturlige skolesekken inviterer til undervisnings- og arbeidsmåter som innebærer at elever og lærere oppsøker miljøer utenfor skolen og bruker disse miljøene regelmessig som læringsarenaer.

Mer informasjon

- www.natursekken.no

Miljølæreprosjektet Lære med skogen

Landbruks- og matdepartementet

Lære med skogen er et undervisningsprogram som henvender seg til undervisningsinstitusjoner fra barnehage til høgschooler, med vekt på grunnskolene over hele landet. Programmet skal skape forståelse og interesse for skognaturen og dens mangfold. Videre skal *Lære med skogen* bidra til friluftsliv, rekreasjon og naturopplevelser, samt formidle kunnskap om skognæringenes bruk av fornybare ressurser.

Undervisningsprogrammet *Lære med skogen* er utviklet av Skogbrukets Kursinstitutt (SKI) i nært samarbeid med Landbruks- og matdepartementet, Det norske Skogselskap og skog- og trenæringen. Årlig er det omkring 140 000 elever som benytter undervisningsprogrammet *Lære med Skogen*. Det legges stor vekt på å bruke nye verktøy og metoder for læring.

Mer informasjon

- www.skoleskogen.no

Det norske Skogselskap – aktiviteter rettet mot barn og unge

Landbruks- og matdepartementet

Gjennom organisasjonsstøtte til Det norske Skogselskap bidrar Landbruks- og matdepartementet til informasjonsaktivitet rettet mot barn og unge om bærekraftig forvaltning av skogen, skogens mangesidige betydning og skog som grunnlag for verdiskaping.

Mer informasjon

- www.skogselskapet.no

Statskog – aktiviteter rettet mot barn og unge

Landbruks- og matdepartementet

Gjennom sin støtte til forvaltningsdrift av Statskog, gir Landbruks- og matdepartementet føringer for å sørge for at selskapet også skal ha oppmerksomhet mot tiltak rettet mot barn og unge. Statskog gjennomfører derfor hvert år aktiviteter for å stimulere til et aktivt friluftsliv hos denne målgruppen.

Mer informasjon

- www.statskog.no

Nettverk for miljølære

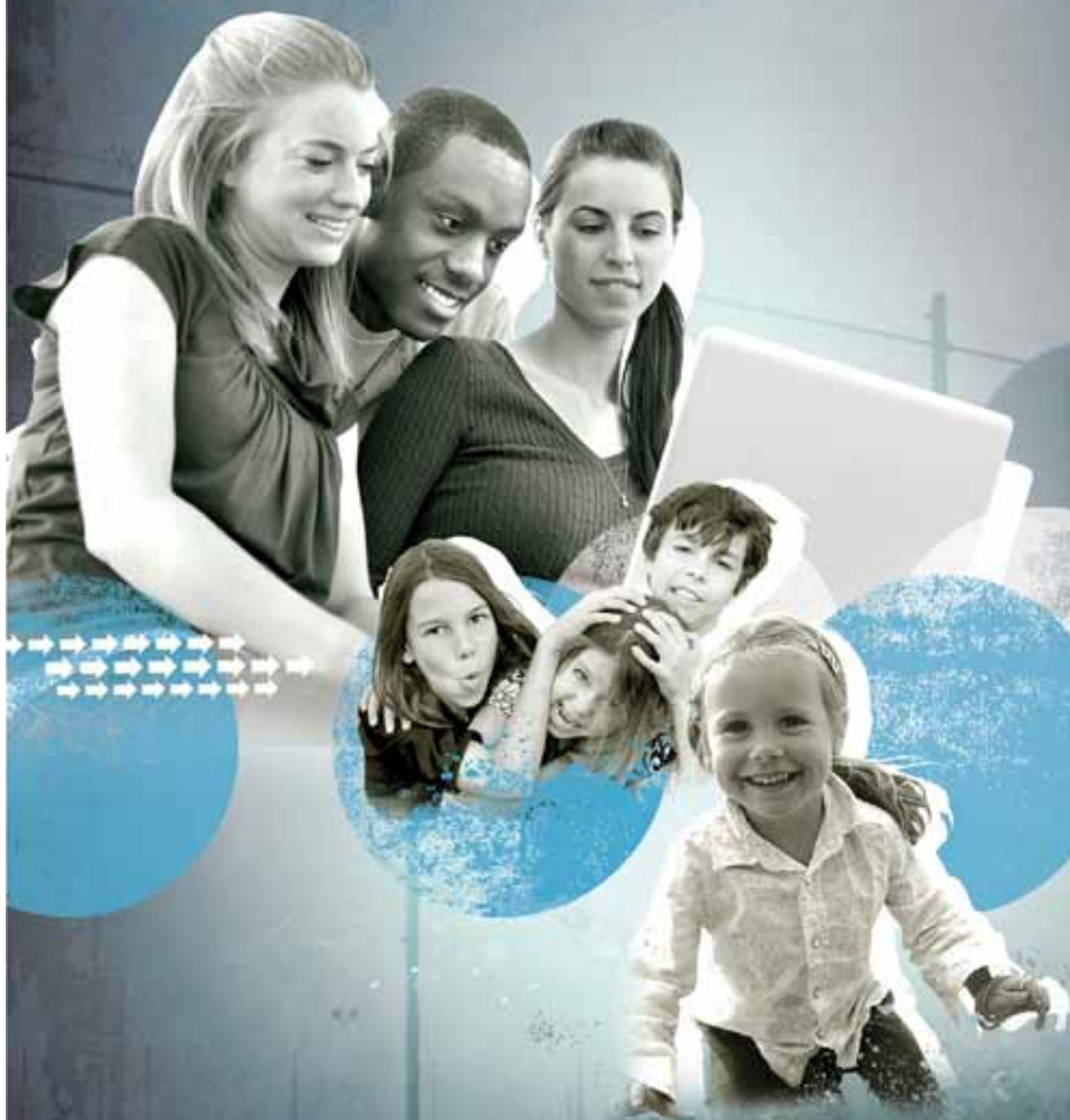
Kunnskapsdepartementet

Ungdom er en viktig ressurs i miljøvernarbeidet, og skolen spiller en viktig rolle i arbeidet med lokal Agenda 21. Kunnskapsdepartementet og Miljøverndepartementet m.fl. har opprettet *Nettverk for miljølære* – et møtested for skoler, forvaltning, forskning og andre samfunnsinteresser. Ansvar for oppfølging av *Nettverk for miljølære* er via Utdanningsdirektoratet lagt til Nasjonalt senter for naturfag i opplæringen.

Gjennom å bruke *Nettverk for miljølære* aktivt, kan skolen hjelpe kommunen med å ta vare på miljøet, blant annet ved å overvåke vannkvaliteten, kartlegge og sikre trivelige snarveier, rydde rekreasjonsområder, overvåke energibruken og innneklimaet i skolen, praktisere energisparing m.m. 2005–2014 er FN's tiår for opplæring for bærekraftig utvikling. *Nettverk for miljølære* vil bli videreutviklet og være et tilbud til skolene i forbindelse med FN-tiåret.

Mer informasjon

- www.miljolare.no
- www.unesco.no
- www.naturfagsenteret.no
- www.sustain.no

Kapittel 5

NÆRMILJØ OG INKLUDERING

Barn og unges nærmiljø er en av de viktigste rammene for samvær og aktiviteter, og for tilhørighet i et større fellesskap. Trygge og inkluderende nærmiljø, med gode møteplasser og voksne forbilder er nødvendig for å sikre barn og ungdom en god oppvekst. Regjeringen ved Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet deler hvert år ut prisen *Årets forbilde* til en voksen person med innvandrerbakgrunn som gjør en særlig innsats for barn og ungdom. Det er et mål for regjeringen at alle barn og unge skal ha tilgang til åpne og inkluderende møteplasser for samvær, hvor utfoldelse, kreativitet og aktivitet står sentralt.

Regjeringen er opptatt av å bedre oppvekst- og levekårene for barn og unge i større byer. Storbyene står overfor andre og større utfordringer enn andre deler av landet, blant annet når det gjelder fattigdom, rus, gjengdannelser og kriminalitet. Det rettes en særlig innsats inn mot utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljø.

5.1 ET SOSIALT OG INKLUDERENDE OPPVEKSTMILJØ

Regjeringen ser det som viktig å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige og frivillige krefter. En samlet innsats mot vold, mobbing, rus og rasisme er en forutsetning i dette arbeidet.

Storbyene har særskilte utfordringer knyttet til integrering og inkludering av barn og unge med innvandrerbakgrunn. En større andel av barn og unge berøres av fattigdomsproblemer i de største byene. Gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* ønsker regjeringen å bidra til at kommunene kan sette i gang tiltak og aktiviteter overfor utsatte ungdommer og ungdomsgrupper.

Skolen er en viktig arena i arbeidet med å sikre et godt oppvekstmiljø. I skolen skal barn og unge få oppleve trygghet og trivsel gjennom et godt læringsmiljø som de selv er med å utforme.

INKLUDERING AV UTSATT UNGDOM

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 857, post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
46 913	65 463*	47 078

* Tilskuddsordningen ble i 2009 økt med 15 millioner kroner øremerket Grorud flerbrukshall

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet forvalter tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*, som i 2009 omfattet 23 bykommuner (Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Ålesund, Larvik, Arendal, Tønsberg, Porsgrunn, Haugesund, Moss, Gjøvik, Halden og Hamar) samt syv prioriterte bydeler i Oslo.

Tilskuddsordningen er på nærmere 50 millioner kroner i 2010. Ordningen er todelt; en satsing rettet mot ungdom (ungdomstiltak) og en særskilt satsing rettet mot barn, unge og familier som berørt av fattigdomsproblemer (fattigdomstiltak). Midlene til ungdomstiltak benyttes til tiltak og prosjekter rettet mot ungdom med spesielle behov, utsatte ungdoms-

grupper og ungdomsmiljø. Fattigdomssatsingen blir fordelt til tre områder: tilskudd til ferie- og fritidsaktiviteter rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer, tilskudd til tiltak som bidrar til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning og tilskudd til mer langsiktige og samordnende tiltak som motvirker marginalisering av barn og unge berørt av fattigdomsproblemer.

Offentlige og private instanser, bydeler, frivillige organisasjoner og ungdomsgrupper kan søke om tilskudd. Det er faste søknadsfrister og søknader sendes via bykommunen/bydelen.

Mer informasjon

- *Støtte til barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn – søknad om støtte for 2010*, rundskriv, Q-10/2009

Satsingen Unge utenfor

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Departementet vil i 2010 videreføre satsingen *Unge utenfor* som startet i 2007. Satsingen er rettet mot ungdom i alderen 15–25 år som står utenfor opplæring og arbeidsliv og som i liten grad klarer å nyttiggjøre seg av universelle ordninger. Formålet med arbeidet er å utvikle og spre kunnskap som kan bidra til å systematisere og forbedre tilbud for utsatt

ungdom. Erfaringer og kunnskap vil bli spredd gjennom konferanser og publikasjoner.

Mer informasjon

- *Oppsøkende og utadrettet arbeid overfor ungdom utenfor opplæring og arbeidsliv*, Q-1161
- www.nordlandsforskning.no

Nordlandsprosjektet Ungdom i svevet

Det ble i 2008 bevilget midler til utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikosoner og tiltak rettet mot ungdom med rusmiddel- og atferdsproblemer og særlig ungdom i overgangen mellom barnevern og voksenliv. Deler av bevilgningen er

tildelt prosjektet *Ungdom i svevet*, som omfatter 9 kommuner og 15 ulike delprosjekter. Formålet med prosjektet er å kartlegge, prøve ut, dokumentere og formidle kunnskap om virksomme tilnæringsmåter, metoder og samarbeidsformer overfor ungdom i risikosonen. Prosjektet er et samarbeid mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet. Det er forankret hos Fylkesmannen i Nordland og gjennomføres i et nært samarbeid med Høgskolen i Bodø. Prosjektet videreføres i 2010.

Mer informasjon

- www.fylkesmannen.no/ungdomisvevet

ET GODT SKOLEMILJØ

Rett til medvirkning i skolemiljøarbeidet

Kunnskapsdepartementet

Gjennom bestemmelsene i opplæringslovens kapittel 9a har skolen en plikt til å holde elevrådet, foreldrerådet og andre organer der elevene og foreldrene er representert, løpende underrettet om alle forhold som har vesentlig betydning for skolemiljøet. Elevene og foreldrene skal være med på å utforme og delta i det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet ved skolen. Elevenes og foreldrenes rett til medvirkning er ytterligere styrket i opplæringslovens § 11-1a og § 11-5a. Disse bestemmelsene pålegger alle grunn- og videregående skoler å opprette skolemiljøutvalg. Lovteksten sier at «skolemiljøutvalget skal medverke til at skolen, de ansatte, elevene og foreldre tek aktivt del i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. Skolemiljøutvalget har rett til å uttale seg i alle saker som gjeld skolemiljøet, jf. kapittel 9a». I grunnskolen skal elever og foreldre utgjøre flertallet i utvalget, mens elevene skal utgjøre flertallet ved videregående skoler.

Utdanningsdirektoratets brosjyre *Elevenes skolemiljø* gir informasjon om elevenes rettigheter samt veiledning om hvordan elever og foresatte kan henvende seg til skolen om skolemiljøspørsmål, be om tiltak og eventuelt klage på manglende tiltak eller saksbehandling.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.lovdata.no
- www.skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no/fysiskaktivitet

Elevundersøkelsen og Lærlingundersøkelsen

Kunnskapsdepartementet

Elevundersøkelsen og Lærlingundersøkelsen er nettbaserte brukerundersøkelser der elever og lærlinger i videregående opplæring gis anledning til å si sin mening om forhold som er viktige for å lære og trives på skolen og i lærebedriftene. Resultatene blir benyttet som en hjelp til å analysere og utvikle læringsmiljøet både på lokalt og nasjonalt nivå. Elevundersøkelsen er obligatorisk for skoleeier og skoleleder å gjennomføre i grunnskolen på 7. og 10. trinn og på Vg1. Elevene kan velge om de vil svare. Det er ikke obligatorisk for fylkeskommuner å gjennomføre Lærlingundersøkelsen. Ved hjelp av Elev- og Lærlingundersøkelsen skal skolene og fylkeskommunene kunne kartlegge eventuelle forhold i opplæringen som ikke fungerer etter hensikten.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no/undersokelser

Bedre læringsmiljø

Kunnskapsdepartementet

Med bakgrunn i St. meld. nr. 31 (2007–2008) *Kvalitet i skolen* har Utdanningsdirektoratet utarbeidet den femårige satsingen *Bedre læringsmiljø* (2009–2014). *Bedre læringsmiljø* hadde arbeidstittelen Program for inkluderende lærings- og oppvekstmiljø.

Det overordnede målet med *Bedre læringsmiljø* er at alle elever skal oppleve et godt og inkluderende læringsmiljø som fremmer deres trygghet, helse, trivsel og læring. Videre skal satsingen bidra til at alle kommuner, fylkeskommuner og skoleledere har et forsvarlig system som sikrer elevenes rettigheter etter opplæringsloven kapittel 9a. Alle skoleledere skal sørge for at deres skole driver et systematisk, kontinuerlig og kunnskapsbasert arbeid for å fremme elevenes trygghet, helse, trivsel og læring. Skolene skal ha god praksis i å utvikle og opprettholde et godt og inkluderende læringsmiljø.

Som en del av satsingen får skoler, kommuner og fylkeskommuner veiledning og materiell til sitt arbeid med å sikre

elevenes rett til et godt fysisk og psykososialt læringsmiljø. Blant annet er det utviklet et handlingsrettet veiledningsmaterielt til bruk i skolen. Materialet kan brukes av skoler til helhetlig og systematisk arbeid med læringsmiljøet. Skolene får forskningsbaserte råd om sentrale temaer som klasseledelse, relasjonskompetanse og mobbing. Materialet inneholder i tillegg foredrag, refleksjonsoppgaver, spørreskjemaer og sjekklistor som kan lastes ned og brukes på hver skole.

Bedre læringsmiljø omfatter også veiledning om oppfølging av regelverket, veiledning om beredskap og krisehåndtering, idé- og ressursbank for fysisk aktivitet, rådgivningstjeneste for skoleanlegg og materiell for samarbeid mellom hjem og skole. Videre gir Utdanningsdirektoratet støtte til lokale utviklingsprosjekter og noen forskningsbaserte programmer som skal bidra til bedre læringsmiljø, mindre problematferd og bedre psykisk og fysisk helse.

Bedre læringsmiljø ble lansert 4. desember 2009.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no/laringsmiljo

INNSATS MOT MOBING

Manifest mot mobbing 2009–2010

Kunnskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Et nytt *Manifest mot mobbing* ble signert i 2009 for perioden 2009–2010. Manifestet forplikter partene (regjeringen, KS, Utdanningsforbundet, Fagforbundet, Skolenes landsforbund og Foreldreutvalget for grunnopplæringen) til å arbeide for at alle barn og unge skal ha et godt fysisk og psykososialt miljø i barnehagen, på skolen, i skolefritidsordningen og andre organiserte aktiviteter. Partene har sammen, og hver for seg, igangsatt en rekke tiltak. Digital mobbing er en stor utfordring og et område som er særlig fremhevet i manifestet.

Tiltak rettet mot barnehagene vil inngå som en del av videreføringen. Rammeplanen for barnehagen stadfester at barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging av diskriminering og mobbing. Innsatsen mot mobbing i skolen

må ses i sammenheng med den femårige satsningen *Bedre læringsmiljø*. Det er utviklet veiledningsmaterielt og skoleeiere og skoleledere får veiledning og oppfølging i arbeidet med læringsmiljøet på skolene. Det vil i 2010 bli gjennomført nasjonalt tilsyn knyttet til opplæringsloven § 9a. Videre skal det i den nye lærerutdanningen legges vekt på klasseledelse og relasjonell kompetanse. I den nye rektorutdanningen er kunnskap om læringsmiljø et av hovedområdene. For skoler som har særlige utfordringer i læringsmiljøet, har det vist seg at flere programmer har god effekt dersom de implementeres etter forutsetningene. Utdanningsdirektoratet har gitt støtte til utvikling og implementering av Olweus, Zero, LP-modellen og PALS.

Også på fritidsarenaen, i det organiserte fritidsmiljøet, er det nødvendig med innsats mot mobbing blant barn og ungdom. Måltrettet innsats i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

og fritidsklubber er avgjørende for å få et godt og inkluderende fritidsmiljø fritt for mobbing.

Det er gjennom *Trygg bruk-prosjektet* etablert et velfungerende samarbeidsnettverk av sentrale aktører på området mobbing og trakassering på den digitale arena. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Justis- og politidepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet og Samferdselsdepartementet er med i nettverket sammen med KRIPOS, berørte tilsyn og direktorater, frivillige organisasjoner, bransjeorganisasjoner og enkeltaktører i IKT-bransjen. Nettverket koordineres av Medietilsynet.

Mer informasjon

- www.fug.no
- www.foreldrenettet.no
- www.ks.no
- www.utdanningsforbundet.no
- www.fagforbundet.no
- www.skolenes.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no/lom
- www.tryggbruk.no
- www.medietilsynet.no

5.2 INNSATS MOT RUSMIDDELPROBLEMER

Innsatsen mot rusmiddelproblemer må skje på mange arenaer og på flere nivå. Den handler både om å gi god behandling og oppfølging til personer med rusmiddelproblemer, og å forebygge at rusmiddelproblemer oppstår, blant annet ved å drive informasjonsarbeid, lokale forebyggingstiltak og å gi tilskudd til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid. Opptrappingsplanen for rusfeltet reflekterer dette mangfoldet.

OPPTRAPPINGSPLAN FOR RUSFELTET

Helse- og omsorgsdepartementet

Regjeringen la høsten 2007 fram en 4-årig opptrappingsplan for rusfeltet med tiltak innen forebygging, behandling og rehabilitering, i tillegg til satsing på forskning og kompetanse. Opptrappingsplanen er målrettet og skal blant annet bidra til å redusere de negative konsekvensene av rusmiddelbruk for enkeltpersoner og for samfunnet. Det er anslått at 100–200 000 barn i Norge lider under voksnes rusmiddelbruk. Barn er derfor en viktig målgruppe for mange av tiltakene i opptrappingsplanen.

Planen legger opp til et faglig løft, både innenfor forebygging, behandling og oppfølging og inneholder tiltak for å bedre samhandlingen da dette er en av de største utfordringene

rusfeltet står overfor. Videre er økt brukerinnflytelse et sentralt perspektiv. Pårørende, herunder også barn og søsken av rusmiddelavhengige, skal bli bedre ivaretatt. Planen består av 147 tiltak, i juni 2009 var 80 prosent av tiltakene igangsatt. Siden 2006 er planen styrket med 685 millioner kroner, og regjeringen har foreslått å styrke innsatsen med ytterligere 150 millioner kroner for 2010. I tillegg kommer midler tilført rusfeltet gjennom styrkingen av spesialisthelsetjenesten og kommunene i perioden, samt regjeringens innsats for å redusere fattigdom. Helsedirektoratet gir ut en årlig statusrapport om arbeidet med opptrappingsplanen for rusfeltet. Av tiltak som er rettet inn mot barn og unge kan nevnes at Helsedirektoratet skal kartlegge situasjonen til barn og unge

som er pårørende til personer med rusmiddelproblemer eller er psykisk syke, og utgi en veileder for å ivareta barn av foreldre som er psykisk syke eller rusmiddelavhengige. Helse- og omsorgsdepartementet vil også i samarbeid med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Oslo kommune bidra til å etablere et akutt tilbud til unge med rusmiddelproblemer i Oslo og bedre samordning av oppfølgingstjenester.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.sirus.no

Tidlig intervensjon på rusfeltet

Helse- og omsorgsdepartementet

Veilederen *Fra bekymring til handling* ble lansert i 2009 og skal hjelpe offentlig ansatte til å gripe inn tidligere ved mistanke om rusproblemer. I veilederen gir Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Politidirektoratet og Helsedirektoratet konkrete råd om hvordan veien fra bekymring til handling kan gjøres kortere og lettere for ansatte som er i en posisjon til å se et begynnende rusproblem hos barn, ungdom og voksne. Veilederen henvender seg til medarbeidere i barnehage, skole, SFO, helsetjenesten, politiet, barnevern, familievern, NAV, fritidsklubber, krisesentre og i tjenesteapparatet for øvrig.

Tidlige intervensjonstiltak skal ses i sammenheng med det øvrige forebyggingsarbeidet. I rundskriv Q-16/2007 *Forebyggende innsats for barn og unge* framheves viktigheten av gode oppvekstmiljø der alle blir sett og hørt, og at man griper tidlig inn i forhold til en problemutvikling.

Satsingen på tidlig intervensjon og mini-intervensjoner er foreslått styrket med 5 millioner kroner i 2010 over kap. 718 post 21.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.sirus.no
- www.forebygging.no
- *Forebyggende innsats for barn og unge*, rundskriv Q-16/2007

Opplysningsarbeid om skadevirkninger av bruk av alkohol

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet gjennomfører kampanjer for å øke kunnskapen om alkoholens skadevirkninger, og hvilke politiske virkemidler som fungerer best. Ungdom og deres foreldre er viktige målgrupper for disse kampanjene.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Forebygging av rusrelatert kriminalitet blant unge

Justis- og politidepartementet

Politiet skal legge vekt på forebyggende arbeid for å hindre at unge glir inn i narkotikamisbruk og annet rusrelatert misbruk. Tverrsektorielt samarbeid mot rusmiddelmisbruk, sammen med andre offentlige instanser og frivillige organisasjoner, skal følges opp med forebyggende tiltak for å hindre tidlig debut med rusmidler og nyrekruttering til miljøer som kjennetegnes av misbruk av illegale rusmidler. Politiet kan i større grad ta i bruk utarbeidete opplegg og planer til bruk for det forebyggende arbeidet i skolen, overfor foreldre og i samarbeid med frivillige organisasjoner, blant annet kurset *Tegn og symptomer* eller kurset *Bry deg*. Kurset legger vekt på foreldres engasjement og arbeid overfor elevene med særlig sikte på å lære elever til å si nei til bruk av narkotika. Politiet skal med grunnlag i problemorientert politiarbeid bekjempe og hindre at det utvikler seg åpne salgs- og distribusjonsmiljøer for narkotika.

Mer informasjon

- www.politi.no
- www.forebygging.no
- *Forebyggende innsats for barn og unge*, rundskriv Q-16/2007

LOKALT RUSFOREBYGGENDE ARBEID

Kommunalt rusforebyggende arbeid

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718, post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
17 053	41 956	27 299

Tilskuddsordningen skal stimulere til bruk av rusforebyggingskoordinatorer i kommunene, gjerne sett i sammenheng med partnerskap for folkehelse og samhandlingsmeldingen. Den skal også stimulere til samarbeid med SLT-koordinatorer i kommunene (koordinatorer for samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak blant barn og unge). Målet er en helhetlig politikk for forebygging av rusproblemer.

Bevilgningen er i 2010 foreslått styrket med 8 millioner kroner til etablering av kommunale rusforebyggingskoordinatorer.

Mer informasjon

- www.kommunetorget.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.forebygging.no

De regionale kompetansesentrene – rus

Helse- og omsorgsdepartementet

Kompetansesentrene har en viktig oppgave i å bistå kommunene i det forebyggende arbeidet gjennom å gi råd og bistand om hvordan kommunene kan møte utfordringene i forbindelse med ungdommers bruk av rusmidler. De kan ta initiativ overfor kommuner gjennom å foreslå aktuelle tiltak og bistå skolene i holdningsskapende arbeid.

De regionale kompetansesentrene har også store oppgaver knyttet til å bidra til kompetanseheving og utviklingsarbeid i de kommunale sosial- og helsetjenestene og i tverrfaglig spesialisert behandling. Det samarbeides blant annet med Helsedirektoratet, fylkesmannen, høyskolene og de regionale helseforetakene.

Mer informasjon

- www.forebygging.no
- www.tiltak.no
- www.rustiltak.no
- www.kommunetorget.no

Rusmiddelforebyggende arbeid i opplæringen

Kunnskapsdepartementet

Det rusmiddelforebyggende arbeidet er et satsingsområde for regjeringen. Opplæring om og forebygging av bruk og misbruk av alkohol, narkotika og dopingmidler inngår i det generelle forebyggende arbeidet rettet mot alle elever i grunnskolen og videregående opplæring. Det er utarbeidet informasjons- og idémateriell der elevmedvirkning er vektlagt.

Formålet med dette arbeidet er:

- å engasjere elever og foresatte i en bevisstgjøring rundt bruk av rusmidler
- å medvirke til redusert bruk av alkohol blant de unge og heve eventuell debutalder
- å forebygge enhver bruk av narkotiske stoffer og stanse nyrekruttering
- å fange opp elever med spesifikke rusmiddelproblemer for å tilby hjelp

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no/laringsmiljo
- www.helsedirektoratet.no
- www.forebygging.no

Tilskudd til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718 post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
95 786	92 850	95 821

Formålet med posten er å styrke arbeidet i frivillige organisasjoner som arbeider for å redusere forbruk av rusmidler og skader forårsaket av rusmidler. Tilskuddsordningene skal stimulere til engasjement og ruspolitisk aktivitet både på nasjonalt og lokalt nivå gjennom støtte til drift, prosjekter og aktiviteter av nasjonal karakter som har rusforebygging som primært mål. Ordningene skal fremme kunnskapsbaserte strategier og demokratisk organisasjonsarbeid med frivillig innsats og lokalt engasjement.

Tilskuddsordningen for 2011 kunngjøres av Helsedirektoratet i juni 2010 med søknadsfrist 1. september. Helsedirektoratet forvalter tilskuddsordningen.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Ventetidsgaranti for barn og unge med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet

Helse- og omsorgsdepartementet

Regjeringen la i 2007 frem Ot.prp.nr. 53 (2006–2007) med forslag om å innføre en ventetidsgaranti i spesialisthelse-

tjenesten for barn og unge under 23 år med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet. Ordningen ble innført fra 1. september 2008. Ventetidsgarantien innebærer at ingen skal vente mer enn 10 virkedager på vurdering av rett til nødvendig helsehjelp. Dersom slik rett blir gitt, skal ingen vente mer enn maksimalt 90 dager (65 virkedager) før behandling senest blir iverksatt.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

5.3 INNSATS MOT KRIMINALITET

Innsatsen mot kriminalitet i arbeidet for barn og unge har to perspektiver. På den ene siden skal vi forebygge at barn blir ofre for kriminalitet, og sørge for god hjelp til dem som blir det. På den andre siden må vi jobbe for å forhindre at barn og unge selv begår kriminalitet. Regjeringen har et helhetlig syn på forebygging, og ønsker å forebygge på et bredt grunnlag. I løpet av 2009 har regjeringen lagt frem en overordnet forebyggingsstrategi som skal favne alle samfunnsområder, og en handlingsplan for kriminalitetsforebygging. For å forebygge best mulig kreves det handling særlig på tre områder: tidlig intervensjon, styrket kunnskapsforankring og styrket samarbeid. Dette er grunnsteinene i handlingsplanen. Målet er at vi skal gå fra et reparasjonssamfunn til et forebyggingssamfunn. Det vil spare både økonomiske ressurser og ikke minst, menneskelig lidelse.

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER Artikkel 40:

BEHANDLING I SAKER OM STRAFF

Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som fremmer dets følelse av verdighet og egenverd og styrker dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvd en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

KRIMINALITETSFOREBYGGENDE HANDLINGSPLAN GODE KREFTER

Justis- og politidepartementet

Handlingsplanen ble lansert i august 2009 og gjelder for perioden 2009 til 2012. Den inneholder 35 tiltak for økt trygghet. Formålet med planen er at vi som samfunn, i fellesskap, skal forebygge kriminalitet bedre. Flere av tiltakene ligger derfor innenfor andre departementers ansvarsområder og reflekterer at handlingsplanen er blitt til og skal gjennomføres i et samarbeid mellom mange instanser. Plan for gjennomføring og budsjettering av tiltakene er under planlegging.

Når det gjelder tiltak i handlingsplanen *Gode krefter* som retter seg direkte mot ungdomskriminalitet, vil disse bli fulgt opp innenfor rammen av arbeidet med NOU 15:2008 *Barn og straff*. Det er viktig å tidlig fange opp ungdom på «skråplanet» for å hindre at de utvikler kriminelle karrierer.

Mer informasjon

- *Gode krefter – Kriminalitetsforebyggende handlingsplan, handlingsplan G-0417B*

SAMORDNING AV LOKALE KRIMINALITETSFOREBYGGENDE TILTAK (SLT)

Justis- og politidepartementet

Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) er en modell for å samordne tiltak mot kriminalitet blant barn og unge opp til 20 år. Kriminalitetsforebyggende arbeid er ikke bare en oppgave for politiet. Skal det lykkes er det avhengig av samarbeid mellom en lang rekke etater og profesjoner. Det har vist seg at kriminalitetsforebyggende innsats fungerer best dersom den forankres på topp-plan i kommunen og politiet. Det er utarbeidet en veileder som beskriver prinsippene og organiseringen. Forskning viser at modellen virker forebyggende mot både enkeltpersoners og gjengers kriminalitet.

Nærmere 200 kommuner bruker nå SLT-modellen i sitt kriminalitetsforebyggende arbeid. I noen tilfeller har flere kommuner gått sammen om arbeidet. Justis- og politidepartementet vil også utlyse stimuleringsmidler for 2010 til oppstart av SLT-arbeid. KRÅD har utviklet modellen og står for behandlingen av søknadene.

Mer informasjon

- www.krad.no

BARN OG UNGE I RETTSSYSTEMET

Sonings- og varetektstilbud til barn under 18 år

Justis- og politidepartementet

Regjeringens mål er at barn skal ut av fengsel. Det skal benyttes alternative reaksjonsformer til fengsel så langt dette er mulig, slik at fengsel kun benyttes når alle andre alternativer er vurdert. Barn skal heller ikke sone i fengsel sammen med eldre domfelte og varetektsinnsatte.

For å imøtekomme de unges særskilte behov, har regjeringen besluttet å etablere særskilte ungdomsenheter underlagt

kriminalomsorgen – som et toårig prøveprosjekt som skal følge- og sluttevalueres. Det viktigste arbeidet i ungdomsenhetene vil bestå i å få etablert gode, varige tiltak rundt det enkelte barnet etter løslatelse, i samarbeid med lokale myndigheter og lokalt tjenesteapparat.

Mer informasjon

- www.kriminalomsorgen.no

Samfunnsstraff

Justis- og politidepartementet

Samfunnsstraffen er en straffereaksjon som særlig kan være egnet for unge lovbyggere. Den åpner for en umiddelbar reaksjon med tydelige konsekvenser ved brudd. Ordningen trådte i kraft i mars 2002.

Innholdet i samfunnsstraffen kan bestå i samfunnsnyttig tjeneste, individuelle samtaler, behandling, megling i konfliktråd og andre relevante tiltak i forhold til den enkeltes kriminalitet. Innholdet i samfunnsstraffen «skreddersys» for den enkelte. Kontakten med Kriminalomsorgen kan være et viktig skritt for å kartlegge hvilke faktorer som utløste den unges kriminalitet. Denne informasjonen kan legges til grunn for innholdet i straffen, for å forebygge gjentakelse. Samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og det offentlige er viktig for å skaffe til veie tilpassede tiltak. Det er en målsetting å øke bruken av andre tiltak enn samfunnsnyttig tjeneste, som megling i konfliktråd og tilrettelagte programmer.

Mer informasjon

- www.kriminalomsorgen.no

Voldsoffererstatning

Justis- og politidepartementet

Voldsoffererstatningsloven har en bestemmelse om at barn som har vært vitne til vold mot en nærstående person, har rett til voldsoffererstatning. Det at barn er vitne til vold, vil innebære at de også er ofre for vold. Å se at en av ens nærmeste er utsatt for vold kan gi følelser og reaksjoner av samme art som når barnet selv utsettes for vold. Samtidig ble det innført en særskilt foreldelsesregel for barn og unge om at det alltid skal være tilstrekkelig at søknaden om voldsoffererstatning fremsettes før skadelidte fyller 21 år. Fra 1. januar 2009 økte maksimumsbeløpet for utbetaling av voldsoffererstatning fra 20 G (grunnbeløpet i folketrygden) til 40 G. Økningen er blant annet motivert av ønsket om å styrke stillingen til barn, når det er flere søsken som er etterlatte etter drapsofre.

Mer informasjon

- www.voldsoffererstatning.no

Konfliktråd

Justis- og politidepartementet

Konfliktrådsmegling er et gratis tilbud tilgjengelig for hele befolkningen. Konfliktrådsbehandling kan virke forsonende, og kan forebygge utviklingen av kriminell atferd. Regjeringen ønsker derfor å øke antallet saker i konfliktrådene, særlig overfor unge lovbyggere.

Konfliktrådene utgjør en viktig del av rettspleien og tilbyr megling i straffesaker, i saker med gjerningspersoner under 15 år, og i rene sivile saker, som nabo- eller familietvister. Megling kan være et alternativ eller supplement til straff, og eventuelt settes som vilkår ved betinget dom. Konfliktrådene har også tatt i bruk stormøter. Her kan alle som er berørt av konflikten møtes, og det er særlig et velegnet tiltak i voldsaker der flere ungdommer er involvert.

Konfliktrådene har fått en bevilgning på 5 millioner kroner i 2010 for å legge til rette for oppfølgingsteam og piloter på ungdomsstormøter.

Mer informasjon

- www.konfliktraadet.no

Regjeringens kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD)

Justis- og politidepartementet

KRÅD – Det kriminalitetsforebyggende råd – ble etablert i 1980 og fungerer som hele regjeringens spesialorgan i spørsmål om kriminalitetsbekjempelse. Rådet er administrativt underlagt Justis- og politidepartementet, men er faglig uavhengig. Av rådets mandat fremgår det at det skal bidra til en samordning av forebyggende tiltak i kriminalpolitikken, gjennom god kontakt med både offentlig forvaltning og private organisasjoner. Rådets hovedinnsats skal være rettet mot barn og unge og de primære oppgavene er veiledning om kriminalitetsforebyggende strategier, støtte til forebyggende arbeid sentralt og lokalt, konkrete oppgaver på oppdrag fra departementene og bidrag til å øke bevisstheten om forebygging på alle nivåer i samfunnet.

Mer informasjon

- www.krad.no

Sivile vernepliktige i voldsforebyggende arbeid (VOKT)

Justis- og politidepartementet

Personer som fritas for militærtjeneste av overbevisningsgrunner, gjennomfører tjeneste som sivile vernepliktige mannskap. Justis- og politidepartementet bruker en andel av de sivile vernepliktige til volds- og konfliktforebyggende arbeid ved skoler og ungdomsmiljøer, og i institusjoner for kultur og idrett. VOKT-arbeideren skal konsentrere seg spesielt om å avdekke og forebygge mobbing, vold og konflikter i ungdomsmiljøet. Evalueringer viser at VOKT-tjenesten har en voldsforebyggende effekt.

Mer informasjon

- www.siviltjenesten.no

Oppfølgingsteam

Justis- og politidepartementet

Oppfølgingsteamene gir den enkelte unge lovbrøyer tilpasset, samordnet og individuell oppfølging for å ansvarliggjøre og for å forebygge videre kriminalitet. Politiet, barnevernet, rusomsorgen, kriminalomsorgen og skolen er viktige deltakere. Tiltaket er i utgangspunktet avsluttet og er evaluert av NTNU. Resultatene anses som gode. Det er bevilget 5 millioner kroner til konfliktrådene for videre utvikling av oppfølgingsteam og ungdomsstormøter i 2010.

Mer informasjon

- www.konfliktraadet.no

5.4 INNSATS MOT RASISME OG DISKRIMINERING

Aktiv innsats mot rasisme og diskriminering og for like muligheter er grunnleggende i regjeringens arbeid. Utviklingen i samfunnet når det gjelder rasisme og diskriminering må følges nøye. Det er særlig viktig å ha fokus på den diskriminering som rammer barn og ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn i skole, utdanning og på arbeidsmarked. Regjeringen ønsker at mange aktører bidrar i arbeidet mot rasisme og diskriminering. Frivillige organisasjoner og arbeidslivets parter spiller en viktig rolle i dette arbeidet.

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 2:

INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

HANDLINGSPLAN FOR Å FREMME LIKESTILLING OG HINDRE ETNISK DISKRIMINERING

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Innsatsen i *Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering* (2009–2012) er rettet mot å bekjempe den diskriminering som særlig innvandrere og deres barn, samer og nasjonale minoriteter kan oppleve på grunn av etnisitet, religion mv. Planen omhandler blant annet områder hvor barn og unge kan være utsatt for diskriminering som barnehage/skole/utdanning, boligmarked og diskriminering ved utesteder.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet koordinerer arbeidet med oppfølging av planen. Tiltakene i planen er forankret i ni departement. Et av hovedmålene med handlings-

planen er å bidra til en god implementering av de nye aktivtets- og rapporteringspliktene i diskrimineringslovgivningen. Et annet hovedmål er å øke kunnskapen om art, omfang og årsaker til diskriminering for å kunne sette i verk mer treffsikre tiltak. Planen inneholder også tiltak for å øke kunnskapen om den diskriminering som barn og unge utsettes for. I 2010 videreføres innsatsen med å følge opp tiltakene i planen.

Mer informasjon

- *Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering*, Q–1155 B

HOLDNINGSSKAPENDE ARBEID I SKOLEN MOT RASISME OG DISKRIMINERING

Kunnskapsdepartementet

Arbeidet med å motvirke problematferd, rasistiske og diskriminerende holdninger skal gjennomsyre all virksomhet i skolene og lærebedriftene, og være en del av skolens ordinære virksomhet. Menneskeverd, rasisme og diskriminering er tema i læreplaner i flere enkeltfag. Skolen må inngå i et nært samspill og samarbeid med lokalsamfunnet og med det øvrige tjenesteapparatet i kommuner og fylkeskommuner. Særlig er samarbeidet med foreldrene og elevene selv viktig.

Den internasjonale minnedagen for Holocaust, 27. januar, markeres i grunnskoler og i videregående skoler hvert år. Denne dagen deles Benjaminprisen ut til en skole som har

markert seg i arbeidet mot rasisme. I samarbeid med relevante organisasjoner og institusjoner har Utdanningsdirektoratet utviklet en oversikt over læringsressurser skolene kan bruke i sitt holdningsskapende arbeid mot rasisme og diskriminering. Dette, samt informasjon om hvordan skolene kan undervise om Holocaust og eksempler på skoler som har et godt arbeid mot rasisme, finnes på nettsidene for læringsmiljøet på skolenettet.no.

Mer informasjon

- www.utedanningsdirektoratet.no/laringsmiljo
- www.utedanningsdirektoratet.no/grep

BEDRE LIVSKVALITET BLANT LESBISKE, HOMOFILE, BIFILE OG TRANSPERSONER

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil også i 2010 støtte Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) og Skeiv Ungdom.

Handlingsplanen *Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner* (2009–2012) er utarbeidet i samarbeid med syv departementer og inneholder over 60 tiltak på en rekke samfunnsområder, blant annet skole og utdanning, barne- og

familiepolitikk og fritid, idrett og frivillige organisasjoner. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets tiltak for bedret livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner utgjør for 2010 over 12 millioner kroner.

Mer informasjon

- www.llh.no
- www.skeivungdom.no

LIKESTILLINGS- OG DISKRIMINERINGSOMBUDET OG LIKESTILLINGS- OG DISKRIMINERINGSNEMNDA

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Likestillings- og diskrimineringsombudet håndhever flere lovverk med diskrimineringsvern, herunder diskrimineringsloven, likestillingsloven, kapitlene om likebehandling i arbeidsmiljøloven og diskrimineringsvernet i boliglovene. Ombudet håndhever også ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov og ny aktivitets- og rapporteringsplikt i diskrimineringsloven. Ombudets lovhåndheverrolle innebærer å avgi uttalelser i klager om brudd på lover og bestemmelser under ombudets virkeområde, og å gi råd og veiledning om dette regelverket. I tillegg skal ombudet være pådriver og drive dokumentasjonsarbeid. Ombudet skal også påse at norsk rett og forvaltnings-

praksis samsvarer med Norges forpliktelser etter FNs kvinnekonvensjon og FNs rasediskrimineringskonvensjon.

Likestillings- og diskrimineringsnemnda behandler klager på Likestillings- og diskrimineringsombudets uttalelser og vedtak. Ombudet kan også bringe saker inn for Nemnda, dersom en av partene ikke retter seg etter ombudets uttalelse.

Mer informasjon

- www.ldo.no
- www.diskrimineringsnemnda.no

Kapittel 6

HELSE OG SOSIALE FORHOLD

Fram til 2016 gjelder regjeringens strategi for barn og unges miljø og helse – *Barnas framtid*. Formålet er å løfte fram og synliggjøre de miljø- og helseutfordringene som betyr mest for barn og unge i Norge. Utfordringene må møtes gjennom tverrsektoriell innsats. Strategien skal bidra til å realisere vedtatt politikk og samtidig legge premisser for det videre arbeid på feltet. Barn og unge har selv bidratt i utarbeidelsen av strategien.

Gjennom tjenester rettet mot barn og unge vil regjeringen sikre at barn og ungdom som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling, får riktig hjelp til rett tid. Barnevernet, helsetjenesten og sosialtjenesten må være pådrivere for å sikre barn og ungdom trygge livsforhold både fysisk, psykisk og sosialt.

Regjeringens har som ambisjon å styrke det forebyggende barne- og ungdomsarbeidet. Forebyggende virksomhet er nedfelt i en rekke lover og regelverk og arbeidet er først og fremst et kommunalt ansvar, hvor staten skal bistå kommunene.

Bekjempelse av fattigdom blant barn er viktig for å sikre barns velferd på kort sikt, og for å forebygge fattigdom på lengre sikt. Regjeringens mål er at alle barn og unge skal ha de samme rettigheter og muligheter til utvikling uavhengig av foreldrenes økonomi, utdanning, etnisk bakgrunn og geografiske tilhørighet. Det er iverksatt tiltak for at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg som et ledd i regjeringens handlingsplan mot fattigdom. Tiltakene videreføres i 2010.

God tilgjengelighet til steder hvor barn og unge oppholder seg, som i barnehage, skole, kultur- og fritidstilbud er en forutsetning for deltakelse og likestilling for mange barn og unge med funksjonsnedsettelse.

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER Artikkel 24:

HELSE

Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

6.1 HELSEFREMMENDE OG FOREBYGGENDE ARBEID

Tverretattlig samarbeid, kunnskap om og overvåking av helsetilstanden i kommunene er forutsetninger for arbeidet med å skape et best mulig oppvekstmiljø for barn og unge. Til dette arbeidet ligger også ansvar for å opparbeide seg kunnskap om hvordan helsesvikt kan forebygges gjennom helsefremmende og forebyggende tiltak.

FOLKEHELSE

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er et tilbud til gravide og barn og ungdom under 20 år. Tjenesten skal i et tverrfaglig samarbeid bidra til å skape et godt oppvekstmiljø for barn og ungdom gjennom tiltak for å styrke foreldrenes mestring av forelderrollen og fremme barn og ungdoms lærings- og utviklingsmiljø. Tjenesten skal også bidra til å legge til rette for et godt psykososialt og fysisk arbeidsmiljø i skolen. Tjenestens tilbud omfatter helseundersøkelser, forebyggende psykososialt arbeid, vaksinasjoner, informasjonsvirksomhet, veiledning, miljøarbeid, samarbeid om habilitering av barn og unge, samt henvisning ved behov. Tjenesten har en viktig rolle i samarbeid med psykisk helsevern for å forebygge psykiske plager og lidelser, rusbruk, spiseforstyrrelser, utvikling av overvekt og å fange opp tidlige signaler på omsorgssvikt, mistrivsel, og utviklingsavvik mv. Videre bør tjenesten rette særlig oppmerksomhet mot barn og unge med spesielle behov, som for eksempel barn og unge med liten sosial støtte, kronisk sykdom og nedsatt funksjonsevne, risiko for å utvikle psykiske plager/sykdom, ved mobbing, overgrep og annen vold og ved problemer knyttet til identitet og seksualitet. Styrket tverrfaglig samarbeid er et satsningsområde for tjenesten for å kunne sikre tidlig hjelp gjennom iverksetting av spesielle tiltak og tilrettelegging av støttetilbud. Tjenestetilbudet skal tilrettelegges for barn og ungdom med flerkulturell bakgrunn.

Mer informasjon

- *Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, www.lovdata.no

- *Forskrift om stønad fra folketrygden til dekning av utgifter til jordmorhjelp*, rundskriv I-7/2004
- *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, veileder til forskrift IS-1154
- *Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn*, Nasjonale faglige retningslinjer IS-1235
- *Håndtering av legemidler i barnehage, skole og skolefritidsordning*, rundskriv I-5/2008
- www.helsedirektoratet.no

Tannhelsetjenesten

Helse- og omsorgsdepartementet

Fylkeskommunen skal gjennom den offentlige tannhelsetjenesten både organisere forebyggende tiltak for hele befolkningen og gi et regelmessig og oppsøkende tilbud til barn og ungdom 0–20 år. Det er fremdeles en del barn som har betydelige tannhelseproblemer. En av utfordringene for tannhelsetjenesten er å identifisere barn og unge med risiko for å utvikle tannsykdommer. Tannhelsetjenesteloven er i dag den eneste helsetjenesteloven som prioriterer forebyggende tiltak fremfor behandling. Den offentlige tannhelsetjenesten trenger hjelp fra andre typer personell for å kunne fange opp barn og unge med tannhelseproblemer og de som kan ha en større risiko for å få det. Viktige samarbeidspartnere er foreldre, skoler, barnehager, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, interesseorganisasjoner, PP-tjenesten, habiliteringstjenesten, sosialtjenesten og det lokale barnevernet m.v. Helse- og omsorgsdepartementet har startet arbeidet med revisjon av lov om tannhelsetjenesten i tråd med forslag fremmet i St.meld. nr 35 (2006–2007) *Tilgjengelighet, kompetanse*

og sosial utjevning – framtidas tannhelsetjenester. Helse- og omsorgsdepartementet vil komme tilbake til saken i form av et høringsdokument.

Mer informasjon

- Tilgjengelighet, kompetanse og sosial utjevning – framtidas tannhelsetjenester, St.meld. nr 35 (2006–2007)

Kompetansenettverk legemidler til barn

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet ga i 2008 Barneklubben ved Haukeland sykehus i oppgave å etablere et nasjonalt kompetansenettverk for legemidler til barn, som et pilotprosjekt i 2008/2009. Formålet er å heve norsk kompetanse på legemiddelbehandling til barn og øke sikkerheten for barn som får medikamentell behandling. Det er i budsjettframlegget for 2010, over kap. 751, post 70, bevilget 5 millioner kroner til videreføring av dette arbeidet.

Mer informasjon

- www.helse-bergen.no

Miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Kunnskapsdepartementet

Forskrift om miljørettet helsevern for skoler og barnehager stiller som et overordnet krav at barnehager og skoler skal være helsemessig tilfredsstillende. Det stilles krav til valg av beliggenhet, krav til utforming og innredning, muligheter for aktivitet og hvile, og krav til egnede muligheter for bespisning. Barnehager og skoler skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold og drives slik at skader og ulykker forebygges. Forskriften stiller også krav om tilfredsstillende inneklimate, belysning og lydforhold, hygienisk tilfredsstillende sanitære forhold, samt forsvarlig avfallshåndtering.

Både barn og foresatte har rett til å få informasjon om miljø- og helseforholdene på skolen eller i barnehagen og til å klage på godkjenning av skoler og barnehager. Barn og unge har også rett til medinnflytelse på eget «arbeidsmiljø».

Mer informasjon

- Forskrift for miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. (www.lovdata.no)
- Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten (www.lovdata.no)
- Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, veileder til forskrift (www.helsedirektoratet.no), veileder IS-1154
- Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn, Nasjonale faglige retningslinjer, IS-1235 (www.helsedirektoratet.no)
- Psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene (www.helsedirektoratet.no), veileder IS-1405

Forebygging av astma, allergi og inneklimate sykdommer

Helse- og omsorgsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet presenterte våren 2008 en ny nasjonal strategi for forebygging og behandling av astma og allergisykdommer. Handlingsplanen følges opp bl.a. ved at Helsedirektoratet har opprettet en koordineringsgruppe for gjennomføringen av tiltakene i strategien. Barn og unge er den primære målgruppen i den nye strategien. Sentrale satsingsområder i den nye strategien er knyttet til at inneklimate i skoler og barnehager er i overensstemmelse med gjeldende regelverk. Det skal også legges vekt på å utvikle bedre rutiner for diagnostisering og behandling, herunder riktig medisinbruk.

Mer informasjon

- Strategi for forebygging og behandling av astma og allergisykdommer (2008–2012), Handlingsplan I-1134

Nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskade

Helse- og omsorgsdepartementet

Strategien mot ulykker med personskade er på overordnet nivå og tar blant annet for seg ulykker i vegtrafikken, arbeidslivet og helsetjenesten, i tilknytning til forbrukerprodukter, brann og elektrisitet, forgiftninger og ulykker i forbindelse med idrett og i skoler og barnehager. Strategien er utviklet i

samarbeidet mellom 11 departementer og har to operative hovedmål i løpet strategiperioden – å kunne tallfeste mål for reduksjon av personskader nasjonalt og for aktuelle sektorer, samt å forbedre det tverrsektorielle ulykkesforebyggende arbeidet. Strategien legger opp til å utvikle ulykkesregistreringen i ulike sektorer og mer kunnskap om årsakene til ulykker. Det er et mål at næringsliv, frivillig sektor og kommunen skal bli enda mer sentrale aktører i arbeidet med forebygging av skader og ulykker. Med ikrafttreddelsen av Norsk pasientforskrift 15. april 2009 er Norsk pasientregister blitt person-identifiserbart, og registeret har til formål å bidra til kunnskapsgrunnlag om skade og ulykker. Alle landets sykehus og utvalgte legevakter skal rapportere om skader til registeret. I 2009 vektlegges implementering og sikring av datakvalitet den nye skaderegistreringen, og god tilgang til skadedata for ulike sektorer og forvaltningsnivå.

Mer informasjon

- *Ulykker i Norge: Nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskade 2009–2014 B–1146*
- Helsedirektoratets informasjon om skader og ulykker, brosjyrer spesielt rettet mot foreldre til barn og unge, også på engelsk, urdu, somalisk og arabisk
- www.skafor.org (nasjonalt kunnskaps-, samarbeids- og formidlingsforum om ulykker)

Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen

Helse- og omsorgsdepartementet

Handlingsplanens visjon er «bedre helse i befolkningen gjennom et sunt kosthold». Hovedmålsettingene er å endre kostholdet i tråd med helsemyndighetenes anbefalinger og å redusere sosiale forskjeller i kosthold.

Handlingsplanen bygger på helsemyndighetenes anbefalinger for kostholdet. Barn og unge er målgrupper som er løftet spesielt fram. Konkrete tiltak som er igangsatt og følges opp i 2010 er bl.a. oppfølging av fylkesvise kurs om mor-barn-vennlige sykehus og helsestasjoner for å fremme amming og riktig spedbarnsernæring, landsdekkende tilbud om gratis vitamin D-tilskudd til spedbarn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, frukt- og grøntordning til elever i grunnskolen, samarbeidsprosjektet *fiskesprell*, kokebok til alle elever på

ungdomstrinnet i faget Mat og helse og nettbasert undervisningsopplegg på www.matportalen.no.

Mer informasjon

- *Oppskrift for et sunnere kosthold*, handlingsplan I–1121 B
- www.fiskesprell.no
- www.matportalen.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.rikshospitalet.no/ammesenteret/

Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen

Helse- og omsorgsdepartementet

Det er utgitt egne retningslinjer for mat og måltider i barnehagen. Retningslinjene er et viktig verktøy i arbeidet med å sikre god kvalitet i barnehagen. Retningslinjene er basert på helsemyndighetenes gjeldende anbefalinger for ernæring, og retter seg mot barnehageeier, barnehagepersonell, foresatte og andre interesserte. Det er utviklet pedagogisk støtte-materiell til retningslinjene og det tilbys faglig bistand til fylker som tar opp emnet på kurs for barnehagepersonell.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no/matibarnehagen

Skolefruktordningen

Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 719, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:
16 047	16 753

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 711, post 74 (i 1000 kroner):

Saldert budsjett 2010:
17 289

Det er et mål å øke inntaket av frukt og grønt i befolkningen og spesielt blant barn og unge. Abonnementsordningen for skolefrukt er en foreldrebetalt ordning med subsidier fra staten på 1 krone per frukt per elev per dag. Den tilbys skoler med barnetrinn og finansieres over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Gratisordningen med frukt og grønt til

skoler med ungdomstrinn er lovfestet i opplæringsloven og privatskoleloven. Gratistilbudet organiseres av den enkelte skoleeier og finansieres gjennom bevilgninger til kommunene. Gratisordningen er vist å bidra til å redusere sosiale forskjeller i kosthold.

Mer informasjon

- www.skolefrukt.no

Mat, barn- og unge-prosjektene

Landbruks- og matdepartementet

Målet er å sette fokus på, og øke forbruket av sunn mat som frukt og grønt, og stimulere til bruk av lokal og økologisk mat.

Prosjektene er spredt over hele landet og har fått bevilgning fra Landbruks- og matdepartementet på 1,5 millioner kroner. De favner om ulike måter å skape økt matglede og sunnere matvaner for barn og unge i skoler og barnehager, men også i tilknytning til fritidsaktiviteter. Samarbeid med lokale produsenter er også sentralt.

Mer informasjon

- www.hageselskapet.no
- www.okologiskskolefrukt.no
- www.sweetgreens.no

Tobakksfrie barn og unge

Helse- og omsorgsdepartementet

Regjeringen har en målsetning om å halvere andelen daglig-røykere i aldersgruppen 16–24 år. I 2005 var andelen daglig-røykere i denne aldersgruppen 24 prosent. I 2008 var andelen redusert til 15 prosent. Tallene viser altså at vi er på god vei til å nå målet om å halvere ungdomsrøykingen.

FRI er et tobakksskadeforebyggende undervisningsprogram rettet mot elever i ungdomsskolen. Programmet er en videreføring av programmet *VÆR røykFRI* som har dokumentert effekt. I klasser som deltok i programmet røykte eller snuste betydelig færre elever sammenlignet med elever som fikk annen tobakksundervisning.

Regjeringen har oppfordret alle fylkeskommunene til å innføre bestemmelser om tobakksfri skoletid ved videregående skoler.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no/tobakk
- www.fristedet.no
- www.sluk.net
- Røyketelefonen 800 400 85

FOREBYGGING AV UØNSKET SVANGERSKAP OG ABORT

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 762, post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
24 510	27 628	28 512

Forebygging av uønsket svangerskap og abort er en integrert del av arbeidet i kommunehelsetjenesten, og opplæring og verdiformidling om samliv, seksualitet og prevensjon inngår i opplæringen av barn og unge med bakgrunn i læreplanverket for grunnskolens ungdomstrinn og for videregående opplæring. Helsedirektoratet har på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet utarbeidet ny handlingsplan for forebygging av uønsket svangerskap, *Strategier for seksuell helse*, for perioden 2010–2015. Handlingsplanen har som hovedmål at abortraten skal reduseres. Helsedirektoratet har bidratt til utvikling av Utdanningsdirektoratets materiell om samliv og seksualitet til bruk i skolen.

Senter for ungdom, samliv og seksualitet (SUSS) tilbyr rådgivningstjeneste på Internett. Suss-telefon for ungdom når ut til en stor andel av landets ungdomsbefolkning. Bruk av helsestasjon på internett øker.

For å redusere abortforekomsten i aldersgruppen kvinner 16 til og med 19 år har helsesøstre og jordmødre med relevant utdanning i samliv, seksualitet og prevensjon fra 1. mars 2006 rett til å rekvirere flere typer hormonell prevensjon enn p-piller til aldersgruppen.

Mer informasjon

- www.suss.no
- www.klara-klok.no
- *Innføring av fast bidragssats for dekning av utgifter til hormonell prevensjon til unge kvinner i alderen 16 til og med 19 år*, rundskriv I-1/2006
- Informasjonshefter til elever og foreldre om samliv og seksualitet: www.skolenettet.no/samliv

TRAFIKKSIKKERHET

Samferdselsdepartementet

kap. 1300, post 71, andel tilskudd til Trygg Trafikk (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
19 500	21 400	27 000

Trafikksikkerhet er en viktig del av et trygt og godt oppvekst- og nærmiljø for barn og unge. Flere av de generelle trafikksikkerhetstiltakene på vegnettet kommer alle aldersgrupper til gode. I tillegg rettes mange tiltak særskilt inn mot barn og unge.

Trygg Trafikk

Samferdselsdepartementet

Trygg Trafikk arbeider for å oppnå best mulig trafikksikkerhet for alle trafikanter, med et særlig ansvar for trafikkopplæring og med et særlig fokus på barn og unge. Trygg Trafikk finansieres gjennom statlig tilskudd, tilskudd og prosjektmidler fra fylkeskommunene, prosjektkjøp fra forsikringsnæringen, samt egne inntekter.

Trygg Trafikk er pådriver og veileder overfor barnehage- og skoleeiere, pedagoger og foreldre. Trygg Trafikk har hovedansvar for å utvikle materiell til trafikkopplæring i skoleverket, og er et kompetansesenter for trafikkopplæring i barnehage, skole og i lærerutdanningen. Organisasjonen formidler informasjon om trafikksikkerhet til blant annet foreldre og ansatte i barnehage og skole. Trygg Trafikk samarbeider tett med samferdsels-, helse- og utdanningsmyndighetene.

Mer informasjon

- www.tryggtrafikk.no

Ungdomsulykker i trafikken

Samferdselsdepartementet

Ungdom er sterkt overrepresentert i ulykkesstatistikken for vegtrafikkulykker, og Samferdselsdepartementet ønsker å styrke innsatsen for å redusere ungdomsulykkene. På oppdrag for Samferdselsdepartementet har Statens vegvesen sammen med politiet og Trygg Trafikk utarbeidet en plan for tiltak mot ungdomsulykker som vil inngå i nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet for perioden 2010–2013.

Mer informasjon

- www.vegvesen.no

Trafikkopplæring i Kunnskapsløftet

Kunnskapsdepartementet og Samferdselsdepartementet

Kunnskapsløftet har kompetansemål i trafikk etter 4., 7. og 10. trinn. Dette gir grunnlag for et løft i trafikkopplæringen og gode muligheter for kontinuerlig og god trafikkopplæring. Trygg Trafikk tilbyr nettressurser tilpasset kompetansemålene med eksempler på lokale læreplaner, undervisningsopplegg og innhold til foreldremøter. Skoleåret 2009/2010 gjennomfører Trygg Trafikk et prøveprosjekt med trafikk-sikkerhetsambassadører i skolen.

Mer informasjon

- www.trafikkogskole.no
- www.utdanningsdirektoratet.no

Føreropplæring i tilknytning i videregående skole

Kommunal- og regionaldepartementet og Samferdselsdepartementet

Samferdselsdepartementet har i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet gjennomført et prøveprosjekt for føreropplæring til førerkort klasse B i tilknytning til offentlig skole. Prosjektet ble avsluttet ved utgangen av skoleåret 2008/2009. Statens vegvesen vil følge opp tiltaket og legge til rette for den typen samarbeid mellom trafikkskoler og videregående skoler med informasjon om regelverket, herunder hvilke krav skoleverket må forholde seg til ved opplæring knyttet til skolen.

Mer informasjon

- www.vegvesen.no

6.2 INNSATS OVERFOR UTSATTE BARN, UNGDOM OG FAMILIER

Å gi barn omsorg og trygge rammer for oppveksten er i første rekke foreldrenes ansvar. Ikke alle har foreldre som mestrer denne oppgaven godt nok. De mest utsatte barna trenger hjelp fra barnevernet og/eller andre hjelpeinstanser over kortere eller lengre perioder. Barnevernet skal være en garanti for at alle barn og unge sikres omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter. Barnevernet skal sikre utsatte barn og unge gode oppvekst- og levekår gjennom å gi individuelt tilpassede tiltak med høy kvalitet. Samtidig må barnas og foreldrenes rettssikkerhet ivaretas. Regjeringen viderefører i 2010 arbeidet med å styrke kunnskapen og kompetansen i det kommunale barnevernet. Blant de prioriterte områdene er å gjøre bruken av tiltak mer tilpasset barnas problemer og behov og å styrke flerkulturelt barnevernarbeid.

Arbeidet med å bedre tiltaksapparatet for ungdom med alvorlige atferdsvansker, barn som har rusmisbrukende og/eller psykisk syke foreldre og familier skal videreutvikles. Det samme gjelder innsatsen for å bekjempe ulike former for vold og overgrep mot både barn og voksne. Styrket tverretattlig samarbeid mellom barneverntjenesten og andre tjenester er en forutsetning for å bedre tilbudene til utsatte barn, unge og familier.

Alle barn og unge skal ha de samme rettigheter og muligheter til utvikling uavhengig av foreldres økonomi, etnisitet, utdanning og geografisk tilhørighet. For å unngå at økonomisk fattigdom skal ramme barn og ekskludere dem fra sosiale fellesskap, er blant annet sosial boligpolitikk, aktiv arbeidsmarkedspolitikk, tilgang til ferie- og fritidsaktiviteter, gratis eller rimelige fellesgoder og en viss inntektssikring viktige virkemidler.

STATLIG FORVALTNING AV BARNEVERNET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kap. 855 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
4 613 233	4 650 765	4 931 508

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) er underlagt Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og er organisert i en sentral enhet (Bufdir), fem regionale enheter, de statlige barnevernsinstitusjonene og familievernkontorene. Bufetat har blant annet ansvar for drift av barnevernsinstitusjoner, mottak av enslige mindreårige asylsøkere, fosterhjemstjenester og faglig bistand til kommunene ved bruk av hjelpetiltak og andre familiebaserte barneverntiltak og i vanskelige barnevernssaker.

Bufetat er ansvarlig for å operasjonalisere den politikk Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet legger opp til.

Etatens hovedmål for den statlige forvaltningen av barnevernet er at vern og omsorg bidrar til at barn og unge mestrer sine liv og videreutvikler sine evner. Prioriterte oppgaver i 2010 er blant annet å gi individuelt tilpassede tilbud i hele landet og å bygge tiltakene på kunnskap og brukermedvirkning. Bufetat skal også sørge for at det utvikles et godt tilbud til enslige mindreårige asylsøkere.

Barneverntjenesten skal ha tillit og legitimitet i befolkningen. Kommunikasjonsstrategien *Et åpent barnevern* (2008–2010) som gjennomføres i regi av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) skal bidra til dette.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

TILTAK I BARNE- OG UNGDOMSVERNET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kap. 854 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
536 621	650 123	668 393

Barneverntjenesten

Barneverntjenestens oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Det er viktig for barnevernet å komme tidlig inn med hjelp i familier som har det vanskelig, slik at foreldrenes omsorgsevne styrkes og unøvendige plassering av barn utenfor hjemmet og nærmiljøet kan unngås.

Fra 2010 overtar Statens helsetilsyn ansvaret for det faglige overordnede tilsynet med barnevernet. Fylkesmennene vil fortsatt føre tilsyn med barn og unge i institusjoner og med kommunenes forvaltning av barnevernloven.

Akuttberedskap

Barnevernvaktene er den tjenesten som ofte kommer først i kontakt med barn og unge med ulike problemer. En evaluering av barnevernvaktordningen og annen akuttberedskap i kommunene ble utgitt som NOVA Rapport 5/09 med tittelen *Problemer har ikke kontortid. Akuttberedskapen i barnevernet*. Evalueringen vil være et viktig grunnlag for det videre arbeidet med utvikling av akuttberedskap for barn og unge.

I juni 2009 ble det etablert en landsdekkende alarmtelefon for barn som et toårig pilotprosjekt. Telefonen er åpen alle dager i året utenom det kommunale barnevernets åpningstider på hverdager. Målgruppene for telefonen er i første rekke barn som utsettes for ulike former for omsorgssvikt, overgrep og vold.

Mer informasjon

- www.nova.no
- www.barnevernvakt.no
- www.116111.no (alarmtelefonen)

Ettervern

I mange tilfeller kan det være behov for ettervern gjennom hjelp og støtte fra barnevernets side også for ungdom mellom 18 og 23 år. I følge barnevernloven § 1–3 kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak inntil barnet har fylt 23 år, dersom den unge samtykker. Barneverntjenesten skal, i god tid før ungdommen fyller 18 år og i samarbeid med ungdommen, utarbeide en tiltaksplan for vedkommende. Ungdommene kan klage til fylkesmannen hvis de ikke får den hjelpen de ønsker. Kommunene har plikt til å gjøre oppmerksom på klageretten dersom det gis avslag på søknad om tiltak.

Den 1. juli 2009 ble barnevernloven § 1–3 endret, slik at det nå heter at opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak, og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste. Hensikten med endringen er å understreke at hovedregelen og utgangspunktet er at tiltak skal videreføres etter at ungdom fyller 18 år. Endringen skal sikre at det alltid gjøres en grundig vurdering av om en ungdom skal ha ettervern og hva dette eventuelt skal bestå av.

To forskningsrapporter om ettervern er lagt frem i 2009: NOVA-rapporten *Forskningskunnskap om ettervern* og Fafo-rapporten *Et flerkulturelt barnevern?*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil følge opp lovendringen og forskningsrapportene ved å revidere rundskrivet *Tiltak for ungdom over 18 år*. Departementet vil også revidere og utvide kapittelet om ettervern i *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*. Det skal også settes i gang et større arbeid med en veileder for arbeide med ungdom i overgangsfaser.

Mer informasjon:

- www.nova.no
- www.fafo.no
- *Tiltak for ungdom over 18 år*, rundskriv (11.11.2004) barnevernloven § 1–3
- *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*, Q-1101
- DVD: *En verdig start på voksenlivet og Problembarna* kan bestilles på www.vfb.no

Kommunale fosterhjem, statlige familiehjem og beredskapshjem og institusjoner

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Regjeringen vil styrke tilbudet for barn i private hjem som plasseringsalternativ etter barnevernloven. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har ansvaret for rekruttering og formidling av private hjem, samt opplæring og generell veiledning av fosterforeldre. Kommunene har ansvaret for plassering og oppfølging av kommunale fosterhjem. Det statlige regionale barnevernet skal bistå kommunene i plasseringssaker utenfor hjemmet og kunne formidle tilpassede hjem ved behov. Staten skal bistå kommunene i å legge til rette for tilsynsførere.

Bufdir har utarbeidet *Retningslinjer for statlig regional barnevernmyndighets ansvar for veiledning og opplæring av fosterforeldre etter plassering*. Der framgår det at alle fosterforeldre skal få tilbud om generell veiledning i form av veiledningsgrupper, og de skal tilbys PRIDE (Parents, Resources, Information, Development, Education) videreopplæringskurs. I tillegg skal det finnes en vakttelefonordning for alle fosterforeldre som har behov for veiledning i en akutt krisesituasjon utenfor ordinær arbeidstid.

Fosterhjemsavtalen skal revideres. Det er også i 2009 utviklet nye standardkontrakter for statlige familiehjem og beredskapshjem som skal tas i bruk. Det skal også utvikles gode plasseringsalternativer til institusjon, inkludert forsøk med såkalte behandlingsfosterhjem.

De fleste barn og unge som er under barnevernets omsorg har fått dårligere skoleresultater enn andre på samme alder. For å bedre tilbudet om skolegang og leksearbeid, skal Bufdir utarbeide rutiner for å følge opp barns skolegang i institusjoner og fosterhjem.

Bufetat skal sikre at institusjonene har høy kvalitet. Staten skal følge opp kvalitetsutviklingsarbeidet knyttet til ulike målgrupper og metoder i barneverninstitusjonene. Det vil i 2010 bli lagt særlig vekt på arbeid med rusproblemer og rusbehandling.

Mer informasjon

- www.fosterhjem.no
- www.bufetat.no

Styrket kunnskaps- og kompetanseutvikling

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Et av de viktigste målene i barnevernet er å gi hjelp og støtte som så langt som mulig har virkninger som er dokumenterte gjennom forskning. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har i samarbeid med Bufdir utviklet en *langsiktig forsknings- og utviklingsstrategi (2009–2012)* på barnevernområdet.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet startet i 2007 en *flerårig kunnskaps- og kompetansestyrking (2007–2012)* for det kommunale barnevernet. Målet er å styrke den faglige utviklingen og kompetansen blant barnevernsansatte i kommunene. I 2010 vil departementet fortsette arbeidet med å utvikle kunnskapsgrunnlaget ved hjelp av forsknings- og utviklingsprosjekter, utvikling av materiell og andre tiltak for å styrke kompetansen i det kommunale barnevernet.

Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis (Atferdssenteret) arbeider for å utvikle, vedlikeholde og spre kunnskap, kompetanse og metoder for å forebygge og behandle atferdsproblemer. Senteret satser også på kompetansespredning til første- og andrelinjetjenesten. Behandlingsmetodene det arbeides med har gjennom forskning vist seg å gi gode resultater. Bufdir vil i 2010 fortsatt gi støtte til tre regionale utviklingssentre innen barnevern i Bergen, Trondheim og Tromsø.

Regjeringen oppnevnte i 2008 et offentlig utvalg, Flatøutvalget, som skal utrede hvordan samordningen av tjenester for utsatte barn og unge kan bli bedre. Utvalget leverte sin innstilling i desember 2009 og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vurderer nå hvordan utvalgets forslag skal følges opp.

I 2010 vil kompetansen om barn og unge som bruker rusmidler bli styrket både i det kommunale og statlige barnevernet.

Det er igangsatt en rekke prosjekter som det vil bli arbeidet videre med i 2010, blant annet:

Barnevern i et minoritetsperspektiv: I skoleåret 2008/2009 startet et videreutdanningstilbud i samarbeid mellom fire

høyskoler. Målet er å gi studentene grunnleggende kunnskap om hva et kultursensitivt barnevern er, og å øke ferdigheter i arbeidet med barn, unge og familier med minoritetsbakgrunn. Målet er også å øke andelen ansatte med minoritets-etnisk bakgrunn i barneverntjenesten. Videreutdanningen er under evaluering og rapport fra evalueringen skal være ferdig høsten 2010. Videre arbeid på dette feltet vil bli vurdert på bakgrunn av evalueringsrapporten.

Nattergalen: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet startet i 2008 opp mentorordningen Nattergalen ved åtte høyskoler og universiteter. Studenter ved barnevern- og sosialfagutdanningene får tilbud om å være mentor for barn med minoritetsbakgrunn gjennom ett skoleår. Mentorene skal være positive rollemodeller for barna og stimulere barna til å delta aktivt i lokalmiljøet, få bedre norskerferdigheter og fullføre 13-årig skolegang. Samtidig er det et mål at studentene skal få økt flerkulturell forståelse og ta denne kompetansen med seg inn i arbeidet i barnevernet. Nattergalen er en treårig prøveordning og vil bli evaluert underveis og etter prøveperioden. Evalueringen startet høsten 2009.

Det nye barnevernet: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet gir støtte til prosjektet som gjennomføres som et samarbeid mellom flere regionale kompetansemiljøer. Formålet er å utvikle verktøy for å bedre samsvaret mellom barnets/familiens behov og barnevernets tiltak. Funn fra prosjektets første fase er publisert av Nordlandsforskning som NF-rapport nr. 8/2009, *Barnevernet på ny kurs?*

Styrking av kompetansen til nyutdannede i barnevernet: Et ekspertutvalg ble satt ned i 2008. Det gjennomgikk dagens utdanninger i lys av barnevernets nåværende og framtidige kunnskapsbehov. Utvalgets rapport forelå i april 2009 som NOU 2009:8 *Kompetanseutvikling i barnevernet*. Ulike spørsmål knyttet til kompetansebehov, og virkemidler for å rekruttere både flere menn og personer med minoritetsbakgrunn til studiene er sentrale i utredningen. Utvalgets anbefalinger vil være rådgivende for høyskoler, universiteter og sentrale myndigheter. Utredningen vil bli fulgt opp i 2010, blant annet på bakgrunn av utvalgets anbefalinger og høringsinnspillene.

Sammen for barn og unge: Barne- og likestillingsdepartementet igangsatte i 2008, sammen med KS, et treårig kommuneprojekt med målsetninger om å få fram eksempler på godt koordinert tverrfaglig og tverretattlig samarbeid om utsatte barn og unge som har behov for hjelp fra flere instanser. Utvalgte kommuner gjennomfører forsøk med tverretattlig samarbeid der bruk av individuell plan inngår som et verktøy. En evaluering av prosjektet startet i 2009. Det tas sikte på å samle gode eksempler og publisere disse.

Mer informasjon

- www.hifm.no
- www.hil.no
- www.hit.no
- www.hio.no
- www.hibo.no/nattergalen
- www.nordlandsforskning.no
- www.bufdir.no

Samarbeidsavtale for utvikling av barnevernet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

I 2008 ble det inngått en ny samarbeidsavtale om barnevernet i kommunene mellom KS og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2008–2010). Avtalen tar for seg hvordan partene kan bidra til bedre samarbeid mellom statlig regionalt barnevern og kommunene. Hvordan det kommunale barnevernet kan komme høyere opp på den politiske dagsorden i kommunene er prioriterte felles mål. Gjennom støtte til Effektiviseringsnettverkene *En lærings- og utviklingsarena for barneverntjenesten*, vil departementet også i 2010 bidra til at flere kommuner kan delta i nettverk som arena for effektivisering og kvalitetsutvikling i det kommunale barnevernet.

Mer informasjon

- www.ks.no

Barnesakkyndig kommisjon for barns rettsikkerhet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

I januar 2010 ble det etablert en Barnesakkyndig kommisjon for å sikre en god faglig standard på rapporter fra sakkyndige i barnevernsaker. Barnesakkyndig kommisjon hjemles i ny § 2–5 i barnevernloven. Alle sakkyndige rapporter som påbegynnes fra 1.1.2010 skal gjennomgås, enten de er bestilt av barneverntjenesten, fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, domstolene eller private parter. Også når en sakkyndig rapport legges til grunn for at barneverntjenesten ikke iverksetter tiltak, skal rapporten legges frem for kommisjonen. Dette er like viktig for barnas rettsikkerhet som å kvalitetssikre rapporter som fører til tiltak. Hensikten med kommisjonen er å sikre barns og foreldres rettssikkerhet ved å gjennomgå alle sakkyndighetsrapporter som skrives i barnevernet. I tillegg vil en slik kommisjon bidra til å styrke befolkningens tillit til barnevernet og barnevernets avgjørelser.

Barnesakkyndig kommisjon tar i sine vurderinger utgangspunkt i *Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernssaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda eller domstolen*. Barnesakkyndig kommisjon har lokaler hos Statens sivilrettsforvaltning i Oslo.

Mer informasjon

- *Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernssaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda eller domstolen*, Q–1158 B

Familie- og nærmiljøbaserte tiltak og metoder for barn og ungdom med atferdsvansker

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Økt satsing på forebygging, familie, nettverk og lokale løsninger av god kvalitet bør være utgangspunkt for barnevernets arbeid. Familie- og nærmiljøbaserte tiltak og metoder skal rettes mot utsatte familier for å bedre deres muligheter til å gi barn gode omsorgs- og oppvekstbetingelser. Det er et mål å komme tidlig inn og forebygge og behandle akutte kriser. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil fortsatt stimulere til videreutvikling og bruk av kunnskapsbaserte tiltak og metoder i barnevernet som legger vekt på barn og unges familier og nærmiljø.

Home-Start Familiekontakten er et familiestøtteprogram for familier med barn under sju år som er i en vanskelig livs- eller krisesituasjon. Home-Start Familiekontakten tilbyr, gjennom frivillige, støtte, avlastning, vennskap og praktisk hjelp. Det gis bl.a. støtte og hjelp til familier med kronisk syke barn og barn med nedsatt funksjonsevne. Den økonomiske støtten til nasjonal samordning og oppfølging av programmet videreføres i 2010.

Foreldretrening (Parent Management Training- Oregon modellen, PMTO) for yngre barn, *Multisystemisk Terapi* (MST) og *Funksjonell Familierapi* (FFT) for ungdom er familie- og hjemmebaserte behandlingsmetoder som legger vekt på å ta i bruk ressurser i familie og nærmiljø. Målet med tilnærmingene er å gi støtte og effektiv behandling i forhold til atferdsendring og dermed unngå plassering utenfor hjemmet.

MultifunC – Multifunksjonell Behandling i Institusjon og Nærmiljø, er en kombinasjon av institusjonsbehandling og nærmiljøbaserte tiltak. Fem MultifunC-institusjoner er opprettet, en i hver av Bufetats regioner, pluss en tilsvarende institusjon i Oslo.

Mer informasjon

- www.bufetat.no
- www.home-start-norge.no
- www.atferdssenteret.no

Rundskriv, rutinehåndbøker og veiledere til bruk i den kommunale barneverntjenesten:

- *Barnevernet og det forebyggende arbeidet blant barn og unge og deres familie*, rundskriv Q–25/2005
- *Forebyggende innsats for barn og unge*, rundskriv Q–16/2007
- *Barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær*, (veileder) Q–1121 B
- *Opplysningsplikt til barnevernet og barnevernets adgang til å gi opplysninger*, Q–1094 B
- *Barnevernet – til barnets beste*, Q–0801 B
- *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten*, rundskriv Q–24/2005
- *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*, Q–1101

- Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem, Q-1102
- Tilsynsførere i fosterhjem, veileder Q-1103
- Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten, veileder Q-1104
- Internkontroll i barneverntjenesten i kommunene, veileder Q-1105

- Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten, veileder Q-1162
- Snakk med meg – om å snakke med barn i barnevernet, veileder Q-1156
- Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon, veileder Q-1157

INNSATS MOT BARNEFATTIGDOM

Handlingsplan mot fattigdom

Arbeidsdepartementet

Regjeringen vil bekjempe fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller gjennom universelle velferdsordninger, sterke fellesskapsløsninger og ved å gi flere anledning til å delta i arbeidslivet.

Regjeringen la sammen med forslaget til statsbudsjett for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplanen inngår i en samlet politikk for sosial utjevning, inkludering og fattigdomsbekjempelse. Hovedinnsatsområdene i planen er:

- tiltak for at alle skal gis mulighet til å komme i arbeid
- tiltak for at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg
- tiltak for å bedre levekårene for de vanskeligst stilte

Regjeringen vil forebygge og avhjelpe fattigdom blant barn og unge gjennom å styrke arbeidstilknytningen blant foreldre. Handlingsplanen omfatter tiltak for å sikre deltakelse og inkludering av utsatte barn og unge.

Handlingsplanen mot fattigdom er fulgt opp i statsbudsjettene for 2008 og 2009. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for

2010 en ytterligere styrking av den særlige innsatsen mot fattigdom med i overkant av 1 milliard kroner. Regjeringen foreslår, bl.a. som et ledd i å innføre helhetlig skoledag, å bevilge 177,6 millioner kroner til gratis leksehjelp og 58 millioner kroner til tiltak for økt gjennomføring av videregående opplæring.

Det ble i 2004 igangsatt kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barn, unge og familier. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet samarbeider med Arbeids- og velferdsdirektoratet om innsatsen knyttet til barnevernet og sosialtjenesten. Formålet er å bidra til at barn og unge i områder med store levekårsulemper kan delta på lik linje med andre, og motvirke marginalisering, sosial isolasjon og reproduksjon av fattigdom. Målet skal nås gjennom å iverksette lokale tiltak og lokale modeller. Modellene kan danne utgangspunkt for arbeidet med å kartlegge og samordne tjenester rettet mot barn og familier som lever i fattigdom. I 2008 mottok 56 kommuner og bydeler tilskudd fra Arbeids- og velferdsdirektoratet. Barne- og likestillingsdepartementet overførte i 2009 4,8 millioner til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet til innsats mot barnefattigdom i 29 kommuner. Midlene videreføres i 2010.

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 26:

SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

Barn i familier som mottar sosialhjelp

Arbeidsdepartementet

Stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven (økonomisk sosialhjelp) skal sikre et forsvarlig livsopphold for personer som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid, trygdeytelser eller andre måter. Satsnivået i de statlige veilevende retningslinjene for utmåling av stønad til livsopphold inkl. satser for barns livsopphold, er økt med 5 prosent utover ordinær prisstigning i 2007 og i 2009.

Det er fra 1. november 2007 innført et kvalifiseringsprogram med en tilhørende kvalifiseringsstønad for personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne og med ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold i folketrygden. Formålet med kvalifiseringsprogrammet og den tilhørende kvalifiseringsstønad er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Ansvar for ordningen er kommunalt og forvaltningen legges i likhet med økonomisk sosialhjelp til NAV-kontoret. Programmet fases inn i takt med etablering av lokale NAV-kontor. Som følge av at ordningen omfatter stadig flere kommuner og blir tilgjengelig for stadig flere, foreslår regjeringen i statsbudsjettet for 2010 å styrke bevilgningen til dekning av kommunenes merkostnader knyttet til kvalifiseringsprogrammet.

I Prop. 13 L (2009–2010) *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen* foreslår regjeringen å samle i en egen lov de obligatoriske kommunale tjenestene som skal inngå i NAV-kontoret. Den nye loven viderefører bestemmelsene i gjeldende sosialtjenestelov som regulerer økonomiske ytelser og kvalifiseringsprogram, samt bestemmelser om midlertidig botilbud, individuell plan og opplysning, råd og veiledning. Regjeringen foreslår som en del av lovforslaget å utvide fylkesmannens tilsynsansvar til også å omfatte tilsyn med økonomisk stønad og kvalifiseringsprogram/kvalifiseringsstønad fra 1. januar 2010.

Mer informasjon

- Prop. 1 S (2009–2010) Arbeidsdepartementet
- *Handlingsplan mot fattigdom – status 2008 og styrket innsats 2009*. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2008–2009) Arbeidsdepartementet
- Prop. 13 L (2009–2010) Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

Stønad til enslig mor eller far

Arbeidsdepartementet

kap. 2620 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
3 720 966	3 797 300	4 091 200

Formålet med stønadsordningene er å gi personer med aleneomsorg for barn inntektssikring i en overgangsperiode og hjelp til selvhjelp, slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid.

Det kan blant annet ytes overgangsstønad, utdanningsstønad, stønad til barnetilsyn og tilskudd til flytting for å komme i arbeid. Stønad er inntektsprøvd og kan gis inntil 1,97 G. Fra 1. mai foreslås det å øke minsteutbetalingen fra 1,97 G til 2G. Overgangsstønad kan som hovedregel gis fra opptil to måneder før fødselen og fram til det yngste barnet fyller åtte år, men ikke i mer enn til sammen tre år. Når det yngste barnet er over tre år, stilles det krav om yrkesrettet aktivitet.

Mer informasjon

- www.nav.no

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

De store byene preges i større grad av fattigdomsproblemer og opphoping av levekårsulemp. Tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* omfatter 23 større bysamfunn (og 7 prioriterte bydeler i Oslo). Ordningen forvaltes av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Innenfor ordningen har det siden 2003 vært en særlig innsats rettet direkte mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer. Midlene benyttes til ferie- og fritidsaktiviteter rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer og til tiltak som bidrar til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning. Det gis også tilskudd til mer langsiktige og samordnende tiltak som motvirker marginalisering av barn og unge som berøres av fattigdomsproblemer. Tiltakene skal ta sikte på å utvikle arbeidsformer og metoder som bidrar til åpne og inkluderende sosiale arenaer for målgruppen. Satsingen videreføres i statsbudsjettet for 2010. Innsatsen må ses i sammenheng med arbeidet rettet mot fattigdom i barnevernet.

Mer informasjon

- *Handlingsplan mot fattigdom*. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2006–2007) Arbeidsdepartementet
- *Handlingsplan mot fattigdom – status 2008 og styrket innsats 2009*. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2008–2009) Arbeidsdepartementet
- Prop. 1 S (2009–2010) Arbeidsdepartementet
- *Tiltak for barn og unge i større bysamfunn (innsats mot fattigdom)*, Fafo-notat 2004:29
- *Fattigdom blant barn, unge og familier – et kunnskaps- og erfaringshefte*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- *Ungdoms levekår*, Statistisk sentralbyrå, statistiske analyser 2007/93
- *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper*. 2008, Statistisk sentralbyrå, Rapporter 2009/1
- *Barn i husholdninger med lav inntekt: Omfang, utvikling, årsaker*, Statistisk sentralbyrå, rapporter 2001/9
- *Barn i lavinntektsfamilier 1996–2004*, Statistisk sentralbyrå, rapporter 2007/33
- *Kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere barnefattigdom*, Fafo-notat 2009:21
- www.bufetat.no/fattigdomstiltak

Styrket rettstilling og tiltak for barn som pårørende

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn med foreldre som er psykisk syke, rusmiddelavhengige eller har alvorlig sykdom, trenger ofte hjelp fra helsetjenesten. Som et ledd i Handlingsplanen mot fattigdom i 2007 ble det bevilget 15 millioner kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Bevilgningen økte i 2008 med 5 millioner kroner til i alt 20 millioner kroner. Formålet er å gi tidligere hjelp til barna, styrke veiledning og kompetanseheving i tjenestene, gi langsiktig oppfølging av barna, øke forskningsaktiviteten, spre erfaringer og stimulere frivillige organisasjoner til tiltak. Det legges vekt på tiltak som kommer barna direkte til gode. Helse- og omsorgsdepartementet etablerte Nasjonalt kompetansenettverk for forebygging og behandling av problemer hos barn av psykisk syke og rusmiddelavhengige foreldre i 2007. Sørlandet sykehus HF leder nettverket som skal samle, systematisere og formidle kunnskap og spre kunnskap til tjenestene. Mandatet ble i 2009 utvidet til å

omfatte barn som pårørende generelt. Det er tildelt midler til forskning om behandlingsintervensjoner for å redusere skader hos fosteret av mors bruk av rusmidler under svangerskapet, utvikling av læringstilbud i helseforetakene for barn av psykisk syke og rusmiddelavhengige foreldre og kompetansehevende tiltak og tiltak i regi av frivillige organisasjoner og kommuner. Helse Nord-Trøndelag HF og Sykehuset Asker og Bærum HF har etablert flerårige forsøk med lavterskeltilbud for langsiktig oppfølging av gravide mødre/foreldre med rus og/eller psykiske problemer og barnet fra fødsel til skolealder. Målet er å unngå skader hos barnet og bidra til en god helseutvikling i familien.

For å få mer sikker kunnskap om gode kartleggingsverktøy og metoder for denne gruppen er det gitt midler til Nasjonalt kompetansenettverket for sped- og småbarns psykiske helse. Se under «nettverk» på nettsidene til R-BUP Øst Sør (nedenfor) for mer informasjon. Helsedirektoratet har i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet publisert en oversikt på Helsebibliotekets nettsider over screenings- og utredningsverktøy til bruk overfor barn og unge i risiko.

Helsedirektoratet er tildelt midler til kompetansehevende tiltak og har fordelt 5 millioner kroner til tiltak i regi av frivillige organisasjoner og kommuner.

Mer informasjon

- www.barnsbeste.no
- www.bufetat.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.pag-stiftelsen.no (for barn av foreldre med rusproblemer)
- www.morild.org (for barn som har foreldre med psykiske problemer)
- www.rbup.no

Individuelle planer for barn med behov for langvarige helse- og sosialtjenester

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn som har behov for koordinerte helse- og sosialtjenester over lang tid, og alle barn innen det psykiske helsevernet, har rett til å få utarbeidet en individuell plan. En individuell plan skal være en helhetlig plan for å sikre brukermedvirkning og

at de ulike tjenestene samordnes. Både kommunen og spesialisthelsetjenesten har plikt til å sørge for at individuell plan utarbeides. Som et hjelpemiddel i arbeidet med individuell planlegging er det utarbeidet en veileder.

Forskrift om habilitering og rehabilitering slår fast at kommunen skal ha generell oversikt over behov for habilitering i kommunen. Funksjonshemmede barn og kronisk syke barn trenger ofte et bredt og langsiktig habiliteringstilbud.

Mer informasjon

- *Habilitering av barn*, strategiplan I 1098
- Forskrift om individuell plan og forskrift om habilitering og rehabilitering (www.lovdata.no)
- Veileder til individuell plan, IS-1253 (www.helsedirektoratet.no)
- *Habilitering av barn og unge*, handlingsplan IS-1692 (www.helsedirektoratet.no)

MINDREÅRIGE ASYLSØKERE OG FLYKTNINGBARN

Barn og ungdom i asylmottak

Justis- og politidepartementet

Ved utgangen av oktober 2009 var det totalt 5 557 barn i statlige asylmottak. Mottakene skal være tilrettelagt etter barnas behov og livssituasjon. Barn som kommer alene får en annen type oppfølging enn barn som kommer sammen med foresatte. Alle barn fra to år og til grunnskolealder som bor i mottak får et tilbud i ordinære barnehager eller i barnebase på mottaket. Dette skal gi alle barn under skolepliktig alder et daglig aktivitetstilbud.

Barn i skolepliktig alder har rett og plikt til grunnskoleundervisning når de skal være i Norge i tre måneder eller lenger. Det er ikke boplikt i mottak for asylsøkere. Dette stiller særlige krav til statlige og kommunale myndigheter i form av skole- og aktivitetstilbud.

Beboere i mottak har generelt svak økonomi. Dette medfører at barn som bor i asylmottak ofte ikke får muligheten til å delta i aktiviteter utenfor mottaket. En rekke tiltak ble satt i gang og gjennomført i 2009 for å ivareta barn og unge i mottak, bl.a. utbetaling av midler til ulike sports-, fritids og kulturaktiviteter for barn i mottak.

Utlendingsdirektoratet arbeider med ordninger for foreldreveiledning, samtalegrupper for barn, bedre informasjonsarbeid for barn og unge (inklusive en DVD), opplæringsopplegg for ansatte med barnefaglig kompetanse.

Mer informasjon

- www.udi.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 22:

FLYKTNINGBARN

Barn som søker flyktningstatus eller som anses som flyktninger, skal få behørig beskyttelse og humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre.

Enslige mindreårige asylsøkere 15–18 år

Justis- og politidepartementet

Enslige mindreårige asylsøkere er en fellesbetegnelse på asylsøkere under 18 år som kommer til landet uten foreldre eller andre med foreldreansvar. Dette inkluderer asylsøkende barn som kommer til landet i følge med andre voksne som kan være eldre søsken, tante, onkel eller lignende. Ved utgangen av september 2009 var det registrert 1 868 asylsøknader fra personer som oppga å være enslige mindreårige ved ankomst. Omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år ligger hos det statlige barnevernet, og er hjemlet i barnevernloven. Omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år ligger fortsatt hos utlendingsforvaltningen. Regjeringen anser at ressursituasjonen i barnevernet tilsier at det ikke blir mulig å overføre omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 til barnevernet i kommende fireårsperiode.

Regjeringen ønsker å gi enslige mindreårige asylsøkere et tilbud som ivaretar deres spesielle behov. Som en følge av den betydelige økningen i antall og andel enslige mindreårige asylsøkere over 15 år i mottak, foreslår Regjeringen å øke bevilgningen knyttet til denne gruppen i 2010 med om lag 400 millioner kroner. Regjeringen vil samtidig vurdere tiltak for i større grad å målrette mottakstilbudet til denne gruppen.

Fra 1. juli 2009 ble det innført et eget kommunalt tilskudd for avlønning av verger for enslige mindreårige asylsøkere mens de er i transittfasen. Det dekker også overformynderienes arbeid med å oppnevne og følge opp vergene.

Mer informasjon

- www.udi.no

Barnevernets omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
kap 856 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
184 614	384 150	580 500

Det har kommet langt flere enslige mindreårige enn prognosene tilsa da omsorgsreformen ble iverksatt i juli 2008. Før barnevernet overtok omsorgen for de under 15 år, ble en prognose på 30 barn årlig lagt til grunn. Anslagene fra Utlendingsdirektoratet for 2010 tilsier 2 800 ankomster enslige mindreårige asylsøkere, og av disse er 320 under 15 år. De høye ankomsttallene byr på en rekke utfordringer. Det er nødvendig å kjøpe plasser i private, ideelle og kommersielle tiltak. Bosettingsarbeidet blir også forsinket pga av de høye ankomsttallene, og barn med positivt vedtak blir sittende i omsorgssentre i påvente av kommuneplass. Pr. oktober 2009 var det 122 barn under 15 år som ventet på bosettingskommune. Dagens situasjon tilsier ikke at omsorgsreformen kan utvides i den neste fireårsperioden.

Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger og statsrefusjon av kommunenes utgifter til barneverntiltak

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 854, post 64 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
92 036	142 863	185 752

kap. 854, post 65 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
225 968	268 910	372 762

Målet med de to økonomiske ordningene er å bidra til at enslige mindreårige kan bosettes så raskt som mulig i gode og individuelt tilpassede bo- og omsorgstilbud.

Bevilgningen under post 64 skal dekke det særskilte tilskuddet som utbetales til kommuner som bosetter enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet utbetaler tilskuddet etter fullmakt fra departementet. Post 65 omfatter bevilgningen statsrefusjon for kommunenes utgifter til barneverntiltak. Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for å administrere refusjonsordningen.

Andre grupper barn som omfattes av de to økonomiske ordningene er:

- Barn som blir etterlatt i Norge av sine foreldre etter endelig avslag på søknad om asyl
- Barn som kommer til Norge som turister og hvor foreldrene reiser fra Norge uten å ta med seg barna
- Barn av enslig forelder som søker asyl, dersom forelder dør i Norge før asylsøknaden er avklart
- Barn som kan være ofre for menneskehandel
- Barn som har fått oppholdstillatelse, men hvor foreldrene ikke har fått oppholdstillatelse

Det vil i 2010 også bli utarbeidet en veileder til kommunene om bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger.

Mer informasjon

- www.imdi.no
- www.bufetat.no

6.3 ARBEID MOT VOLD, OVERGREP OG UTNYTTING AV BARN OG UNGE

Å arbeide mot vold og overgrep har vært og er et prioritert område for regjeringen. Vi må forebygge overgrep, og samtidig sørge for bedre hjelp til de som blir ofre for vold og overgrep. Barn og unge er særlig sårbare, og vi vet at også det å være vitne til vold mot en omsorgsperson kan være svært skadelig for et barn. Noe av det viktigste vi gjør for barna er å etablere barnehus som et landsdekkende tilbud. Der kan barn og unge som utsettes for vold og overgrep eller er vitne til slik vold få all hjelpen de trenger under ett tak. Internettrelaterte overgrep er en stor utfordring, og det kan være vanskelig å finne både offer og overgriper. Derfor jobber vi blant annet for å styrke samarbeidet med politi i andre land, siden internett ikke kjenner landegrenser.

HANDLINGSPLANEN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER

Justis- og politidepartementet

Vold mot kvinner og barn i nære relasjoner er svært alvorlig kriminalitet, og er et stort og omfattende samfunnsproblem. I regjeringens politiske plattform for perioden 2009–2013 (Soria Moria II) fastholder regjeringen at den vil fortsette og forbedre innsatsen mot vold mot kvinner og barn og «sørge for en bedre koordinering av hjelpeapparatet slik at mennesker som blir berørt av alvorlig kriminalitet lettere kan få den hjelpen de trenger.» Videre fremgår det at «arbeidet med å beskytte barn skal gis høy prioritet, dette gjelder også når barn er vitner til vold og overgrep».

Justis- og politidepartementet utarbeidet i 2007 i samarbeid med berørte departement en handlingsplan for å bekjempe vold i nære relasjoner. Den gjelder for perioden 2008 til 2011.

Mer informasjon

- *Vendepunkt, mot vold i nære relasjoner (2008–2011), handlingsplan G–0398*

ARBEID MOT VOLD, SEKSUELLE OVERGREP OG UTNYTTING AV BARN OG UNGE

Voldsutsatte barn

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Å bedre livssituasjonen til og oppfølgingen av barn og ungdom som utsettes for vold, overgrep og utnyttning, inklusive barn som er vitner til vold i nære relasjoner er et viktig mål for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

I 2010 skal det avholdes regionale konferanser for barnevernet om erfaringer fra prosjektet *Barn som lever med vold i familien*. Dette var et samarbeidsprosjekt mellom Alternativ til Vold i Oslo og Telemark og Senter for Krisepsykologi i Bergen, i perioden 2004–2009. Det er utarbeidet flere publikasjoner fra prosjektet.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 34:

SEKSUELL UTNYTTING

Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.

Det er etablert fem regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Fire av sentrene er administrativt lagt under de regionale helseforetakene, og ett under Barne-, ungdoms- og familieetaten, region sør. Sentrene har blant annet fått som oppgave å veilede hjelpeapparatet direkte og å etablere nettverk mellom relevante samarbeidsparter innenfor hver region.

Mer informasjon

- www.bufdir.no
- www.nkvts.no (har lenker til de fem regionale ressursentrene)

Krisesentre og støttesentre mot incest

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og politidepartementet

I løpet av et år bor rundt 1400 barn på et av landets 51 krisesentre. Over halvparten av disse barna er under skolealder. Gjennom *lov om kommunale krisesentertilbud* (Krisesenterlova), som trår i kraft 1. januar 2010, blir krisesentertilbudet for barn styrket. I loven presiseres det at barn er egne brukere av krisesentertilbudet. Loven skal sikre barn, kvinner og menn som er ofre for vold eller trusler om vold i nære relasjoner, et godt og helhetlig krisesentertilbud over hele landet.

Landets 20 støttesentre mot incest og seksuelle overgrep gir råd, støtte og veiledning til personer som tidligere har vært utsatt for incest eller seksuelle overgrep og pårørende til utsatte barn. Sentrene tilbyr blant annet deltakelse i selvhjelpsgrupper og er et viktig supplement til det offentlige hjelpeapparatet. Sentrene er lavterskeltilbud uten krav til henvisning.

Mer informasjon

- www.krisesenter.com
- www.norskkrisesenterforbund.no
- *Retningslinjer for statstilskudd til incestsentre*, rundskriv Q-22/2007
- www.bufdir.no

Etablering av barnehus

Justis- og politidepartementet

Arbeidet med å beskytte barn har høy prioritet. Regjeringen vil sørge for en bedre koordinering av hjelpen til barn som utsettes for overgrep, mishandling og vold, samt er vitne til vold i nære relasjoner. Derfor besluttet regjeringen at tilbud om barnehus skulle gis i hver helseregion. Barnehuset er et nytt tilbud som skal gi helhetlig hjelp, omsorg og behandling til barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep og overgrep som nevnt ovenfor. Huset skal være utstyrt for gjennomføring av dommeravhør og medisinske undersøkelser av barna som har vært utsatte for overgrep, vold eller mishandling, samt rom for samtale/terapi. Barnehuset skal bli et senter for å styrke kompetansen til dem som arbeider med barn og bedre samarbeidet mellom etater i forbindelse med overgrepssaker, samt gi råd og veiledning til foreldre og andre pårørende.

De to første barnehusene ble opprettet i 2007 i Bergen og på Hamar. Etter dette har regjeringen åpnet nye barnehus i Kristiansand, Trondheim, Tromsø og Oslo. I 2010 blir det også åpnet barnehus i Stavanger.

Mer informasjon

- www.politi.no

Bedre beskyttelse av barn som bruker Internett

Justis- og politidepartementet

Justis- og politidepartementet har på det nordiske politisjefmøtet tatt initiativ til å styrke vernet av barn og unge med sikte på å hindre at de utsettes for internettrelaterte overgrep. Det skal opprettes en felles nordisk distribusjonsserver for teknisk informasjon om overgrepssaker for å styrke arbeidet med identifisering av ofre for overgrep og avdekking av overgripere. Spaning på nettet skal utvikles. På nordisk plan skal det etableres tekniske løsninger og ordninger som gjør det mulig for brukerne å gi tips om overgrep mot barn direkte fra internett (*Rød knapp*).

Politipatruljering på nett: Satsingen for å forebygge internettrelaterte overgrep mot barn blir videreført også i 2010. Nettet skal ikke være noe «lovløst» område. Som et ledd i dette arbeidet skal politiet «patruljere» på nettet (også kalt

«politistasjon på nett») og kartlegge og følge opp lovbrudd som relaterer seg til seksuelle overgrep. Internettbrukere skal også kunne rapportere direkte til politiet ved bruk av en lett identifiserbar knapp på nettsiden (*Rød knapp*).

Interpols billedatabase over misbrukte barn: Regjeringen har styrket Interpols arbeid for å forebygge og bekjempe seksuelle overgrep mot barn, samt bidra til å identifisere barn som har vært utsatt for slike overgrep, med sikte på at de kan få hjelp. Databasen inneholder mer enn 500 000 bilder av nær 20 000 ofre. På den måten kan politiet enklere arbeide parallelt med å avsløre overgrepere, samtidig som man kan identifisere ofre for overgrep og hindre distribusjon av bilder og videoer.

Tipslinje ved Kripos: Kripos har en tipslinje der det kan gis opplysninger om seksuelle overgrep og bilder som viser slike overgrep mot barn. Kripos behandler tips og vurderer om de strider mot bestemmelsene i straffeloven. Det er i samarbeid med bransjen innført ordning med *Rød knapp* slik at barn og unge som kommer inn på nettsteder med antatt ulovlig materiale med et enkelt tastetrykk kan sende melding til politiet.

Mer informasjon

- www.politi.no
- www.tips.kripos.no (tipstelefon: 09989)

TVANGSEKTESKAP OG KJØNNSSLEMLESTELSE

Innsats mot tvangsekteskap

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Handlingsplanen mot tvangsekteskap (2008–2011) inneholder 40 tiltak mot tvangsekteskap. Tiltakene rettes både inn mot forebygging og beskyttelse av de som utsettes for slike overgrep. Regjeringen vil videreføre bruken av over 70 millioner kroner til tiltak mot tvangsekteskap i 2010.

Det er blant annet etablert en ordning med 30 minoritetsrådgivere som arbeider forebyggende mot tvangsekteskap i videregående skole og 6 integreringsrådgivere som arbeider forebyggende mot tvangsekteskap ved utenriksstasjoner i områder som har betydelig utvandring til Norge, og hvor tvangsekteskap forekommer. Minoritets- og integreringsrådgiverne er ansatt i Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Kompetanseteamet mot tvangsekteskap videreføres også som rådgivningsinstans for førstelinjetjenesten. IMDi har det administrative og koordinerende ansvaret for teamet. Tiltakene er en del av *Handlingsplan mot tvangsekteskap* (2008–2011).

Frivillige organisasjoner har lenge vært viktige i kampen mot tvangsekteskap. Fra 2008 er det opprettet et nytt tilskudd for å mobilisere frivillig sektor og trekke veksler på deres erfaringer, jf omtale på side 57 om støtte til innvanderorganisasjoner og frivillig virksomhet.

Det statlige barnevernet skal i handlingsplanen etablere et tilpasset boligtilbud for unge under 18 år i hver region. Dette arbeidet skal bli fullført innen 2011. I perioden for handlingsplanen skal det etableres trygghetsklarte og kvalitetssikrede fosterhjem som skal prioritere unge som blir utsatt for vold og tvangsekteskap. Det statlige barnevernet skal også opprette forsterkede fosterhjem i hver av de fem regionene for denne gruppen innen 2011.

Mer informasjon

- www.tvangsekteskap.no
- www.imdi.no
- www.bufetat.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 35:

BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG

Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.

Innsats mot kjønnslemlestelse

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kjønnslemlestelse av jenter er et alvorlig overgrep mot barn som strider mot grunnleggende menneskerettigheter som ikke-diskriminering, retten til privatliv og retten til helse. Intensjonen med Lov mot kjønnslemlestelse av kvinner er å gi en klar markering av norske myndigheters avstandtagen til kjønnslemlestelse av kvinner og jenter. I 2004 kom et tillegg i loven som gir navngitte yrkesgrupper plikt til å avverge en kjønnslemlestelse.

Regjeringen lanserte 5. februar 2008 en ny handlingsplan mot kjønnslemlestelse. Den nye handlingsplanen gjelder for perioden 2008–2011, og det ble i statsbudsjettet for 2008 satt av 18 millioner kroner til gjennomføring av planen. Dette er videreført i statsbudsjettene for 2009 og 2010. Hovedformålet med handlingsplanen er å forhindre at unge jenter blir kjønnslemlestet.

Mer informasjon

- *Handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008–2011*, Q-1138

TILTAK MOT MENNESKEHANDEL

Justis- og politidepartementet

Regjeringens mål er å bekjempe alle former for menneskehandel. Barn som er ofre for menneskehandel har særskilte behov for beskyttelse og bistand, og de skal sikres tilrettelagt oppfølging. I regjeringens handlingsplan *Stopp menneskehandelen* (2006–2009), er det lagt særlig vekt på innsats rettet mot barn:

- Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) utformer en håndbok for tverretattlig samarbeid.
- Regjeringen viderefører regionale opplæringstilbud for barnevern og andre hjelpetjenester om barn som er utsatt for menneskehandel.
- Det er utarbeidet en egen indikatorliste som skal hjelpe det offentlige og frivillige tjenesteapparat med å identifisere barn som er ofre.
- Regjeringen vil styrke Norges innsats internasjonalt mot handel med barn. Utenriksdepartementets prosjektportefølje på menneskehandel omfatter en rekke tiltak mot handel med barn.

- Enslige mindreårige asylsøkere står i fare for å bli utsatt for menneskehandel. Regjeringen vil forebygge og oppklare forsvinninger av mindreårige fra mottak og styrke informasjonen om deres rettigheter og krav på beskyttelse.

Barne- og likestillingsdepartementet sendte i 2009 ut på høring et forslag til en ny bestemmelse i barnevernloven med høringsfrist 30. oktober 2009. Bestemmelsen åpner for midlertidig plassering av barn uten samtykke på institusjon i tilfeller der det er fare for at barnet utnyttes til menneskehandel. Formålet med høringsforslaget er og å gi beskyttelse og omsorg til barn som kan være utsatt for menneskehandel.

Tiltak for å forebygge handel med barn i opprinnelsesland, se kapittel 8.

6.4 STYRKING AV PSYKISK HELSEARBEID

Opptappingsplanen for psykisk helse 1998–2008 hadde som formål å utvikle en kvalitativ og kvantitativ bedre tjeneste for mennesker med psykiske lidelser. Planen ble avsluttet i 2008, men regjeringen har i sitt budsjett for 2010 lagt opp til en videreføring av satsingen på psykisk helsearbeid i kommunene. Ett av målene i opptappingsplanen for psykisk helse var å styrke psykisk helsevern for barn og unge. En målsetting var at spesialisthelsetjenesten (psykisk helsevern) skulle gi et tilbud til 5 prosent av barn og unge innen utgangen av 2008. I 2008 var dekningsgraden på 4,8 prosent på landsbasis.

Hjelp til barn og unge med psykiske lidelser skal primært gis fra poliklinikker og gjennom ambulant virksomhet. Hjelpen kan bestå av utredning, behandling og tilrettelegging av støttetiltak i barnets eget miljø. Samarbeid med viktige aktører i barnets eller den unges liv vil alltid være viktig.

KOMMUNALE TJENESTER

Helse- og omsorgsdepartementet

Opptappingsplanen for psykisk helse forutsatte en omfattende utbygging, kapasitetsøkning og effektivisering av spesialisthelsetjenesten, psykisk helsevern. For barn og unge innebærer dette en helhetlig tenkning og et bredt spekter av tiltak på tvers av sektorgrenser og forvaltningsnivåer. Målet med tjenestetilbudet er å fremme uavhengighet, selvstendighet og evne til å mestre eget liv. En rapport fra Sintef Helse (2008) viser at andel barn og unge med psykiske vansker som mottar tiltak fra helsestasjonstjenesten har økt i løpet av planperioden. I tillegg omfatter årlig rapportering fra kommunene lavterskeltilbud som familiens hus, barne- og familieteam mv, og at det er større bredde i de tiltakene som tilbys. Det er også økt grad av tverrfaglig samarbeid om barn og unge i målgruppen. De øremerkede midlene til drift av kommunenes psykiske helsearbeid ble fra 2009 innlemmet i kommunenes rammetilskudd. Regjeringen har i sitt budsjett for 2010 lagt opp til en videreføring av satsingen på psykisk helsearbeid i kommunene. I tillegg vil en rekke tjenestutviklingstiltak i kommunal sektor fortsatt følges opp gjennom statlige stimuleringsstilskudd.

Fylkesmennenes rådgivere innen kommunalt psykisk helsearbeid vil videreføre sitt arbeid med å følge opp sektoren også i 2010. Et av satsingsområdene vil være å iverksette en ny strategi for arbeid med barn og unges psykiske helse i kommunene. Tjenestetilbudet i kommunene skal følges opp

gjennom kvalitetsindikatorer for å følge utviklingen i tjenester og tilbud også etter at perioden med rapportering for bruk av øremerkede midler er avsluttet.

Ordningen med lønnstilskudd til kommunene for å stimulere høyskoleutdannet personell til å ta tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid har vært en viktig og vellykket satsing. For å bidra til at flest mulig høyskoler tilbyr denne utdanningen er bevilgningen for 2010 styrket. Utdanningen tilbys nå ved 14 høyskoler spredt rundt i landet. Økt rekruttering av psykologer til kommunene er et viktig tiltak som vil bidra til en generell styrking av de kommunale tjenestene. Det ble satt av 20 millioner kroner til dette formålet i 2009, og er i statsbudsjettet for 2010 foreslått ytterligere styrket.

Opptappingsplanen hadde målsetting om en vekst på 1060 nye årsverk innen psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene. Anslag basert på kommunenes planer og rapportering for virksomheten viser at det ved utgangen av 2009 var forventet en økning på om lag 400 årsverk utover måltallet på 1060 for barn og unge totalt. Veileder for psykisk helsearbeid i kommunene for barn og unge utgitt i 2007 skal bidra til fortsatt utvikling av det kommunale tilbudet etter at de øremerkede midlene bortfaller fra 2009.

TILTAK FOR KOMPETANSEHEVING OM PSYKISK HELSE

Helse- og omsorgsdepartementet

Det bevilges mye midler til kompetansehevende tiltak, herunder etter-, videre- og spesialistutdanning. Det er igangsatt tiltak for økt kompetanse om barn og unge med psykiske lidelser, spesielt gjennom opprettelsen av regionsentre for barn og unges psykiske helse (RBUP) i alle helseregionene. Hovedoppgaver for regionsentrene er forskning, utviklingsarbeid, veiledning og undervisning. Samarbeid med barnevernets utviklingssentre (BUS) samt andre kompetansemiljøer som arbeider med barn vektlegges. Regionsentrene tilbyr et bredt spekter av etter- og videreutdanninger og antall utdannede kandidater har økt betydelig de siste årene. Regionsentrene tilbyr etter- og videreutdanningstiltak for både kommunale tjenesteområder og spesialisthelsetjenester.

Sentrene er rettet mot både kommunale tjenesteområder og spesialisthelsetjenesten, og står for en betydelig forskning og utdanningskapasitet som er av stor betydning for utviklingen av det psykiske helsetilbudet for barn og unge. I 2008 ble det gjennomført en evaluering av hvordan regionsentrene har innrettet sin virksomhet for å øke fokuset på forebygging og kommunale tjenester. Resultatet av evalueringen viser at Regionsentrene for barn og unges psykiske helse (RBUP) må prioritere arbeidet med kompetanseoverføring i det helsefremmende og forebyggende arbeidet i kommunen.

Flere av landets høyskoler har en tverrfaglig videreutdanning i psykososialt arbeid med barn og unge. Målet for utdanningen

er å bygge opp kompetanse hos de som skal jobbe med forebygging av psykiske lidelser hos barn og unge, lavterskel behandling og med rehabilitering av barn og unge som har eller har hatt en psykisk lidelse.

Mer informasjon

- www.rbup.no

Psykisk helsevern for barn og unge – veileder for poliklinikker

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet har utarbeidet en veileder for poliklinikker i psykisk helsevern for barn og unge. I veilederen klargjøres muligheten til å beholde behandler i psykisk helsevern for barn og unge også etter fylte 18 år, jf dokument nr. 8:42 (2007–2008) der Stortinget vedtok følgende, (Innst.S.nr.218 (2007–2008): «Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at unge med tilbud innenfor barne- og ungdomspsykiatrien, også etter fylte 18 år, kan beholde sin behandler i de tilfeller der det er etablert et tillitsforhold, og de unge selv ønsker det. Dette tilbudet bør kunne gis inntil fylte 23 år». Helse- og omsorgsdepartementet arbeider med å finne praktiske løsninger for hvordan dette best kan håndteres.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

INNSATS MOT SELVMORD

Helse- og omsorgsdepartementet

Satsingsområder og strategiske mål for det selvmordsforebyggende arbeidet for perioden 2007–2010 er forebygging, forbedring av behandlingstilbudet, bedre oppfølging av etterlatte ved selvmord, kompetansetilførsel og nødvendig kunnskaps- og statistikkutvikling. De regionale ressursentre for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging er viktige aktører i forhold til forebygging av selvmord og kompetanseutvikling i hjelpeapparatet. Helsedirektoratet vil ha det

overordnede ansvaret for gjennomføring av tiltak. Andre samarbeidspartener er blant annet Nasjonalt folkehelseinstitutt og Nasjonalt senter for selvmordsforebygging ved Universitetet i Oslo.

Mer informasjon

- www.selvmondsforebygging.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.fhi.no

6.5 BARN OG UNGDOM MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

I mai 2005 ble det lagt frem en strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Målet med planen er å gi en oversikt over strategier og tiltak som skal bedre barnas og familienes totale situasjon. Bedre koordinering av tjenester er et sentralt mål i planen. Planen skal gjennomgås på nytt, og det skal fokuseres på å legge til rette for avlastning og bistand til familier med barn med store funksjonsnedsettelse.

UNIVERSELL UTFORMING OG ØKT TILGJENGELIGHET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Norge universelt utformet 2025 – regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009–2013 trådte i kraft i 2009. Handlingsplanen skal støtte gjennomføring av nytt lovverk på området og stimulere til nytenkning i utforming av produkter, tjenester, byggverk og uteområder slik at alle, uten hensyn til funksjonsevne kan benytte dem på en likestilt måte. Prioriterte innsatsområder er uteområder/planlegging, bygninger, transport og IKT. Ulike forvaltningsnivå, organisasjoner, offentlige og private instanser er målgruppe for den nye planen. Tiltak i handlingsplanen er blant annet rettet mot å bedre barn og unges muligheter innenfor utdanning og i dagliglivet. Totalt ble det i 2009 bevilget 18,5 millioner kroner til stimulerings tiltak. Tilsvarende tall for 2010 er 20,5 millioner kroner.

Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009–2013 bygger på erfaringer fra regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet gjennom universell utforming som Miljøverndepartementet koordinerte i perioden 2004–2008. Enkelte av tiltakene i den tidligere planen videreføres i den nye.

Mer informasjon

- *Norge universelt utformet 2025 – regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet (2009–2013)* Q-1159
- www.lto.no
- www.ungefunksjonshemmede.no

Tiltak for å bedre situasjonen for familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Det er etablert lærings- og mestringssentre ved en rekke sykehus. Ved flere av sentrene er det etablert tilbud til familier som har barn med nedsatt funksjonsevne. Gjennom TaKT-

programmet har alle kommuner fått kurs- og opplæringstilbud for å forbedre de kommunale tjenestene til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

Det er nå igangsatt et nytt pilotprosjekt kalt *Familieveiviser*. Her skal det utvikles modeller som sikrer at barna og deres familier får individuelt tilpasset, koordinert og helhetlig

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 23:

FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilit, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

tjenestetilbud. Helse- og omsorgsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har i 2009 bevilget til sammen 7,5 millioner kroner til pilotprosjektet. Prosjektet videreføres i 2010.

Mer informasjon

- www.mestring.no
- www.helsedir.no/takt
- www.familienettet.no

Opplæring i tegnspråk for foreldre og sterkt tunghørte barn

Arbeidsdepartementet

Barns rettigheter til opplæring i tegnspråk er nedfelt i opplæringsloven (lov 1998–07–12 nr 61: Lov om grunnskolen og den vidaregående opplæringa).

Opplæringsprogrammet *Se mitt språk!* er et 40-ukers modulbasert tegnspråkopplæringsprogram for foresatte som har barn med hørselshemming. Opplæringen gis fra barnet er 0–16 år. Målet for undervisningen er at de foresatte skal;

- lære å kommunisere mest mulig uanstrengt og flytende med sine barn
- få innsikt i og forståelse for sitt barns tospråklighet
- få innsikt i døves kultur og historie
- få kunnskap om de rettigheter barnet med hørselshemming og familien har i forhold til det offentlige hjelpeapparatet og skolesystemet

I forbindelse med foreldrenes tegnspråkopplæring gis et pedagogisk tilbud ved senteret for det hørselshemmede barnet og søsken. Tilbudet gjelder barn fra 0–6 år. Tegnspråkopplæring for foresatte er gratis. Senteret tilbyr også gratis kost og losji for deltakere som har lang reisevei.

Mer informasjon

- www.statped.no

Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom

Arbeidsdepartementet

kap. 2650, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
442 572	450 000	570 000

Arbeidstakere som må være hjemme fra arbeidet på grunn av omsorg for sykt barn har rett til omsorgspenger i opptil 10 dager i året. Omsorgspenger ytes til og med det året barnet fyller 12 år og beregnes som sykepenge. Hvis man har mer enn to barn, ytes omsorgspenger i opptil 15 dager per år. Dersom barnet er kronisk sykt eller funksjonshemmet, gjelder retten til omsorgspenger til og med det året barnet fyller 18 år og utvides med 10 dager for hvert barn hvor dette medfører markert høyere risiko for fravær. Enslige forsørgere har rett til dobbelt antall dager.

Yrkesaktive foreldre med omsorg for barn under 18 år som har en livstruende eller annen svært alvorlig sykdom eller skade kan motta pleiepenger. Pleiepenger kan også ytes når barnet er innlagt eller har vært innlagt i helseinstitusjon. Bortsett fra i startfasen av sykdommen eller i ustabile perioder, ytes ikke pleiepenger ved varig sykdom hos barnet. Da forutsettes pleiebehovet ivaretatt ved tilpassede tjenester fra kommunen, som eventuelt vil kunne yte omsorgslønn til foreldrene. Ved pleie av barn med svært alvorlig fremadskridende sykdom kan foreldrene ha en kontinuerlig rett til pleiepenger fram til barnet fyller 18 år.

Mer informasjon

- www.nav.no

Tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Bevilgningen for 2010 på 9,2 millioner kroner tas over kap. 0847, post 70, og går til sommerleire for barn med særskilt store hjelpebehov som arrangeres av funksjonshemmedes organisasjoner. 4,6 millioner rettes mot leire og idretts- og kulturarrangementer i regi av andre frivillige organisasjoner.

GRUNN- OG HJELPESTØNAD, HJELPEMIDLER

Arbeidsdepartementet

Grunnstønad:

kap. 2661, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
1 583 339	1 640 000	1 690 000

Arbeidsdepartementet

Hjelpstønad:

kap. 2661, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
1 659 681	1 720 000	1 760 000

Grunnstønad kan gis til ekstraavgifter til blant annet drift av tekniske hjelpemidler, transport, hold av førerhund og fordyret kosthold ved diett. Hjelpstønad gis kun når det foreligger et privat pleieforhold. Forhøyet hjelpstønad kan gis til barn under 18 år som har vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp enn det som dekkes av ordinær hjelpstønad.

Mer informasjon

- www.nav.no

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

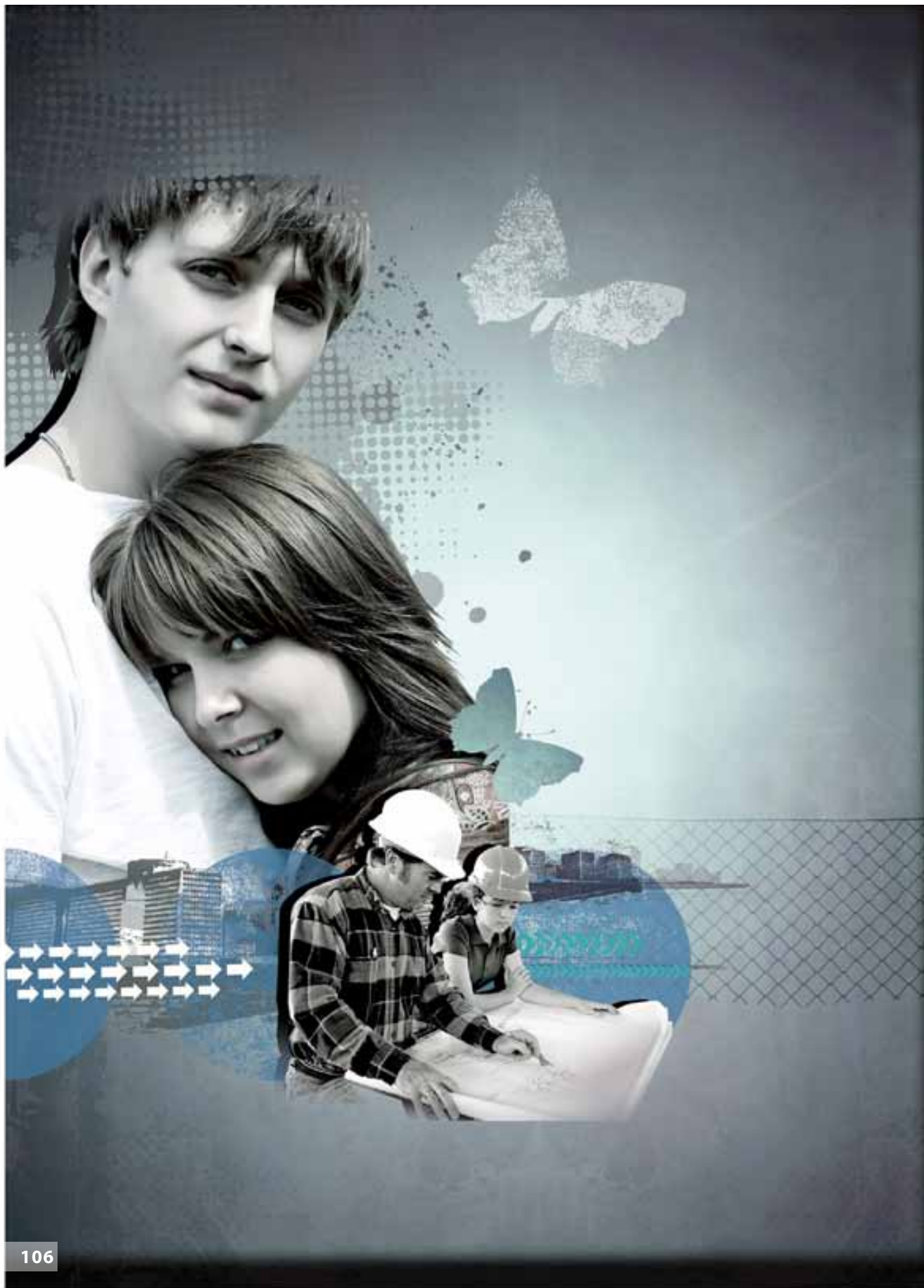
Arbeidsdepartementet

Personer som på grunn av sykdom, skade, eller lyte har vesentlig og varig innskrenket alminnelig funksjonsevne, kan ha rett til stønad. Til personer under 26 år kan det ytes stønad

til hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering for å opprettholde eller bedre funksjonsevnen. Slik stønad kan også ytes til spesial- eller ekstraavgifter i forbindelse med lek eller sportsaktiviteter.

Arbeids- og velferdsetaten har tre landsdekkende kompetansesentre på hjelpemiddelområdene IKT og bil. Disse gir blant annet støtte til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Enhetene gir veiledning til familier og hjelpeapparatet der barnet har kommunikasjons- og bevegelsesvansker på grunn av hjerneskade eller kombinerte syns- og hørselshemminger. Det gis også prosjektmidler for å stimulere til sterkere tverretatlige nettverk innen IKT-hjelpemidler generelt, og støtte til hjelpemiddelsentralene i kompliserte bilsaker. Enhetene driver kompetanseutvikling og informasjonsspredning på de respektive fagområdene.

Barn og unges deltakelse på ulike arenaer er viktig for oppvekst, lek og læring. Det gjelder ikke minst for barn med funksjonsnedsettelse som kan ha behov for hjelpemidler og tilrettelegging for å finne seg til rette både hjemme, i barnehage, skole og fritid. Regjeringen har nedsatt et offentlig utvalg som gjennomgår regelverk, finansiering og organisering av hjelpemiddelområdet, herunder om det er hensiktsmessig å opprettholde dagens skille mellom hjelpemidler i skole og arbeid og hjelpemidler til bruk i hjem, dagligliv og fritid. Utvalgets arbeid skal være ferdig 30. april.

Kapittel 7

ETABLERING, BOLIG OG ARBEID

Etableringsfasen er viktig for hvordan ungdom klarer seg senere i livet, både på bolig- og arbeidsmarkedet. De fleste ungdommer greier disse overgangene godt, men det er nødvendig at samfunnet tilrettelegger støtte, oppfølging og hjelp til de som har behov for det.

Regjeringen prioriterer vanskeligstilte unge innenfor Husbankens låne- og tilskuddsordninger. Startlånet er i denne forbindelse et godt virkemiddel, for blant annet unge i etableringsfasen, til å skaffe seg sin egen bolig og har prioritet innenfor lånerammen til Husbanken i 2010.

Regjeringens visjon er at alle skal delta i arbeidslivet etter evne. Regjeringen prioriterer arbeidsledig ungdom gjennom videreføring av *ungdomsgarantien* for ungdom under 20 år, og gjennom *oppfølgingsgarantien* for arbeidssøkere i alderen 20–24 år. Hovedfokuset i oppfølgingsgarantien er aktiv jobbsøking, egenaktivitet og motivasjon. I tillegg innførte regjeringen fra 2009 en *tiltaksgaranti* som skal sikre tilbud om arbeidsmarkedstiltak for den samme aldersgruppen.

Gjennom satsing på ungdom og entreprenørskap ønsker regjeringen at ungdom selv skal kunne skape sin egen arbeidsplass der de bor, i tilknytning til lokalt næringsmiljø. En viktig del av satsingen på unge etablerere er entreprenørskap i utdanningen.

ENTREPRENØRSKAP OG ETABLERING

Ungt Entreprenørskap

Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Nærings- og handelsdepartementet

Bevilgningen til Ungt Entreprenørskap (UE) skal bidra til stimulering og utvikling av entreprenørskap i opplæring og undervisning. Dette er sentralt for å nå regjeringens mål om at folk skal ha reell frihet til å bo hvor de vil og at vi skal ta hele landet i bruk for å styrke verdiskapingen. Aktivitetene som UE tilbyr skal bidra til å stimulere til entreprenørskap ved utvikling av personlige egenskaper og holdninger, samt bidra til ferdigheter og kunnskap om hvordan en bedrift kan etableres. Stiftelsen arbeider for at alle elever og studenter på alle utdanningsnivå skal få et tilbud om entreprenørskapsopplæring og for økt kontakt mellom utdanningsinstitusjoner og lokalt næringsliv. UE har utviklet en rekke programmer for alle klassetrinn i grunnopplæringen. De som er mest utbredt i skolen er konseptene *Elevbedrift* for barnetrinnet og *Ungdomsbedrift* for videregående skole. Evalueringer viser at blant elever i den videregående skole, som tar del i dette tilbudet, er det over dobbelt så mange som velger å etablere egen virksomhet som ellers i befolkningen.

Ungt Entreprenørskap på matområdet: Landbruks- og matdepartementet ønsker sterkere fokus på sammenhengen mellom barn og ungdom i forhold til næringsutvikling og entreprenørskap på matområdet. Som et ledd i denne satsingen har Landbruks- og matdepartementet, flere av Fylkesmannens landbruksavdelinger og UE etablert et prosjekt som setter fokus på nyskaping innen lokal og regional matkultur og nisjeprodukter innen landbruksnæring, med særlig vekt på innovasjon, kvalitet og design. Prosjektet skal også bidra til en tettere kobling til råvareproduksjonen. Tiltaket er finansiert innenfor rammen av verdiskapningsprogrammet for mat.

Mer informasjon

- www.ue.no
- www.ungdomsbedrift.no
- www.norge.no

Praktikantordningen i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

Innenfor rammen til bygdeutviklingsmidler i fylkene kan fylkesmannen sette av midler til en praktikantordning. Hovedmålsettingen med praktikantordningen er å fremme rekruttering, slik at man når landbrukspolitiske mål om et levedyktig og bærekraftig landbruk i hele landet. Hovedmålgruppen er ungdom som ellers ville ha hatt vansker med å skaffe seg praksis for videre arbeid eller utdanning innen landbruket. Nedre aldersgrense er 16 år.

Opplæringstilbudet skal knyttes opp mot studieretning naturbruk på videregående skole, og skal så langt som mulig følge gangen i skoleåret og læreplanen. Likestillingsperspektivet og jenters ønsker, om for eksempel ekstra opplæring i bruk av maskiner, skal bli ivarettatt. Også bondens rolle som selvstendig næringsdrivende skal vektlegges.

Mer informasjon

- Statens landbruksforvaltning: www.slf.dep.no

Bygdebygger

Landbruks- og matdepartementet

Formålet med prosjektet er å styrke bygdene gjennom unge iderike næringsutviklere, en enklere gjennomføring fra idé til næring, og sette bygder og bygdebyggere på den nasjonale dagsorden.

Prosjektet er styrt av Innovasjon Norge, og Landbruks- og matdepartementet bidrar til prosjektet med øremerkede midler fra de sentrale bygdeutviklingsmidlene. Prosjektet skal tilrettelegge for at bygdeungdom med skaperkraft, engasjement og tiltakslyst skal få en enklere gjennomføring fra idé til næring, og øke antall unge næringsetablerere. Prosjektet oppfordrer kommuner over hele landet til å utnevne lokale bygdebyggere. Kommuner med under 10 000 innbyggere, og som har hatt en negativ folketilvekst, er spesielt inviterte.

Mer informasjon

- www.bygdebygger.no

Slipp oss til – ungdom inn i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

kap. 1138, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
250	250	250

Slipp oss til – ungdom inn i landbruket er et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Natur og Ungdom

og Norges Bygdeungdomslag. Prosjektet arbeider for å skape økt bosetting på bygdene med utgangspunkt i ledige gårdsbruk og småbruk. Dette gjør de gjennom å få ledige bruk ut på salg, og ved å drifte nettsiden www.gardsbruk.no.

Mer informasjon

- www.gardsbruk.no

BOLIGETABLERING

Studentboliger

Kunnskapsdepartementet

kap. 270, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
140 530	295 816	227 882

Tilskudd til studentboligbygging skal sikre at det bygges studentboliger og sikre en rimelig boligsituasjon for studenter. Studentboliger skal være et supplement til det private boligmarkedet. Husbanken forvalter tilskuddsordningen på vegne av departementet, samt gir samskipnadene råd og veiledning i forhold til studentboligprosjektene. Studentsamskipnadene disponerte ved utgangen av 2008 totalt 30 447 hybelenheter, en økning på 484 fra året før.

I sum ble det gitt tilsagn om tilskudd til 1591 hybelenheter i 2009. Kunnskapsdepartementet legger opp til å fordele tilsagn om tilskudd til 1000 hybelenheter i 2010. Økte kostnader knyttet til miljø- og energifremmende tiltak samt universell utforming videreføres i 2010.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Startlån

Kommunal- og regionaldepartementet

Startlån skal tildeles kommuner for videre utlån, og skal bidra til å skaffe og sikre egnede boliger for unge og vanskeligstilte på boligmarkedet. Lånet skal være et finansieringstilbud for boligtiltak som vanligvis ikke gis lån i ordinære kredittinstitusjoner.

Startlån skal gå til personer som har problemer med å etablere seg i egen bolig eller som har problemer med å bli boende i boligen. Det er kommunene som tildeler lånet. Retningslinjer og praksis kan variere noe fra kommune til kommune. Startlån gis til kjøp, utbedring, oppføring og refinansiering av bolig. Lånet kan finansiere hele boligkjøpet eller være topplån der andre gir grunnfinansieringen. Søknad om startlån sendes til den kommunen som lånesøker ønsker å bosette seg i.

Mer informasjon

- www.husbanken.no
- www.startlan.no

Boligtilskudd

Kommunal- og regionaldepartementet

Boligtilskuddet skal bidra til å skaffe og sikre egnede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Det føres ikke statistikk på hvor mange tilskudd som går til bygging av boliger til barnefamilier. Tiltaket er likevel viktig da svært mange av disse boligene er til familier med barn. Det er i 2009 lagt til grunn et mål om 3000 utleieboliger, enten ved å finansiere etablering av nye eller rehabilitering av eksisterende utleieboliger.

Boligtilskudd til etablering, tilpasning og utleieboliger

Kommunal- og regionaldepartementet

kap. 581, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
672 998	908 600	896 100*

*Budsjettet avhenger av augustkonferansen i 2009.

Husbankens viktigste oppgave i 2009 er å legge til rette for økt boligsosial aktivitet og å forebygge og bekjempe bosteds-løshet. Gjennom samarbeid med andre skal Husbanken bedre kommunenes forutsetninger slik at de kan bistå personer som trenger hjelp til å skaffe bolig og gi nødvendige tjenester knyttet til boligbehov jf. St.prp. nr. 1 (2008–2009).

Mer informasjon

- www.husbanken.no

ALLE SKAL GIS MULIGHET TIL Å KOMME I ARBEID

Unge i aldersgruppen 20–24 år hadde ved utgangen av oktober 2009 en ledighet på 4,6 prosent. Dette er en økning på 66 prosent i forhold til samme tid året før. 20–24 åringer har dermed både høyere ledighet og noe sterkere økning i ledigheten enn arbeidsstyrken forøvrig. Ledigheten for personer under 20 år har også steget, men er fortsatt betydelig lavere enn for den øvrige befolkningen.

Arbeids- og velferdsetatens garantier og tilbud

Arbeidsdepartementet

Hovedtilbudet til ungdom under 20 år er videregående opplæring i fylkeskommunal regi. Arbeids- og velferdsetatens rolle overfor ungdom er å få til en rask overgang til arbeidslivet, altså bistå i overgangen mellom skole og arbeid. *Ungdomsgarantien*, som sikrer ungdom under 20 år uten skoleplass eller arbeid tilbud om arbeidsmarkedstiltak, videreføres i 2010.

I statsbudsjettet for 2010 videreføres også en *oppfølgingsgaranti* overfor unge arbeidssøkere i alderen 20–24 år som har vært helt ledige de siste tre månedene eller lenger.

Hovedfokuset i oppfølgingsgarantien er aktiv jobbsøking, egenaktivitet og motivasjon. Oppfølgingen skal tilpasses den enkeltes forutsetninger og behov, med sikte på raskest mulig overgang til arbeid eller utdanning. I tillegg videreføres *tiltaks-garantien* fra 2009, som skal sikre tilbud om arbeidsmarkeds-tiltak for 20–24 åringer som har vært sammenhengende ledige i seks måneder eller mer. Personer i denne aldersgruppen, som er mottakere av sosialhjelp, er også blant målgruppene i satsingen på aktive arbeidsmarkedstiltak i forbindelse med regjeringens handlingsplan mot fattigdom.

Samarbeidet med den fylkeskommunale oppfølgingstjenesten er viktig for Arbeids- og velferdsetatens tilbud til ungdom. Oppfølgingstjenesten koordinerer tiltak for å få ungdom som av ulike grunner faller ut av videregående skole, tilbake til opplæring. Ungdom som har droppet ut av skolen og oppsøker Arbeids- og velferdsetaten, får vanligvis først informasjon om arbeidsmarkedet, veiledning og avklaring av interesser og forutsetninger, samt formidlingsbistand. Hvis utsiktene til arbeid er små, vurderes tilbud om arbeidsmarkedstiltak. Arbeids- og velferdsetatens tilbud om tiltak og tjenester er basert på den enkeltes behov. Vurderingen av behov for tiltak

skjer i samarbeid med ungdommen selv, eventuelt i samarbeid med oppfølgingstjenesten eller opplæringsmyndighetene. I størst mulig grad skal ungdom tilbys kombinerte opplegg med arbeidspraksis og videregående opplæring.

Arbeidsmarkedstiltak

Arbeidsdepartementet

Arbeidsmarkedstiltak nyttes for å fremme overgang til sysselsetting, redusere ledigheten og motvirke utstøting gjennom å styrke deltakernes kompetanse, arbeidsevne og mulighet for ordinært arbeid. Arbeids- og velferdsetaten har et bredt spekter av arbeidsmarkedstiltak som skal bidra til å styrke den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet. Nedenfor følger en oversikt over de konkrete tiltak som er hyppigst brukt overfor ungdom:

Arbeidspraksis: Tiltaket skal gi tilrettelagt arbeidstrening med oppfølging. Tiltaket skal bidra til å utprøve den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet og bidra til å styrke deltakernes muligheter til å komme i arbeid eller utdanning. Det skal utarbeides en plan for den enkelte deltaker. Arbeidspraksis foregår enten i ordinær eller skjermet virksomhet.

Opplæring-AMO: Opplæring organisert som arbeidsmarkeds-kurs skal bidra til å kvalifisere arbeidssøkere til ledige jobber. Målgruppen er arbeidssøkere med lave formelle kvalifikasjoner. Deltakere i opplæringstiltak skal være over 19 år. AMO-kurs kan også nyttes i mer praksisnær retning med sikte på å gi bedre læringsmuligheter for unge og andre med betydelige arbeidshindre.

Lønnstilskudd: Lønnstilskudd skal bidra til at utsatte grupper arbeidssøkere ansettes på ordinære lønns- og arbeidsvilkår. Dette skal oppnås ved å gi arbeidsgivere kompensasjon i form av tidsbegrenset lønnstilskudd hvis de ansetter personer i målgruppen på ordinære ansettelses- og arbeidsvilkår med sikte på et varig arbeidsforhold. Tiltaksdeltakerne skal utføre ordinære oppgaver i en offentlig eller privat virksomhet. Det pågår også et forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd for personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne. Ordningen skal bidra til å forebygge uførepensjonering.

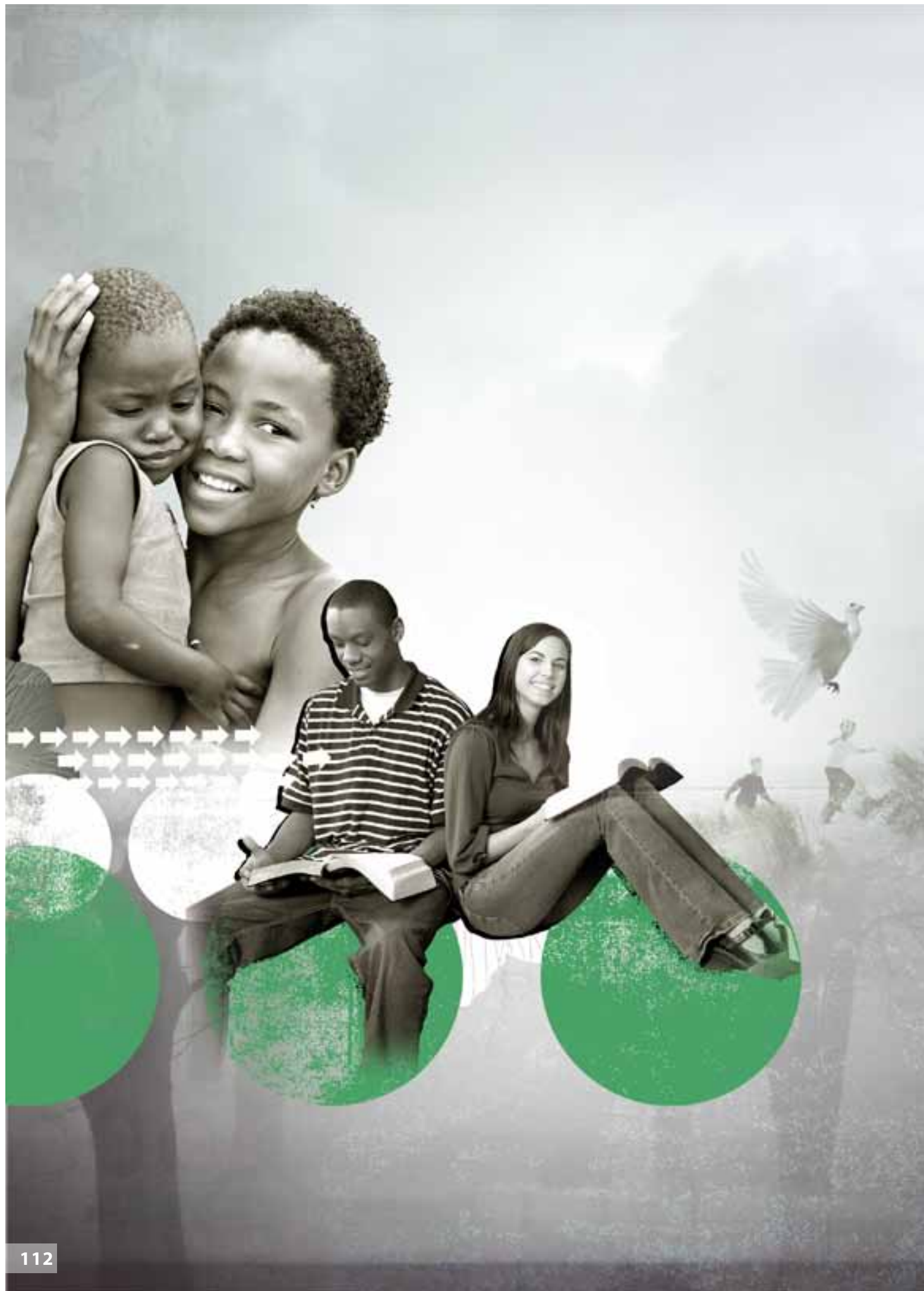
Jobbskappingsprosjekter: Tilskudd til jobbskappingsprosjekter skal bidra til etablering av egen virksomhet og bedre sysselsettingsmulighetene for arbeidsledige og yrkeshemmede. Unge mellom 20 og 24 år er en prioritert målgruppe ved utlysning av jobbskappingsmidler.

Tiltak for ungdom med nedsatt arbeidsevne: Personer med nedsatt arbeidsevne som har behov for arbeidsrettet bistand, har i prinsippet tilgang til alle arbeidsmarkedstiltak. Tiltakene *arbeid med bistand* og *arbeidspraksis i skjermet virksomhet* er aktuelle tiltak for ungdom med stort behov for personlig oppfølging.

Yrkesprøving: Yrkesprøving er en metode for vurdering og dokumentering av realkompetanse. Registrerte arbeidssøkere og nyankomne innvandrere uten rett til videregående opplæring vil få mulighet til yrkesprøving ved henvisning fra henholdsvis Arbeids- og velferdsetaten eller kommunen. Blant målgruppen er også ungdom som har yrkeskompetanse som ikke er dokumentert gjennom fullført utdanning.

Mer informasjon

- www.nav.no

Kapittel 8

INTERNASJONALT SAMARBEID, KONTAKT OG BISTAND

Finanskrisen er bare det siste eksempelet på hvor sterkt og direkte internasjonale begivenheter påvirker hverdagen i Norge. Globaliseringen stiller oss overfor utfordringer som spredning av sykdommer, menneskehandel, narkotika, katastrofer, terrorisme og klimaendring. Verden er mer enn noen gang knyttet sammen informasjons- og kommunikasjonsmessig, noe ikke minst de unge påvirkes av. Dette betyr at barn og unge må forholde seg til problemstillinger som strekker seg langt utover det lokale og nasjonale. Vårt internasjonale engasjement vil komme til kort hvis vi ikke kan gi barn og unge muligheter til å bygge en bedre morgendag. De kan ikke bare være mottakere i programmer, de må være aktive deltakere i arbeidet med å definere og utføre det som skal gjøres. For å lykkes med dette, må de ha kunnskap om situasjonen i andre land, og selv vinne erfaringer fra samarbeid med barn og ungdom fra andre kulturer og miljøer.

Regjeringen arbeider aktivt for å nå FNs tusenårsmål om innen 2015 å halvere ekstrem fattigdom, tilby alle barn grunnutdanning og redusere barnedødeligheten. Tusenårsmålene er sterkt knyttet til barn og unges rettigheter og levekår, og regjeringen har valgt å ta et særskilt ansvar for oppfyllelsen av de helserelaterte målene.

I 2010 vil det bli lagt vekt på å styrke arbeidet for barns rettigheter og beskyttelse i prosesser knyttet til oppfølging av viktige FN-vedtak og anbefalinger.

8.1 INTERNASJONALT BARNE- OG UNGDOMSSAMARBEID

Det er viktig at barn og ungdom får erfaring fra internasjonalt samarbeid. Kunnskap og erfaringer fra forhold i andre land er nødvendig for å forstå og delta aktivt i et moderne samfunnsliv. Derfor er det nødvendig å legge til rette for at barn og ungdom får anledning til å delta i det internasjonale samarbeidet og at de får styrket sin forståelse for andre lands sosiale og økonomiske forhold, språk, kultur og tradisjoner. Ulike former for utvekslinger over landegrenser og andre former for internasjonalt samarbeid for barn og unge er viktige virkemidler for å oppnå disse målene. Barn og ungdom må være aktive deltakere i arbeidet med å definere og gjennomføre tiltakene på dette området.

SAMARBEID I NORDEN OG NÆROMRÅDENE

Nordisk samarbeid

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Nordisk Ministerråds strategi for barn og unge i Norden fra 2010 er retningsgivende for den samlede aktiviteten. Ministerrådet driver overfor barn og unge. Nordisk barne- og ungdomskomite (NORDBUK) er et rådgivende og koordinerende organ i alle barne- og ungdomsspørsmål i Nordisk Ministerråd, og er satt sammen av myndighetsrepresentanter og ungdomsrepresentanter fra de nordiske landene og de selvstyrte områdene. NORDBUK arbeider i hovedsak med å legge til rette for unges egen organisering, stimulere til nye metoder for unges deltakelse og innvirkning i demokratiske prosesser.

NORDBUK har en støtteordning på ca. 3 millioner DKK årlig til ungdomsarbeid rettet mot organisasjoner og ungdomsmiljøer. Målet med denne ordningen er å styrke barn og unges deltakelse i aktiviteter som dreier seg om kulturelle, politiske og sosiale spørsmål i Norden.

Ministerrådet for helse og sosiale spørsmål har et ansvar for at barn og unge synliggjøres i det nordiske samarbeidet på helse- og sosialområdet. I det nordiske samarbeidet har Embetsmannskomiteen for sosiale spørsmål et spesielt ansvar for temaer og spørsmål knyttet til utsatte barn og unge i Norden og i Nordens nærområder.

Mer informasjon

- www.norden.org

Østersjøregionen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Østersjørådet har 11 medlemsland: Den Russiske Føderasjonen, Polen, Tyskland, Litauen, Latvia, Estland, Finland, Sverige, Danmark, Island og Norge. Norge har formannskapet i Østersjørådet fra 1. juli 2010 og ett år framover. Det vil bli utarbeidet et eget formannskapsprogram som også vil omfatte barne- og ungdomspolitiske prioriteringer.

BLD deltar i en ekspertgruppe for ungdomspolitisk samarbeid under Østersjørådet. Formålet er å utvikle det ungdomspolitiske samarbeidet i regionen og sikre informasjon og utveksling om kunnskap av ungdoms situasjon. Norge vil inneha formannskapet i denne gruppen fra 1.07.10. En ny handlingsplan for perioden 2009–2011 er undertegnet.

Arbeidet i Østersjøregionen omfatter også et særlig samarbeid i forhold til utsatte barn og unge. Gjennom Expert Group for Cooperation on Children at Risk (EGCC) deler medlemslandene erfaringer og kunnskap. Dette skjer gjennom møter, konferanser, utredninger og andre tiltak.

Mer informasjon

- www.balticsea-youth.org
- www.childcentre.info

Nordområdestrategien

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Samarbeidet i Barentsrådet utgjør Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets viktigste bidrag til oppfølgingen av regjeringens nordområdestrategi.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet er medlem av Barents helseprogramkomite som hvert år vurderer prosjekter på helse-, sosial- og barneområdet i Nordvest Russland. I 2008 ble delprogrammet *Children and Youth at risk in The Barents region* (2008–2012) iverksatt under Barents helseprogram. Programmet retter seg mot utsatte barn og unge i Nordvest Russland.

Det er etablert et kontor i Murmansk, Barents Youth Cooperation Office (BYCO), som gir informasjon og veiledning til aktører på det ungdomspolitiske området i regionen. Kontoret bidrar til gjennomføringen av om lag 30 aktiviteter og tiltak hvert år. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har et nært samarbeid med Barentssekretariatet i Kirkenes. Departementet har bevilget 1 million kroner, som Barents-

sekretariatet forvalter for å støtte multilaterale barne- og ungdomsprosjekter i regionen og til å gjennomføre Regionrådets ungdomsprogram.

Mer informasjon

● www.barents.no

Bilateralt samarbeid med Litauen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har inngått en tosidig avtale for perioden 2008–2010 med departementet for sosial sikkerhet og arbeid i Litauen på det barne- og ungdomspolitiske området. Avtalen innebærer at en skal utveksle erfaringer, fremme samarbeid mellom myndigheter på regionalt og lokalt nivå og fremme økt samarbeid mellom ikke-statlige organisasjoner, forskere og institusjoner som arbeider på barne- og ungdomsområdet.

SAMARBEID I EU/EØS-OMRÅDET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

EUs ungdomsprogram 2007–2013, Aktiv ungdom

Norge vil gjennom EØS-avtalen delta i EUs ungdomsprogram, Aktiv Ungdom. Programmet blir gjennomført i perioden 2007–2013 og omfatter barn og unge i alderen 13–30 år. Alle landene som deltar i programmet har et nasjonalt kontor som informerer om programmet og behandler søknader om midler. I Norge er det nasjonale kontoret knyttet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Aktiv Ungdom har følgende hovedmålsettinger:

- Fremme unge menneskers aktive medborgerskap generelt og deres europeiske medborgerskap spesielt.
- Utvikle solidaritet og toleranse blant ungdom, gjennom å vektlegge styrking av sosial samhørighet i Europa.
- Fostre gjensidig forståelse mellom ungdom fra forskjellige land.
- Bidra til å fremme kvaliteten i organisering av ungdomsaktiviteter og dyktiggjøre sivile samfunnsorganisasjoner på ungdomsområdet.
- Fremme europeisk samarbeid på ungdomsområdet.

Programmet er delt inn i 5 delprogram som utgjør virkemidlene for å nå disse målsettingene:

1. UNG i Europa

Dette delprogrammet inkluderer tre ulike tiltak. Det gis støtte til gruppeutvekslingsprosjekter, til lokale/nasjonale/internasjonale prosjekter initiert av ungdom selv og støtte til demokratiprojekter som kan øke ungdoms deltakelse i de demokratiske prosessene i samfunnet.

2. Europeisk voluntørtjeneste

Ungdommer kan delta med frivillige innsats i prosjekter i et annet land, for inntil 12 måneder.

3. Ung i verden

Tiltaket er et samarbeid med EUs naboland og enkelte regioner utenfor Europa på de områdene som er dekket av Europeisk voluntørtjeneste og UNG i Europa.

4. Ordninger for støtte til ungdomssamarbeidet

Tiltaket omfatter blant annet støtte til frivillige (ikke-statlige) europeiske barne- og ungdomsorganisasjoner og til Det europeiske ungdomsforumet. Det omfatter også opplæring og samarbeid mellom ungdomsarbeidere og ungdomsledere i Europa, støtte til europeisk ungdomsinformasjon og prosjekter som fremmer nyskaping og kvalitet i ungdomsarbeidet.

5. Støtte til europeisk samarbeid på ungdomsfeltet

Tiltaket bidrar med støtte til ungdomsmøter/-konferanser, og til samarbeid mellom ungdom, ungdomsarbeidere og de som har ansvaret for å utvikle ungdomspolitikken nasjonalt. Tiltaket skal også gi støtte til prosjekter som skaffer bedre kunnskap om ungdoms situasjon.

Mer informasjon

- www.aktivungdom.eu

Andre EU programmer

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har også ansvaret for Norges deltakelse i EU-programmet DAPHNE III, som et ledd i arbeidet mot vold og seksuell utnyttning av barn, ungdom og kvinner. Norge deltar også i EU-programmet *Beskyttelse av barn ved bruk av Internett* og andre kommunikasjonsteknologier.

Samarbeid gjennom Europarådet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Europarådet, hvor 49 land har undertegnet kulturkonvensjonen, er et viktig samarbeidsforum på det barne- og ungdomspolitiske området. På det barnepolitiske området er programmet *Et Europa for og med barn* det sentrale virkemidlet i arbeidet. Det er utarbeidet en strategi for arbeidet for perioden 2009–2011.

Europarådet gjennomførte i oktober 2008 en ungdomsministerkonferanse i Kiev, Ukraina. Det ble vedtatt en erklæring som trekker opp prioriteringer for det ungdomspolitiske arbeidet de nærmeste 10 årene. Erklæringen er fulgt opp av Ministerkomiteen gjennom en resolusjon om det ungdomspolitiske arbeidet (CM/Res(2008)23).

Europarådet har to ungdomssentre, i Strasbourg og Budapest, som særlig benyttes til kurs, konferanser og ledertrening for nasjonale og internasjonale frivillige ungdomsorganisasjoner. Gjennom et eget fond gis det tilskudd til organisasjonenes samarbeid. Råd og veiledning overfor medlemslandene er et viktig element i arbeidet. Europarådet har inngått et «partnerskap» med Europakommisjonen der en rekke faktorer inngår for å utvikle ungdomssamarbeidet i Europa.

Mer informasjon

- www.coe.int

INTERNASJONALT ORGANISASJONS- OG SOLIDARITETSARBEID

Operasjon dagsverk

Kunnskapsdepartementet

All opplæring skal ha et internasjonalt perspektiv. Operasjon Dagsverk (OD) arrangeres av Elevorganisasjonen. Hensikten med OD er å fremme global forståelse og solidaritet samt bidra til å heve kunnskapene om nord/sør problematikk. Hvert år jobber norske elever inn nærmere 30 millioner kroner for å gi ungdom i sør muligheten til utdanning. I forbindelse med Operasjon Dagsverk gjennomfører også mange ungdoms- og videregående skoler hver høst en Internasjonal uke. Internasjonal uke setter søkelyset på barn og ungdoms oppvekstvilkår i andre deler av verden, menneskerettigheter, miljø- og fattigdomsspørsmål.

Mer informasjon

- www.od.no

Fredskorpset – Fredskorpset Ung

Utenriksdepartementet

kap. 160, post 77 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008: 0 (ny post 2009)	Saldert budsjett 2009: 135 000	Saldert budsjett 2010: 135 000
------------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------------

Fredskorpset er et statlig forvaltningsorgan underlagt Utenriksdepartementet og finansieres over statsbudsjettet. Fredskorpset legger til rette for gjensidig personellutveksling mellom virksomheter i Norge og Afrika, Asia og Latin-Amerika. Fredskorpset rekrutterer ikke selv deltakere, men utvekslingen av deltakere foregår i et partnerskap mellom to eller flere virksomheter, som har fått støtte av Fredskorpset med den hensikt å overføre kunnskap, erfaringer og ferdigheter til hverandre. Fredskorpset har en klar ungdomsprofil ved at deltagerne hovedsakelig skal være mellom 18–25 år og det er en programlinje som er særskilt lagt til rette for ungdom i denne aldersgruppen.

Mer informasjon

- www.fredskorpset.no

8.2 UTDANNINGSSAMARBEID

Internasjonalt og nasjonalt er kunnskapsutvikling viktig for å sikre fremtidig velferd og livskvalitet. Sammenhengen mellom utdanning, forskning og utvikling er i mange tilfeller synonymt med samfunnsutvikling generelt. Den generelle del av læreplanen for norsk grunnsopplæring poengterer at «*oppfostringen skal motvirke fordommer og diskriminering og fremme gjensidig respekt og toleranse mellom grupper med ulike levesett*». I tillegg er det viktig å styrke internasjonalt samarbeid innenfor forskning som gir kunnskap om hvordan barn og ungdom på ulike læringsarenaer best kan forberede seg til rollen som ansvarsbevisste medborgere.

Stortingsmelding om internasjonalisering understreker verdien av mobilitetsordninger for ungdom i forbindelse med språk og kultur. Gjennom ulike norske og utenlandske institusjoner og organisasjoner skjer det en omfattende utveksling av elever både på grunnskolenes øverste trinn og i videregående opplæring. Innenfor videregående opplæring finnes det tilbud for elever både innenfor studiespesialiserende og yrkesfaglige utdanningsprogram.

Det finnes ordninger gjennom utvekslingsorganisasjoner for enkeltelever der elevene blir tilbudt et halvt til et år i utlandet. Det eksisterer også ordninger for hele klasser. I tillegg har norske elever mulighet til å søke utvekslingsopphold gjennom EUs program for livslang læring og også gjennom andre nasjonale og nordiske aktører. I tillegg driver grunnskoler og videregående skoler over hele landet internasjonaliseringsarbeid i stor grad i form av vennskapsskoler, elev- og lærerutveksling, skolebesøk, korrespondanse og hospitering.

NORDISK UTDANNINGSSAMARBEID

Kunnskapsdepartementet

Avtalen om nordisk utdanningsfelleskap på videregående skolenivå sikrer ungdom i de nordiske land adgang til videregående opplæring i hele Norden. Den nordiske avtalen om adgang til høyere utdanning sikrer at statsborgere i nordiske land behandles som det enkelte lands egne borgere ved søknad om opptak til høyere utdanning. På samme måte sikrer Reykjavikerklæringen (2004) godkjenning av kvalifikasjoner fra høyere utdanning mellom de nordiske landene.

Nordisk skolenett, som administreres av *Myndigheten för skoleutveckling* i Stockholm, er en tjeneste fra Nordisk Ministerråd med hovedformål å stimulere til samarbeid mellom nordiske skoler, elever og lærere.

Lærlingordningen har en lang tradisjon i de nordiske landene. En stor del av opplæringen har skjedd, og skjer, i arbeidslivet, mens andre deler skjer i skolen. De nordiske landene har valgt ulike utdanningsmodeller, men alle landene har felles utfordringer som for eksempel frafall blant elever og lærlinger, innføring av nasjonalt kvalitetsrammeverk, hvordan møte morgendagens kompetansebehov og stimulere til bedre samarbeid mellom skole og arbeidsliv.

Mer informasjon

- www.norden.org

Nordplus

Kunnskapsdepartementet

Utdanningssektorens mobilitets- og nettverksprogram, Nordplus, er et viktig politisk instrument for å fremme det nordiske kultur-, språk- og verdifellskapet. Nordplus Junior skal stimulere barn og unges interesse for og kunnskap om den nordiske lands kultur, språk og livsvilkår.

Etter en evaluering av Nordplus-programmene i 2006, har Nordisk Ministerråd startet arbeidet med å videreutvikle programmene for 2008–2011. Utvidelse av programmene til

å omfatte de baltiske landene er et prioritert område. Nordplus vil fra 2008 bli organisert som et rammeprogram med en tverrsektoriell del og tre sektorprogrammer for henholdsvis skoleområdet, høyere utdanning og voksnes læring.

Mer informasjon

- www.norden.org

EUROPEISK UTDANNINGSSAMARBEID

Kunnskapsdepartementet

Europarådet

Europarådet har siden 1997 hatt et samarbeid med medlemslandene om prosjektet *demokrati og medborgerskap i grunnopplæringen* (Education for Democratic Citizenship and Human Rights). Det retter seg mot kunnskaper, holdninger og ferdigheter som setter ungdom i stand til å bli aktive og engasjerte samfunnsborgere.

Samarbeidet i Europarådet setter også søkelyset på den europeiske dimensjonen i historieundervisningen i medlemslandene, som grunnlag for å motvirke etnosentrisme og intoleranse, og på språkopplæring. Innenfor språkopplæring er det utarbeidet et europeisk rammeverk for språkundervisning, *Common European Framework of Reference for Language Learning and Assessment*.

Europarådssamarbeidet innen høyere utdanning er rettet mot å sikre studentrettigheter og institusjonell autonomi. Et annet viktig felt er godkjenning av kvalifikasjoner fra høyere utdanning. Ordningen skal gjøre det lettere å få høyere utdanning fra Norge godkjent i andre land.

Mer informasjon

- www.europa-portalen.no
- www.coe.int
- www.norway-coe.org
- www.nokut.no
- www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna

Handlingsprogrammet for livslang læring

Kunnskapsdepartementet

Socrates og *Leonardo da Vinci*-programmene inngikk fra 1.1.2007 som sektorprogrammer i EUs nye handlingsprogram for livslang læring. Programmet integrerer fire sektorprogrammer: *Comenius*, *Erasmus*, *Grundtvig* og *Leonardo da Vinci*. Forvaltningen av sektorprogrammene er fra 2007 ivarettatt av Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU). Det overordnede ansvaret for hele programmet og tilskuddsforvaltningen ligger i Kunnskapsdepartementet.

Comenius: Comenius er EUs utdanningsprogram for barnehager, grunnskole, videregående opplæring og lærerutdanning. Støtteordningene gjelder skolepartnerskap, etterutdanning, lærerassistenter, multilaterale prosjekter og nettverk. Elevutveksling kan inngå som en del av skolepartnerskap, som også kan ta opp pedagogiske eller administrative problemstillinger, som et tilbud til lærere og administrativt personale. Det gis støtte til å utvikle etterutdanningstilbud for lærere. Norske lærere kan få stipend til å delta på kurs og hospiteringsopphold i et annet europeisk land. Norske skoler har òg anledning til å være vertsskoler for språkassistenter fra medlemslandene. Ordningen er gratis.

eTwinning er et prosjekt innenfor Comenius som gir elever og lærere nettbaserte verktøy og veiledning for samarbeid over landegrensene. Programmet skal fremme kulturforståelse,

språkferdigheter og bruk av IKT. Målet er at alle elever i Europa skal få mulighet til kontakt med jevnaldrende i andre land. I 2009 deltar 640 skoler i programmet.

Erasmus: Erasmus er EUs program for samarbeid mellom høyere utdanningsinstitusjoner i Europa. I tillegg til utviklingsfaglige prosjekt (felles kurs- og studieplaner, tematiske nettverk m.m.) omfatter det student- og lærerutveksling.

Erasmus Mundus: Erasmus Mundus er et samarbeidsprogram som støtter nettverk av universiteter og høyskoler som tilbyr Erasmus Mundus-mastergrader, stipendprogram for studenter og lærere utenfor EU/EØS-området og tiltak som fremmer det europeisk høyere utdanningsområdet.

Leonardo da Vinci: Leonardo da Vinci-programmet er rettet mot fag- og yrkesopplæring samt etter- og videreutdanning i arbeidslivet. Den delen av Leonardo da Vinci-programmet som omfattet høyere profesjonsutdanninger er flyttet til Erasmus-programmet. Formålet er å skape bedre oversikt for søkere til programmet. Sektorprogrammet vil i større grad være rettet mot mobilitetsprosjekter.

Europass: Europass har som formål å bygge ned barrierer for arbeidsmobilitet og mobilitet i utdanning og opplæring. Europass omfatter fem dokumenter som skal gjøre det lettere for alle og enhver å dokumentere kompetansen sin, både formelle, uformelle og ikke-formelle kvalifikasjoner: Europass CV, Europass språkpass, Europass fagbeskrivelse, Europass vitnemålstillegg og Europass Mobilitet.

Mer informasjon

- www.siu.no
- www.europass.no
- www.etwinning.net

Bilateralt samarbeid Norge – Frankrike

Kunnskapsdepartementet

Franske skolemyndigheter tilbyr årlig et visst antall plasser til elever som vil ta en fransk tre-årig *baccalauréat*. Centre Culturel Français, Det franske kultursenteret, formidler informasjon og søknadsskjema for tilbudene ved de norske seksjonene ved lycéene i Rouen, Bayeux og Lyon. Det gis også stipend, til fransklærere og -elever i grunnskolen og i den videregående skolen, til studiereiser i Frankrike.

Nesten alle norske institusjoner innen høyere utdanning har utvekslingsavtaler med universiteter og høyskoler i Frankrike, oftest som ledd i Sokrates-Erasmus-samarbeidet. I tillegg finnes det tilrettelagte kurs ved studiesenteret i Caen og egne avtaler for tilrettelegging av studier i økonomi- og ingeniørfag i Toulouse. De sistnevnte forvaltes av Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU).

Mer informasjon

- www.siu.no
- www.fivai.no

Bilateralt samarbeid Norge – Tyskland

Kunnskapsdepartementet

Norge har forpliktet seg til å bidra med et årlig tilskudd til driften av den tyske skolen i Oslo på 1 million kroner. Som en motytelse har den tyske regjeringen forpliktet seg til at tyske bedrifter tar imot 20 norske praktikanter per studieår. Norge og Tyskland inngikk i 2003 ytterligere en avtale om gjensidig utveksling av lærlinger og andre med tilknytning til fag- og yrkesopplæring (*Gjør det-programmet*). Ordningen administreres i Norge av SIU. Det gis støtte til utplassering av 2–12 ukers varighet. Størstedelen av oppholdet må være organisert som praksis i en bedrift. Søknadsfristene er 1. mai og 1. november i begge land. Tyskland er ett av de mest populære landene

for norske Erasmusstudenter. Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) tilbyr hver sommer gratis intensivkurs i tysk for innreisende Erasmusstudenter. Norge er ett av de landene som skal prioriteres.

Utdanningsdirektoratet og Fremmedspråksenteret samarbeider om en bilateral utveksling av elever mellom Norge og Tyskland.

Mer informasjon

- www.fivai.no
- www.willy-brandt-stiftung.de
- www.daad.de
- www.forskningsradet.no
- www.norwegen.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.fremmedspraksenteret.no

INTERNASJONALT UTDANNINGSSAMARBEID GJENNOM FN

UNESCO og Den norske UNESCO-kommisjonen

Kunnskapsdepartementet

Utdanning for alle er UNESCOs hovedmål innen utdanningsfeltet, og organisasjonen arbeider for å fremme utdanning som en grunnleggende rettighet. Andre viktige mål er å bidra til en kvalitetsforbedring av opplæringens innhold og å stimulere til innovasjon og policy-dialog.

Det siste tiåret viser en forbedring i utdanningssituasjonen i utviklingslandene. Flere barn får utdanning, og analfabetisme blant voksne er redusert. Flere land har økt andelen offentlige utgifter som går til utdanning. Ifølge tall fra UNESCO var det i år 2000 likevel 862 millioner voksne og unge analfabeter, og rundt 104 millioner barn som ikke hadde tilgang til noen form for utdanning. Gjennom UNESCO støtter Norge grunnutdanningsprogrammer, blant annet rettet mot jenter på landsbygda i utviklingsland og for integrering av barn med nedsatt funksjonsevne i vanlig skole.

UNESCOs skolenettverk, UNESCO Associated Schools Project Network (ASPnet), gir norske skoler mulighet til

samarbeid og kontakt med skoler i alle deler av verden. Prioriterte samarbeidsområder for internasjonalisering i skolen er utvikling for fred, FNs rolle i verden, menneskerettigheter, demokrati og toleranse, interkulturell dialog, samt utdanning for bærekraftig utvikling og forbruk. Utdanningsdirektoratet koordinerer UNESCOs skolenettverk i Norge.

FNs generalforsamling har gitt UNESCO ansvar for FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling (2005–2014). Utdanningsdirektoratet har fulgt opp tiåret gjennom kampanjer og gjennom utvikling av en plan for utdanning for bærekraftig utvikling.

Mer informasjon

- www.unesco.no
- www.unesco.org

8.3 BISTAND TIL BARN I NORSK UTVIKLINGSSAMARBEID

Norsk utenrikspolitikk har som mål å ivareta norske interesser og verdier i en verden i rask forandring. Samtidig skal Norge bidra til å fremme internasjonale fellesgoder og bygge en bedre organisert verdensorden, hvor FN spiller en viktig rolle. Arbeidet for fred og forsoning, for menneskerettigheter, likestilling og den humanitære innsatsen utgjør viktige hovedområder. Norge øker dessuten den utenrikspolitiske innsatsen knyttet til miljø og klima.

Barn og unges rettigheter, helse og velferd har alltid stått sentralt i norsk utviklingssamarbeid. Det gjelder ikke minst satsinger innen utdanning og helse, men satsingen på barn og unge går langt utover dette. Overordnede utenrikspolitiske og utviklingspolitiske mål inkluderer økt innsats for fattigdomsbekjempelse, mer rettferdig fordeling og en mer demokratisk verdensorden, både globalt og regionalt. Regjeringens støtte til ambisjonene i FNs tusenårsmål om å halvere ekstrem fattigdom innen 2015 er av overordnet betydning.

Bilateralt samarbeid

Utenriksdepartementet

Utenriksdepartementet har ansvaret for det langsiktige samarbeidet med land i Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Midt-Østen. Norad forvalter støtten til det langsiktige samarbeidet med partnere i det sivile samfunn og i det lokale næringsliv i disse landene. Gjennom samarbeidslandenes myndigheter, frivillige organisasjoner, bedrifter, fagforeninger, kultur- og forskningsmiljøer arbeides det for en bedring av levekårene for barn og unge. Å bidra til oppnåelse av FNs tusenårsmål er en sentral målsetting for dette samarbeidet.

Mer informasjon

- www.norad.no

Tusenårsmålene

Utenriksdepartementet

Det legges stor vekt på bistand til barn innenfor regjeringens satsingsområder og særlig i arbeidet med tusenårsmålene. Denne satsningen understreker verdien av å bidra til inter-

nasjonale fellesløft innen især utdanning og helse, samt vern av fattige mødre og barn fra de negative virkningene av klima- og finanskrisen.

Følgende viktige målsettinger fram mot 2015 fra FNs Tusenårstoppmøte ligger til grunn for prioriteringer av norsk bistand:

- Grunnutdanning for alle
- Reduksjon av analfabetismen hos voksne, spesielt blant kvinner
- Reduksjon av barnedødelighet med 2/3
- Reduksjon av mødredødeligheten med 3/4
- Allmenn tilgang til trygt drikkevann og sanitære forhold
- Beskyttelse av barn i spesielt vanskelige omstendigheter

FNs tusenårsmålrapport for 2009 viser en fremgang på noen områder, men det er også klart at fremgangen, i mange tilfeller, ikke har vært tilstrekkelig til at målsetningene vil nås innen fristen. Dette gir særlig grunn til bekymring i lys av finanskrisen.

BARN OG UNGDOMS RETTIGHETER

Utenriksdepartementet

Strategien for barn og unge i Sør er et referansedokument for den norske innsatsen fram mot 2015 og samarbeidet med aktører nasjonalt og internasjonalt. Den har som mål å fremme barn og ungdoms rettigheter og levekår i fattige land gjennom norsk utviklingssamarbeid, og fremhever en satsing på barn og ungdom som et sentralt virkemiddel i kampen mot fattigdom og for menneskelig utvikling.

Utenriksdepartementet koordinerer dette arbeidet og legger stor vekt på samarbeid med faglige ressursmiljøer og frivillige organisasjoner i Norge og internasjonalt, mens Norad tilbyr rådgivning og utredning, samt evalueringsarbeid på de ulike rettighetsområdene for barn i henhold til strategien for barn og ungdom i Sør.

Strategien legger særlig vekt på tre hovedområder der Norge har fortrinn:

- Støttetilpassede utdanningstilbud til barn og unge i flyktningssituasjoner, inkludert internt fordrevne, samt støtte til reintegreringsprogrammer for barn som har vært assosiert med militære styrker
- Bekjempelse av vold mot barn, herunder handel med barn
- Sikring av barn og unges deltakelse
- Støtte til nettverk som arbeider for barn og unges deltakelse, institusjoner for barns rettigheter og menneskerettighetsopplæring

FNs barnefond – UNICEF

Utenriksdepartementet, UNICEF kjernebidrag

kap. 170, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
400 000	400 000	450 000

Utenriksdepartementet, Tilleggsmidler til FN-systemet, andel til UNICEF

kap. 170, post 76 (i 1000 kroner):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
520 000	580 000	580 000

UNICEFs mandat er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. UNICEF har et særskilt ansvar for barn i spesielt vanskelige situasjoner, inkludert barn i væpnet konflikt, og barn som lever i ekstrem fattigdom og nød. UNICEF er til stede i 190 land over hele verden.

UNICEFs strategiske plan for 2006–2013 fastslår at UNICEF har fem fokusområder. Dette er områder hvor UNICEF har et klart mandat og komparativ styrke:

- Barns overlevelse og utvikling (inkludert vaksineringsarbeid)
- Grunnutdanning og likestilling
- Hiv/aids og barn
- Beskyttelse av barn mot vold, utnytting, misbruk og diskriminering
- Påvirkning og styrking av partnerskap for barns rettigheter og likestilling

UNICEF spiller en svært betydningsfull rolle som talerør for barns rettigheter, ikke minst overfor nasjonale myndigheter. Kjernebidragene fra Norge går til gjennomføring av UNICEFs strategiske plan, og er ikke øremerket. I tillegg har Norge gjennom mange år vært en aktiv pådriver for å styrke UNICEFs arbeid med grunnutdanning, spesielt jenters utdanning.

UNICEF er også en viktig samarbeidspartner for Norge med hensyn til vaksineringsarbeid, beskyttelse av barn mot vold og overgrep, tiltak og omsorg rettet mot barn som er rammet av aidsepidemien, samt tiltak for barns tilgang til rent vann.

Mer informasjon

- www.unicef.org
- www.unicef.no

UTDANNING

Til tross for en økning i andelen barn som begynner på skole, er det ikke sannsynlig at målsetningen om å sikre full grunnskole utdanning for alle barn innen 2015 vil nås uten en ekstra innsats. At så mange barn aldri får noen utdanning er spesielt problematisk fordi dette vil ha en vedvarende negativ effekt også på en rekke andre målsetninger. Foreldre med utdanning har for eksempel sjeldnere underernærte barn.

At flere barn får utdanning og at utdanningen er av god kvalitet, er to hovedmålsetninger for norsk utdanningsbistand. Den

norske støtten omfatter hele utdanningssektoren, men har hovedvekt på grunnutdanning.

Utdanningsstøtten kanaliseres enten som stat-til-stat-bistand direkte til mottakerlandets myndigheter, eller den gis gjennom prosjekter i regi av frivillige organisasjoner eller som støtte til FN-organisasjoner eller multilaterale finansinstitusjoner, som for eksempel Verdensbanken.

BARNE-, MØDRE- OG KVINNEHELSE

De helserelaterte tusenårsmålene, og da spesielt barne- og mødredødelighet, er de av FNs tusenårsmål som fortsatt er lengst fra måloppnåelse. På verdensbasis dør det hvert år 9 millioner barn under fem år. I tillegg dør over en halv million kvinner av komplikasjoner knyttet til graviditet og fødsel. Situasjonen er spesielt alvorlig i Afrika, sør for Sahara, og Sør-Asia. De fleste dør av sykdommer eller komplikasjoner som kan forebygges eller behandles med enkle midler.

Norges arbeid med å konkretisere de ulike initiativene tilknyttet de helserelaterte tusenårsmålene, har tatt form og er videreutviklet etter lanseringen av *Den globale kampanjen for FNs helserelaterte tusenårsmål*, som ble lansert av statsminister Jens Stoltenberg i tilknytning til FNs generalforsamling i september 2007. Statsministerens initiativ for å bedre barne- og mødre- og kvinnehelse inngår som ett av flere helseinitiativ lansert over de siste par år i denne kampanjen. Initiativet består av en bilateral og en multilateral komponent som til sammen utgjør 500 millioner kroner i budsjett.

Mer informasjon

- www.norad.no

Global kampanje for de helserelaterte tusenårsmålene

Utenriksdepartementet

kap. 169, post 70 (i 1000 kroner) (til globale tiltak):

Regnskap 2008:	Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:
1 353 940	1 370 000	1 375 000

Den *Globale kampanjen for FNs helserelaterte tusenårsmål* skal bidra til fleksibel og økt støtte som tillater nasjonale og lokale forvaltere å angripe flaskehalser som hindrer oppnåelsen av resultater. Norge bidrar til kampanjen på forskjellige måter. I Norges multilaterale innsats inngår bl.a. mobilisering og ansvarliggjøring av stats- og regjeringssjefer for dette formålet. *Network of Global Leaders* er initiert av Norge og ledes av statsministeren for å bidra til politisk støtte og dragkraft for de helserelaterte tusenårsmålene. Målet i 2010 er å mobilisere stats- og regjeringssjefer i andre land i et politisk nettverk for økt forpliktelse og klarere politisk ledelse for mødre- og barnehelseinnsatser. Kvinner og barn har få organisasjoner som taler deres sak, og det er behov for å fremme organisasjoner og sterke talspersoner for å bedre tilgangen til helse og styrke kvinner og barns rettigheter.

Mobiliseringen av statsledere og regjeringssjefer i forbindelse med den globale kampanjen var bakgrunnen for nedsettelsen av *High Level Taskforce on Innovative Financing for Health Systems*, der statsminister Stoltenberg er medlem. Gruppen

vurderte nye og innovative finansieringsmekanismer for helsesystemer og var tydelig på at det skulle fokuseres på barne- og mødrehelse. Gruppens anbefalinger ble lagt frem i tilknytning til FNs Generalforsamling 2009.

I 2010 vil Norge, i samarbeid med andre givere og internasjonale organisasjoner, bl.a. Verdens helseorganisasjon og Verdens-

banken, legge til rette for utvikling av robuste, langsiktige nasjonale finansieringssystemer for de helserelaterte tusen-årsmålene, med særlig vekt på utprøving av resultatbaserte elementer innen barne- og mødrehelse.

Mer informasjon

- www.norad.no

BESKYTTELSE AV BARN

Barn i krig og væpnet konflikt

Utenriksdepartementet

FNs Sikkerhetsråd har et sterkt fokus på å stanse væpnede gruppers rekruttering og bruk av barnesoldater og alvorlige brudd på barns rettigheter i situasjoner med væpnet konflikt. Norge var medforlagsstiller da FNs Sikkerhetsråd i august 2009 vedtok resolusjon 1882 om beskyttelse av barn i væpnet konflikt. Resolusjonen åpner for listeføring av parter i konflikt som begår drap, lemlestelse eller seksuell vold mot barn. Fra tidligere åpner resolusjon 1612 for å listeføre parter som benytter barnesoldater. Oppfølging av Sikkerhetsrådets resolusjoner 1612 og 1882 vil, sammen med Barnekonvensjonens tilleggsprotokoll om barn i væpnet konflikt, være utgangspunktet for handling.

Barn og barns rettigheter vil også inngå i oppfølgingen av den humanitære strategien som ble fremlagt høsten 2008. Gjennom Norges engasjement i fredsprosesser legges det vekt på å følge FNs anbefalinger i spørsmål som berører barn, særlig med hensyn til rekruttering av barnesoldater. Vi vil arbeide videre for tiltak som sikrer barn og unges rettigheter og som tar sikte på å involvere dem som en ressurs i fredsprosesser, fredsbygging og utviklingsarbeid. Til grunn for dette legges bl.a. anbefalinger fra den strategiske gjennomgangen av barn og endrede konfliktmønstre som Norge har støttet med utgangspunkt i Graca Machel-studien om barn og væpnet konflikt. Departementet vil også ha dialog og samarbeide med norske organisasjoner og fagmiljøer på disse feltene.

Mer informasjon

- www.un.org/children/conflict

FNs studie om vold mot barn

Utenriksdepartementet

FNs Generalsekretærs rapport om vold mot barn, utarbeidet av den uavhengige ekspertten Paulo Pinheiro, ble lansert i FNs Generalforsamling høsten 2006. Dens anbefalinger og konklusjoner er et resultat av en prosess med bred deltakelse der også barn og unge har vært direkte involvert på en unik måte. Et hovedbudskap i rapporten er at ingen vold kan rettferdiggjøres, og at all vold kan forebygges. Volden skjer i alle land uavhengig av kultur, inntekt og status og utøves ofte av dem som står barn og unge nærmest. Rapporten tar for seg vold i hjem, skole, omsorgsinstitusjoner, i rettsapparatet, i arbeidsrelasjoner og i samfunnet forøvrig. Norge har fra starten av støttet prosessen og vil medvirke til at anbefalingene fra FNs Generalforsamling også følges opp gjennom multilateralt og bilateralt samarbeid. Som ledd i oppfølgingen av rapportens anbefalinger bidrar Norge med 4 millioner kroner til å finansiere opprettelsen av en spesialrepresentant for FNs Generalsekretær for å lede det internasjonale arbeidet for å bekjempe vold mot barn.

Mer informasjon

- www.crin.org
- www.violencestudy.org

Barn og migrasjon

Utenriksdepartementet

Migrasjon berører svært mange barn på flere måter, og barn påvirker også i stor grad migrasjonsbildet. Mange av migrantene er barn – enten ved at de følger med sine foreldre, blir født

«underveis» eller i mottakerlandet, eller er selvstendige migranter som reiser på egen hånd. Mange barn blir igjen i opprinnelseslandet etter at en eller begge av deres foreldre migrerer. Enda flere lever i omgivelser som er sterkt preget av migrasjon – dette gjelder ikke minst barn på landsbygda i mange av utviklingslandene.

Fra norsk side vil det bli arbeidet for å kartlegge både de positive og de negative effekter av migrasjon for barn. Målet må være å utvikle politikk som beskytter barn fra negative effekter, som barnearbeid, trafficking, vold, kriminalitet, manglende statsborgerskap eller formell identitet og tidlig ekteskap, og ikke fra migrasjon i seg selv. Barnekonvensjonens tilnærming, med vekt på ikke-diskriminering, hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt, vil tillegges stor vekt i videre politikkutvikling fra norsk side.

Handlingsplan mot kjønnslemlestelse av jenter

Utenriksdepartementet

Regjeringens handlingsplan for Norges internasjonale arbeid mot kjønnslemlestelse av jenter ble presentert i 2003. Planen fokuserer på tre innsatsområder:

- Forebygging av og bidrag til sosial mobilisering mot kjønnslemlestelse
- Behandling og rehabilitering av jenter og kvinner som har gjennomgått inngrepet
- Styrking av kompetansen på alle nivåer i arbeidet mot kjønnslemlestelse

Etiopia er valgt ut som pilotland i Norges arbeid. Norge støtter også arbeid mot kjønnslemlestelse i Eritrea, Egypt, Kenya, Mali, Mauritania, Somalia, Sudan og Tanzania. Norge har støttet et fond i regi av FNs befolkningsfond (UNFPA) og FNs barnefond (UNICEF) for bekjempelse av kjønnslemlestelse.

Tiltak for å forebygge handel med barn i opprinnelsesland

Utenriksdepartementet

Norsk utviklingsstrategi for barn og ungdom i sør, *Tre milliarder grunner*, prioriterer innsats for kritisk sårbare og risikoutsatte grupper. Arbeidet med å forebygge handel med

barn fokuserer på å redusere rekruttering gjennom å styrke barns stilling generelt, og å gi barn som er ofre beskyttelse og bistand til å komme ut av en livssituasjon preget av utnyttelse og tvang.

Gjennom langsiktig fattigdomsbekjempelse, tiltak i konflikt- og postkonfliktsituasjoner, rettighetsarbeid og likestillingsfremmende tiltak i opprinnelsesland bidrar Norge til å gjøre barn mindre sårbare for rekruttering til menneskehandel. Tilrettelegging for at alle barn får skolegang er særlig viktig. Det gjennomføres også informasjonskampanjer i skolen om faren for menneskehandel.

Humanitær bistand

Norge er en stor finansiell og politisk aktør i det internasjonale humanitære hjelpearbeidet ved konfliktsituasjoner og naturkatastrofer.

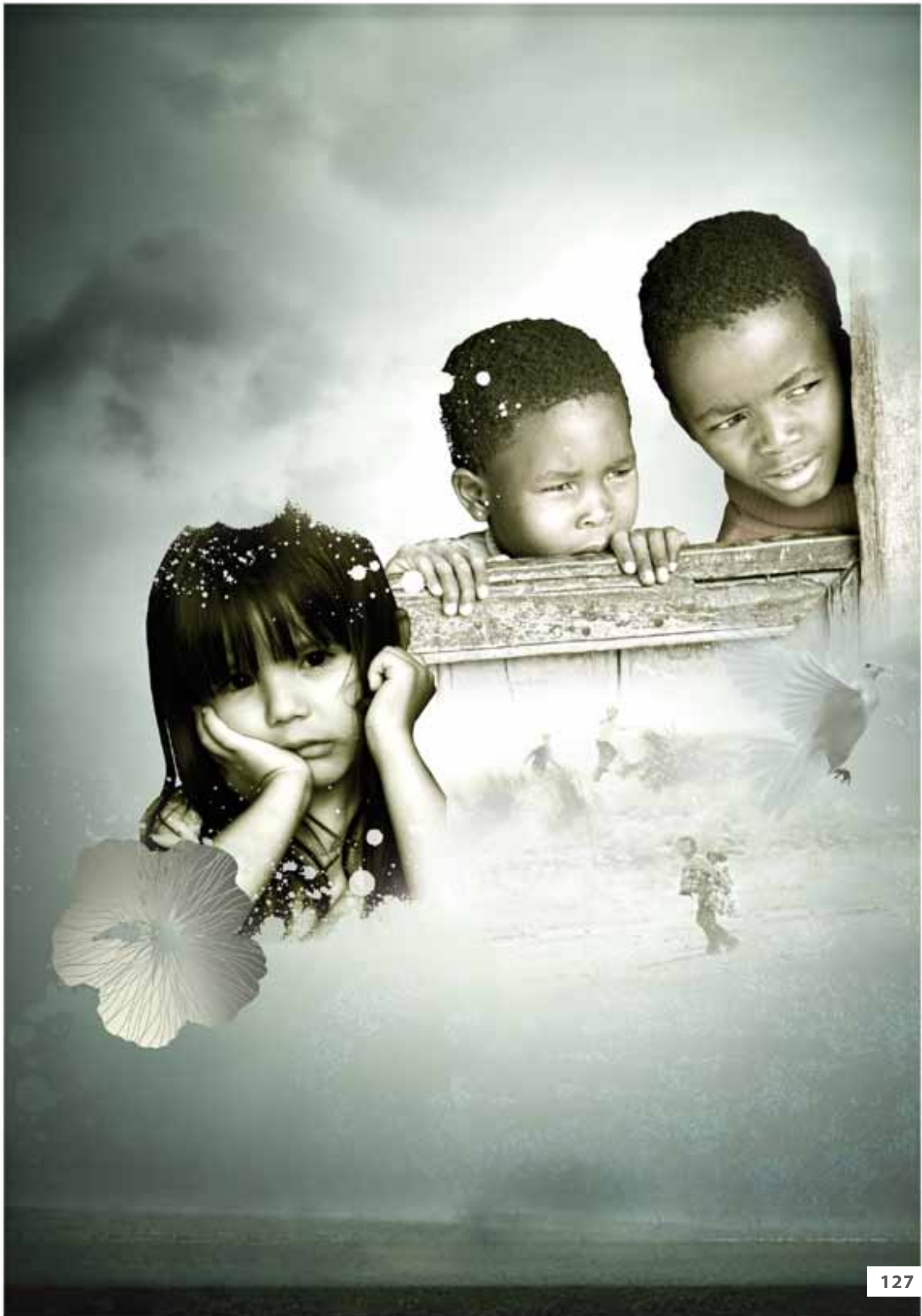
Beskyttelse og fokus på barn og unge er en viktig del av norsk humanitær politikk. I St.meld.nr. 40 *Norsk humanitær politikk* står det at «Regjeringen vil... bidra til økt og innovativ innsats for å møte barn og unges særskilte behov og rettigheter i humanitære krisesituasjoner...» (se regjeringens nettsider).

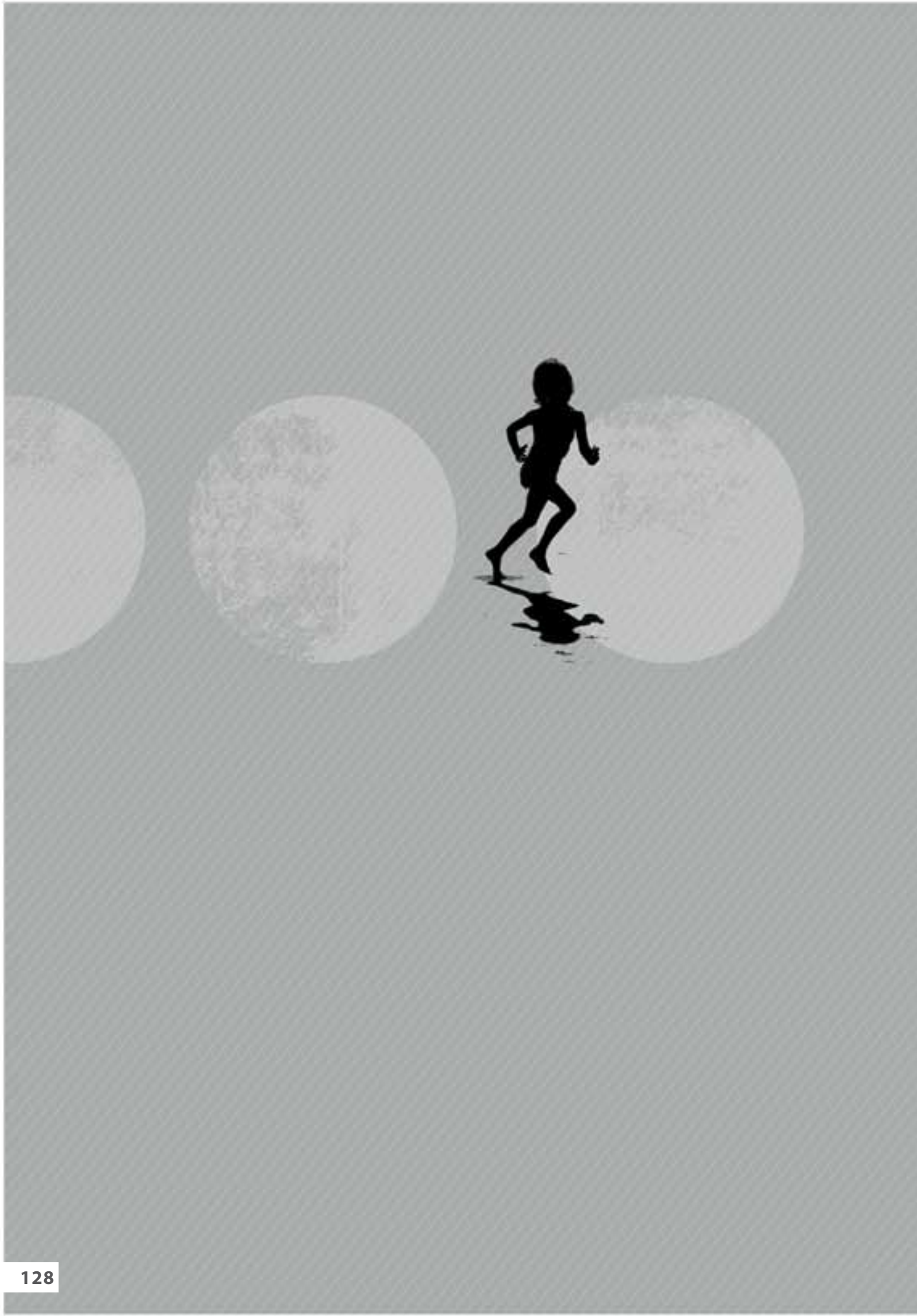
Også tiltak mot miner og for rehabilitering av mineofre, som svært ofte er kvinner og barn, er en prioritert oppgave. Flere organisasjoner med barns behov som hovedfokus er store mottakere av norsk humanitær støtte. Dette inkluderer blant annet UNICEF, Redd barna, Norsk folkehjelp, Leger uten grenser og Flyktninghjelpen. I tillegg til den tradisjonelle humanitære støtten er det viktig å legge til aspekter som økt deltakelse og bevissthet blant barn om deres rettigheter, og at de raskt får tilgang til utdanning, blant annet for å forhindre militær mobilisering.

Barn sliter med store psykososiale lidelser etter humanitære katastrofer som jordskjelv og tsunamier. Dette temaet blir belyst i en større workshop i Bangkok januar 2010 i regi av Children and War Foundation (CAW), i samarbeid med Asian Disaster Preparedness Center og Utenriksdepartementet.

Mer informasjon

- www.norad.no

Vedlegg

KORTVERSJON AV FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

1. ALDER 18 ÅR Alle under 18 år er barn, dersom ikke en tidligere alder er lovfestet av staten.

2. INGEN DISKRIMINERING Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

3. TIL BARNETS BESTE Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

4. STATENS ANSVAR Det er statens ansvar å sette barne-rettighetene ut i livet.

5. FORELDREANSVARET Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne utøve konvensjonens rettigheter.

6. RETT TIL LIV Staten plikter så langt som mulig å sørge for at barn overlever og får utvikle seg.

7. NAVN OG STATSBOGERSKAP Barnet har, umiddelbart etter fødselen, rett til navn og nasjonalitet, og så langt det er mulig, å kjenne til sine foreldre og få omsorg av dem.

8. IDENTITET Staten skal respektere barnets rett til å bevare sin identitet, herunder nasjonalitet, navn og familieforhold. Dersom et barn ulovlig blir fratatt en slik identitet skal staten hurtig bistå med gjenopprettelse.

9. HOLDE FAMILIEN SAMMEN Barnet skal ikke atskilles fra sine foreldre mot sin vilje, unntatt når dette er nødvendig av hensyn til barnets beste.

10. GJENFORENE FAMILIEN Søknader om familiegjenforening over landegrenser skal behandles på en positiv, human og rask måte. Barnet har rett til regelmessig kontakt med begge foreldre.

11. ULOVLIG BORTFØRING OG TILBAKEHOLD Staten skal bekjempe at barn blir tatt ulovlig ut av et land eller hindret fra å vende tilbake, og skal inngå avtaler med andre land for å få til dette.

12. Å SI SIN MENING OG BLI HØRT Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

13. FÅ OG GI INFORMASJON Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av alle slag og på alle måter.

14. TANKE-, SAMVITTIGHETS- OG RELIGIONSFRIHET Barnet har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Staten skal respektere foreldrenes retter og plikter til å opplyse barnet om dets rettigheter i slike spørsmål.

15. ORGANISASJONSFRIHET Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet.

16. RETT TIL PRIVATLIV Barnet skal ikke utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, i familien, i hjemmet eller i korrespondansen sin. Det skal beskyttes mot ulovlig angrep mot ære og omdømme.

17. MASSEMEDIA Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap, sosiale ferdigheter og velvære, og til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

18. FORELDREANSVARET Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også tatt hensyn til utearbeidende foreldre.

19. BESKYTTELSE MOT MISBRUK Staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20. BARN UTEN OMSORG FRA FAMILIEN Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett på beskyttelse og omsorg, for eksempel ved plassering i fosterhjem, eller om nødvendig, ved egnet institusjon eller ved adopsjon.

21. ADOPSJON Nasjonal og internasjonal adopsjon skal bare finne sted i samsvar med loven, og skal være autorisert av myndighetene. Adopsjon utenlands skal ikke resultere i urettmessig økonomisk fortjeneste, og bør betraktes som et alternativ til omsorgstiltak i barnets opprinnelsesland.

22. FLYKTNINGEBARN Barn som søker flyktningestatus eller som anses som flyktninger, skal få behørig beskyttelse og humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre.

23. FUNKSJONSHEMMEDE BARN Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilit, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

24. HELSE Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

25. BARN UNDER OFFENTLIG OMSORG Barn plassert i omsorgstiltak utenfor familiemiljøet har krav på periodisk vurdering av behandlingen og oppholdet der.

26. SOSIALTJENESTER Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

27. LEVESTANDARD Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de levevilkår som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.

28. UTDANNING Barnet har rett til utdanning. Staten skal gjøre grunnskoleutdanningen gratis og obligatorisk og gjøre ulike former for videregående utdanning tilgjengelig for alle barn, samt sette i verk tiltak for å redusere tallet på de som ikke fullfører skolegangen. Disiplin i skolen skal utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd. Staten skal også fremme internasjonalt samarbeid om utdanning, og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

29. MÅLET MED UTDANNING Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.

30. MINORITETER OG URBEBOLKNING Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

31. LEK OG FRITID Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

32. BARNEARBEID Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.

33. NARKOTIKA Barnet har rett til å bli beskyttet mot ulovlig bruk, omsetting og produksjon av narkotiske stoffer.

34. SEKSUELL UTNYTTING Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.

35. BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.

36. ANNEN UTNYTTING Staten har plikt til å beskytte barnet mot alle former for utnyttning som på noen måte kan være skadelig for barnets ve og vel.

37. FENGSEL, DØDSSTRAFF OG TORTUR Barn skal ikke utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Dødsstraff eller fengsel på livstid uten mulighet for løslatelse er ikke tillatt hvis forbrytelsen ble utført før fylte 18 år. Barn som er i fengsel, skal holdes atskilt fra voksne, om ikke det motsatte anses å være best for barnet. Fengsling skal bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Pågrepelse og fengsling skal skje på lovlig måte, og barnet har rett til juridisk og annen egnet bistand og til å få en rask og uavhengig overprøving av sin sak.

38. BARN I KRIG Staten skal sette i verk tiltak for å hindre at barn som ikke er fylt 15 år, tar direkte del i krigføring.

39. REHABILITERING OG REINTEGRERING Staten er forpliktet til å iverksette alle hensiktsmessige tiltak for å sikre rehabilitering og sosial reintegrering av barn som er offer for misbruk, utnyttning, forsømmelse, tortur, væpnede konflikter eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

40. BEHANDLING I SAKER OM STRAFF Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som fremmer dets følelse av verdighet og egenverd og styrker

dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvet en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

41. NÅR ANDRE LOVER ER BEDRE Hvis annen nasjonal lovgivning eller folkeretten sikrer barnet bedre enn med denne konvensjonen, gjelder disse lovene, og ikke konvensjonen.

42. KJENNSKAP TIL KONVENSJONEN SKAL SPRES Staten er forpliktet til å gjøre konvensjonens innhold kjent for barn og voksne.

Årets barne- og ungdomskommune

Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren sender hver vår en invitasjon til alle landets kommuner til nominering av *Årets barne- og ungdomskommune*. Ungdomsråd og andre innflytelsesorgan for barn og ungdom oppfordres også til å komme med forslag. Frist for nominering er 1. september. En jury nedsatt av departementet står for utvelgelsen.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ønsker gjennom ordningen å stimulere flere kommuner til å utvikle god barne- og ungdomspolitik. Kommunen må være god på samspill lokalt; mellom ulike etater og tjenester, og mellom offentlig og frivillig sektor. Kommunens arbeid for å gi barn og ungdom reell innflytelse er særskilt viktig.

Årets barne- og ungdomskommune kåres på departementets årlige Barne- og ungdomskonferanse.

Mer informasjon finner du på:

www.regjeringen.no/bld

KOMMUNER SOM HAR BLITT UTNEVNT

● 2009: Lørenskog ● 2008: Skien ● 2007: Kristiansand ● 2006: Vågå ● 2005: Ski ● 2004: Bjugn ● 2003: Eidskog

Lørenskogs ordfører Åge Tovan og leder i Barn og unges kommunestyre, Karoline Ruud mottar prisen av Audun Lysbakken.

Foto: Marit Skram-Lund.

Lørenskog – årets barne- og ungdomskommune 2009

Lørenskog kommune utmerker seg med sitt langsiktige arbeid, systematiske innsats og helhetlige tilnærming til gode oppvekstvilkår for barn og ungdom. Juryen sier blant annet følgende om Lørenskog:

Lørenskog kommune er i vekst, noe som gir utfordringer, men også muskler til å ta tak i nye muligheter. I 2008 var 109 ulike nasjonaliteter bosatt i kommunen. Kommunen ser på det kulturelle mangfoldet som en ressurs som skal benyttes, fremfor et problem som skal løses. En tredjedel av kommunenes innbyggere er under 24 år. Kommunen har gode oppvekstvilkår som et av satsningsområdene i kommuneplanen. Barn og unges kommunestyre ligger under skole- og oppvekstsjefen hvor ordfører eller rådmann deltar på møtene. De har 200.000 i budsjett som de deler ut til prosjekter på våren, og en egen pris som deles ut på høsten. Bygging og utbedring av nærmiljøanlegg har vært en av sakene barn og unges kommunestyre har fått gjennomslag for.

Kommunen har satt seg som mål å bedre læring og deltakelse fra språklige minoriteter. Tiltak for å fremme lese- og skriveforståelse blant fremmedspråklige er gjennomført, blant annet

med prosjektet *ord som gror*. Det jobbes aktivt med både foreldre og barn. Prosjektet har inspirert en rekke kommuner i forhold til språkopplæring.

Kommunen har gode resultater på trivsel og motivasjon fra Elevundersøkelsen, og tilfredsstillende på elevdemokrati. Kommunen deltar på flere pilotprosjekter. Parent Management Training er en tverretattlig satsning hvor skole, helsetjeneste, PP-tjeneste og barnevern for å fange opp ungdom i risikosonen.

I kommuneplanen for 2007–2018 er det et utalt mål at alle barn og unge skal oppleve kommunen som sitt hjem. Juryen opplever at kommunen har en rekke positive fortrinn og den nødvendige entusiasmen for å gjennomføre dette.

Mer informasjon

● www.lorenskog.kommune.no

Utgitt av:
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Faks: 22 24 27 86

Publikasjonskode: Q-1166 B
Design/illustrasjon: Grafisk Form as
Trykk: Andvord Grafisk as
01/2010 – opplag 7 500

